

Onsdagen den 16 april

Kl. 10.00

§ 1 Fyllnadsväl till utskott

Herr TALMANNEN yttrade:

Det på föredragningslistan upptagna valet är föranlett av att ersättaren för herr Eriksson i Arvika skall beredas plats i utskott.

Vid valet tillämpas acklamationsförfarande, om ledamot ej begär att valet skall förrättas med slutna sedlar, vilket i så fall kommer att äga rum vid ett följande sammanträde.

Valberedningen har enhälligt föreslagit herr Olsson i Kil.

Kammaren utsåg till
suppleant i inrikesutskottet
herr Olsson i Kil (fp).

§ 2 Justerades protokollet för den 8 innevarande månad.

§ 3 Meddelande om ärendeplan för tiden den 23 april–den 31 maj

Herr TALMANNEN:

Med ledning av från utskotten inkomna sammanställningar beträffande beräknad bordläggning av ärenden i kammaren har utarbetats en preliminär ärendeplan för behandling i kammaren av utskottsbetänkanden under tiden den 23 april – 31 maj 1975. Såsom därav framgår blir det nödvändigt att – med ändring av den preliminära tidsplanen – anordna arbetsplenium fredagen den 25 april. Detta sammanträde börjar kl. 9.00.

För bordläggning av utskottsbetänkanden hålls, utöver tidigare planerade sammanträden, ett bordläggningsplenium fredagen den 2 maj kl. 15.00.

Enligt nu föreliggande planer skulle de sista utskottsbetänkandena slutbehandlas fredagen den 30 maj. Med hänsyn till risken för tidsförskjutningar måste man emellertid räkna med att även lördagen den 31 maj kan behöva tas i anspråk för riksdagsarbete.

§ 4 Fördrogs och hänvisades

Proposition

Nr 102 till lagutskottet

§ 5 Fördrogs och hänvisades

Redogörelse

Nr 14 till finansutskottet

Onsdagen den
16 april 1975

*Fyllnadsväl till
utskottet*

*Meddelande om
ärendeplan för
tiden den 23
april–den 31 maj*

Nr 58

Onsdagen den
16 april 1975

*Anslag till kriminal-
vården*

§ 6 Föredrogs och hänvisades

Motioner

Nr 2050 till kulturutskottet

Nr 2051 till skatteutskottet

Nr 2052 till trafikutskottet

Nr 2053 till skatteutskottet

Nr 2054 till justitieutskottet

Nr 2055 till skatteutskottet

§ 7 Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets betänkande nr 11 och utbildningsutskottets betänkande nr 10.

§ 8 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningen nr 55.

§ 9 Föredrogs

Skatteutskottets betänkande

Nr 18 med anledning av propositionen 1975:43 med förslag till lag om ändring i lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10 Anslag till kriminalvården

Föredrogs justitieutskottets betänkande nr 11 med anledning av propositionen 1975:1 såvitt gäller anslag till kriminalvården jämte motioner.

Herr TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 2 (Kriminalvårdsanstalterna)

Regeringen hade i propositionen 1975:1 bilaga 4 (justitiedepartementet) under punkten F 2 (s. 74-78) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga regeringen att inrätta två tjänster som kriminalvårdsdirektör i Fe 24, dels till Kriminalvårdsanstalterna för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 410 335 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975:136 av herr Helén m. fl. (fp), vari såvitt nu var i fråga hemställdes dels att riksdagen till besöks- och permissionsverksamhet, frigivningsutrustning och frigivningsunderstöd anvisade 750 000 kr. utöver vad regeringen föreslagit under andra huvudtiteln F 2 Kriminalvårdsanstalterna

(yrkande A 2), dels att riksdagen begärde att den beslutade utredningen av konsekvenserna av olika former av isolering och av möjligheterna att ersätta dylika åtgärder med andra samt av ökad lekmanamedverkan vid beslut om isoleringsåtgärder gavs parlamentarisk förankring (yrkande B 6), dels att riksdagen beslutade anta sådan ändring av 47 § lagen om kriminalvård i anstalt, att isolering som disciplinär bestraffning togs bort (yrkande C 2), dels att riksdagen beslutade att 50 § lagen om kriminalvård i anstalt angående enrumsplacering i avbidan på beslut i disciplinärende skulle utgå ur lagen (yrkande C 3),

1975:721 av herr Polstam m. fl. (c), vari såvitt nu var i fråga hemställdes att riksdagen beslutade dels att under punkten F 2 Kriminalvårdsanstalterna anslå ett i förhållande till regeringens förslag med 500 000 kr. förhöjt anslag på 410 835 000 kr. för att täcka omkostnader för permitterade och frigivna (yrkande 2), dels att hos regeringen begära en utvärdering av kriminalvårdens arbetsdrift, syftande till att åstadkomma en ökad flexibilitet och större möjligheter att inom ramen för verksamheten på anstalterna ge de intagna meningsfull sysselsättning (yrkande 5).

1975:724 av herr Åkerlind (m) såvitt nu var i fråga (yrkande A 2 och B),

1975:765 av herr Åkerlind (m),

1975:1100 av herr Bohman m. fl. (m), såvitt nu var i fråga (yrkande 15),

1975:1112 av fru Kristensson (m), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen gav till känna att medel ur anslaget Kriminalvårdsanstalterna inte borde utgå till Riksförbundet för kriminalvårdens humanisering (KRUM), samt

1975:1117 av fru Lindquist (m) och fru Diesen (m), vari hemställdes att riksdagen till frivillig kontaktverksamhet för budgetåret 1975/76 anvisade ett anslag om 200 000 kronor.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande reducering av anstaltsplatser gav regeringen till känna vad utskottet anfört i detta hänseende,

2. att riksdagen beträffande generellt frigivningsstöd i anledning av motionerna 1975:136 i denna del (yrkande A 2 delvis) och 1975:721 i denna del (yrkande 2 delvis) gav regeringen till känna vad utskottet anfört i detta hänseende,

3. att riksdagen beträffande utgivande av bidrag genom försäkringskassa skulle avslå motionen 1975:765,

4. att riksdagen beträffande antalet assistenter vid kriminalvårdsanstalterna skulle avslå motionen 1975:724 i denna del (yrkande A 2),

5. att riksdagen beträffande anskaffande av identitetskort m. m. skulle avslå motionen 1975:724 i denna del (yrkande B);

6. att riksdagen beträffande utvärdering av kriminalvårdens arbetsdrift skulle avslå motionen 721 i denna del (yrkande 5),

7. att riksdagen beträffande kvinnliga intagnas placering m. m. skulle avslå motionen 1975:1100 i denna del (yrkande 15),

8. att riksdagen beträffande bidrag till KRUM skulle avslå motionen 1975:1112,

9. att riksdagen beträffande höjning av anslagsposten Frivillig kontaktverksamhet skulle avslå motionen 1975:1117 i denna del,

10. att riksdagen beträffande utredningen av möjligheterna att ersätta isolering med andra åtgärder m. m. skulle avslå motionen 1975:136 i denna del (yrkande B 6),

11. att riksdagen beträffande ändring i 47 § lagen om kriminalvård i anstalt och upphävande av 50 § samma lag skulle avslå motionen 1975:136 i dessa delar (yrkandena C 2 och C 3),

12. att riksdagen beträffande medelsberäkningen i anledning av regeringens förslag och motionerna 1975:136 i denna del (yrkande A 2 delvis) och 1975:721 i denna del (yrkande 2 delvis) samt med avslag på motionen 1975:1117 i denna del till Kriminalvårdsanstalterna för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 410 835 000 kr.,

13. att riksdagen beträffande inrättande av tjänster med bifall till regeringens förslag bemyndigade regeringen att inrätta två tjänster som kriminalvårdsdirektör i Fe 24.

Reservationer hade avgivits

1. av herr Schött (m) som beträffande bidrag till KRUM ansett att utskottet under 8 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:1112 gav regeringen till känna vad reservanten anført i detta hänseende,

2. av fru Lindquist (m) som beträffande höjning av anslagsposten Frivillig kontaktverksamhet ansett att utskottet under 9 bort hemställa

att riksdagen i anledning av motionen 1975:1117 i denna del gav regeringen till känna vad reservanten anført i detta hänseende,

3. av herr Westberg i Ljusdal (fp) som beträffande utredningen av möjligheterna att ersätta isolering med andra åtgärder m. m. ansett att utskottet under 10 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:136 i denna del (yrkande B 6) gav regeringen till känna vad reservanten anført i detta hänseende,

4. av herr Westberg i Ljusdal (fp) som beträffande ändring i 47 § lagen om kriminalvård i anstalt och upphävande av 50 § samma lag ansett att utskottet under 11 bort hemställa

att riksdagen i anledning av motionen 1975:136 i dessa delar (yrkandena C 2 och C 3) hos regeringen skulle anhålla att 1975/76 års riksmöte förelades förslag till sådan ändring i lagen om kriminalvård i anstalt att isolering enligt 47 och 50 §§ avskaffades,

5. av fru Lindquist (m) som beträffande medelsberäkningen – under förutsättning av bifall till reservationen nr 2 – ansett att utskottet under

12 bort hemställa

att riksdagen i anledning av regeringens förslag och motionerna 1975:136 i denna del (yrkande A 2 delvis), 1975:721 i denna del (yrkande 2 delvis) och 1975:1117 i denna del till Kriminalvårdsanstalterna för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 410 935 000 kr.

Punkten 3 (Frivården)

Regeringen hade under punkten F 3 (s. 78–80) föreslagit riksdagen att till Frivården för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 79 695 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975:136 av herr Helén m. fl. (fp), vari såvitt nu var i fråga hemställdts dels att riksdagen till behandlings- och stödåtgärder för personer i frivård anvisade 477 000 kr. utöver vad regeringen föreslagit under andra huvudtiteln F 3 Frivården (yrkande A 3), dels att riksdagen begärde att en socialutredning fick utreda en samordning mellan socialvård och frivård i enlighet med vad som anförts i motionen (yrkande B 5).

1975:138 av herr Nordberg m. fl. (s, c, m, fp, vpk), vari hemställdts dels att riksdagen beslutade sådan författningsändring att ersättningen av allmänna medel till frivilliga övervakare fr. o. m. den 1 juli 1975 skulle utgöra 100 kr. för månad och övervakningsuppdrag, varav 50 kr. arvode och 50 kr. gottgörelse för beräknade kostnader med anledning av uppdraget (yrkande 1), dels att riksdagen beslutade att förslagsanslaget till Frivården i 1975/76 års budget uppfördes med 91 917 000 kr. (yrkande 2),

1975:324 av herrar Strömberg i Botkyrka (fp) och Westberg i Ljusdal (fp), vari hemställdts att riksdagen hos regeringen begärde översyn av ersättningen till övervakarna inom kriminalvården.

1975:325 av fru Wiklund m. fl. (c),

1975:721 av herr Polstam m. fl. (c), vari såvitt nu var i fråga hemställdts att riksdagen beslutade att under punkten F 3 Frivården anslå ett i förhållande till regeringens förslag med 500 000 kr. förhöjt anslag på 80 195 000 kr. för behandlings- och stödåtgärder (yrkande 3), samt

1975:1108 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga hemställdts att riksdagen beslutade att under F 3 Frivården anvisa ett med 20 000 000 kr. uppräknat belopp (yrkande 5).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande ersättningen till övervakarna inom kriminalvården i anledning av motionerna 1975:138 och 1975:324 samt motionen 1975:1108 i denna del (yrkande 5 delvis) gav regeringen till känna vad utskottet anfört i detta hänseende,

2. att riksdagen beträffande medelsberäkningen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1975:136 i denna del (yrkande A 3), motionen 1975:721 i denna del (yrkande 3) och motionen 1975:1108

Nr 58

Onsdagen den
16 april 1975

*Anslag till kriminal-
vården*

Onsdagen den
16 april 1975

*Anslag till kriminal-
vården*

i denna del (yrkande 5 delvis) till Frivården för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 79 695 000 kr.,

3. att riksdagen beträffande samarbetet mellan kriminalvården och andra myndigheter och organ m. m. skulle avslå motionen 1975:136 i denna del (yrkande B 5),

4. att riksdagen beträffande familjevårdsverksamheten inom kriminalvården skulle avslå motionen 1975:325.

Reservationer hade avgivits

6. av herrar Polstam (c), Johansson i Växjö (c), Westberg i Ljusdal (fp), Bengtsson i Göteborg (c) och Fransson (c) samt fru Wiklund (c) som beträffande medelsberäkningen ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen i anledning av regeringens förslag och motionerna 1975:136 i denna del (yrkande A 3), 1975:721 i denna del (yrkande 3) och 1975:1108 i denna del (yrkande 5 delvis) till Frivården för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 80 185 000 kr.,

7. av herr Pettersson i Västerås (vpk) som beträffande medelsberäkningen ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:1108 i denna del (yrkande 5 delvis) och i anledning av regeringens förslag och motionerna 1975:136 i denna del (yrkande A 3) och 1975:721 i denna del (yrkande 3) till Frivården för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 99 695 000 kr.

Herr FRANSSON (c):

Herr talman! Under de senaste åren har ett flertal reformer beslutats av riksdagen i syfte att förbättra och humanisera kriminalvården. Eftersom dessa reformer ännu inte varit i tillämpning någon längre tid, är det svårt att bedöma om den praktiska tillämpningen kommer att överensstämma med våra intentioner och förhoppningar. Viktigt i det här sammanhanget är, det vill jag gärna betona, samarbetet mellan kriminalvården och de social- och sjukvårdande myndigheterna. Skall vi lyckas nå de uppsatta målen erfordras ett intimt samarbete, som naturligtvis också bör ske med skol- och arbetsmarknadsmyndigheterna.

Det är med tillfredsställelse jag kan konstatera att utskottet enhälligt har ställt sig bakom det krav som vi från centern har framfört i motionen 721 på ett med 500 000 kr. ökat anslag för att täcka omkostnader för permitterade och frigivna. För att man skall kunna ha framgång i arbetet med rehabilitering av dem som har begått brott är det viktigt att man har ekonomiska resurser, så att man kan sätta in lämpliga åtgärder. Kriminalvårdsstyrelsen påpekar i sin framställning att ansvaret för detta bör ligga på samhällets ordinära hjälp- och stödåtgärder, och detta torde i och för sig vara en riktig princip. Men eftersom det ute i kommunerna finns en mycket skiftande praxis – vilket också utskottet har understrukt

– och man ännu inte har funnit lämpliga lösningar på hur samarbetsfrågorna bör klaras samt med tanke på att inte heller kostnadsfördelningen mellan olika samhällsorgan har lett till önskade resultat, har utskottet ställt sig positivt till vårt motionsyrkande på denna punkt.

I vår motion 721 har också ytterligare anslag på 500 000 kr. begärts till frivårdssektorn. Detta ligger i linje med 1973 års kriminalvårdsreform, som prioriterar detta område inom kriminalvården. Utskottet ställer sig i och för sig positivt till förslaget men anser att man f. n. inte kan biträda detsamma, med tanke på att det i propositionen har föreslagits kraftiga förstärkningar av anslagsposten för behandlings- och stödåtgärder. Detta är i och för sig riktigt, men vi motionärer anser att det är nödvändigt med en ytterligare satsning för att på ett bättre sätt kunna tillgodose de intagnas behov av behandlings- och stödåtgärder på olika områden.

Med dessa synpunkter som motivering yrkar jag bifall till reservationen 6.

Utbildning av personal inom kriminalvården är en viktig uppgift för samhället. De nya lagarna på kriminalvårdens område innebär förändringar i personalens åligganden och arbetsuppgifter. Mot denna bakgrund äskade vi i motionen 721 ytterligare 1 milj. kr. för detta ändamål. Vi ansåg detta vara väl befogat med tanke på att departementschefen endast föreslagit en höjning av anslaget med 90 000 kr. Utskottet har i sin skrivning sagt att eftersom kriminalvårdsstyrelsens utbildningskapacitet vad gäller assistentutbildningen är begränsad och kriminalvårdsstyrelsens äskanden utgick från en större personalökning under nästa budgetår än vad som kommer att bli fallet, kan man inte tillstyrka någon höjning. Vi har från centerns sida i dagens läge accepterat detta resonemang men har samtidigt i ett särskilt yttrande slagit fast nödvändigheten av att utbildningsbehoven prioriteras just på det här området för att kriminalvårdsreformen skall kunna ge det resultat som alla hoppas och tror på.

Den sjunkande beläggningen på kriminalvårdsanstalterna är att hälsa med tillfredsställelse, och det är därför naturligt att vi från centerns sida har ställt oss bakom det förslag till en reducering av platsantalet som departementschefen har föreslagit. Vi anser det vara en riktig utveckling, och det är också riktigt att reduceringen sker på riksanstalterna. 1974 års riksdagsbeslut innebar ju att korttidsklientelet skulle avtjäna sitt straff i lokalanstalterna, och därför bör inte någon reducering ske där.

Utskottet har ägnat mycken tid åt den av departementschefen föreslagna reduceringen på olika anstalter, och efter att ha besökt Lärbro på Gotland har man kunnat enas om att reduceringen där inte skall bli så kraftig som vad departementschefen föreslagit. Detta hälsar vi med tillfredsställelse. Förslaget innebär att ytterligare 20 platser skall vara kvar på Lärbro. Det medför att de negativa effekterna ur sysselsättningsynpunkt blir mindre, eftersom ytterligare personal erfordras för att anstalten även i framtiden skall kunna fungera på ett tillfredsställande sätt. Utskottet har i sammanhanget understrukit att man inte kan bortse ifrån de regionalpolitiska strävandena att genom olika sysselsättningsfrämjan-

Onsdagen den
16 april 1975

*Anslag till kriminal-
vården*

de åtgärder stödjade arbetsmarknaden på norra Gotland. Genom den här åtgärden från utskottets sida bör det skapas förutsättningar för en fortsatt sysselsättning för flertalet anställda, och därmed tryggas också regionens serviceunderlag bättre.

Slutligen, herr talman, vill jag poängtera vad utskottet har anfört på s. 19 i betänkandet angående utbyggnaden av lokalanstalter. När frågan behandlades i riksdagen 1973 betonade vi från centern att utbyggnaden under en 15-årsperiod borde ske i en snabbare takt, om det fanns förutsättningar därför. Denna möjlighet bör naturligtvis följas med största uppmärksamhet i det fortsatta arbetet. Vad som också är viktigt i den kommande handläggningen är att riksdagen i ett tidigt skede får ta ställning till eventuella större avvikelser från de av statsmakterna tidigare uppdragna riktlinjerna angående utbyggnaden av kriminalvårdsanstalterna med tanke på den sjunkande beläggningen på dessa.

Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen 6 och i övrigt bifall till justitueutskottets hemställan i betänkandet nr 11.

Herr SCHÖTT (m):

Herr talman! Först ber jag att få framhålla att enigheten i justitueutskottet i år varit större än vanligt vid behandlingen av regeringens förslag om anslag till kriminalvården.

För min del har jag reserverat mig mot utskottets betänkande på endast en punkt, nämligen i fråga om bidrag till KRUM.

I motion nr 1112 har fru Kristensson hemställt att riksdagen hos regeringen ger till känna att medel ur anslaget Kriminalvårdsanstalterna, Frivillig kontaktverksamhet, inte bör utgå till KRUM.

Motionären har tydligt påvisat att vissa inslag i KRUM:s verksamhet strider mot syftet med de anslagna medlens användning, varför något statsbidrag till organisationen rimligen inte bör utgå. Liksom motionären anser jag det naturligt att man i stället inom den givna ramen ökar anslaget till Röda korset och de anstalter som inte har tillräckliga anslag för fritids- och kontaktverksamhet.

Alla i riksdagen torde vara vänner av en human kriminalvård och inse värdet av den frivilliga kontaktverksamheten. Men skall vi hos den stora allmänheten få förståelse för satsningarna på sådan verksamhet, måste vi så långt det är möjligt skapa garantier för att den omhänderhas av organisationer som inte försvårar samarbetet mellan personalen och de intagna.

Motionen nr 1112 har följts upp av mig i reservationen I. I denna utsäges klart att principen att det bör ankomma på kriminalvårdsstyrelsen att disponera den av riksdagen godtagna anslagsposten icke ifrågasättes. Till ledning för styrelsens fördelning av anvisade medel bör enligt reservationen emellertid sägas ifrån att KRUM inte bör få någon del av dem.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr I.

Då ytterligare två moderater återfinns på talarlistan, vill jag till slut endast konstatera att utskottet enhälligt beslutat hemställa att riksdagen ger regeringen till känna att reduceringen av platsantalet på Lärbro på Gotland bör begränsas till 40 i stället för av regeringen aviserade 60 platser. Genom detta ställningstagande har utskottet velat beakta de mycket starka sysselsättningssynpunkter i ärendet som framförts av både myndigheter och personal på Gotland. Personligen vill jag understryka dessa synpunkter, som när det gäller Gotland är speciellt beaktansvärda.

Bortsett från den fråga som berörs i reservationen I ber jag till slut att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! Kriminalvården har på senare tid tilldragit sig allt större intresse i den allmänna samhällsdebatten. Särskilt intresse har ägnats fängelsesystemet, och det är endast fyra veckor sedan denna debatt gav ett kraftigt eko här i kammaren. Jag tänker på den interpellationsdebatt som fördes mellan justitieministern och justitieutskottets ordförande fru Kristensson – även jag deltog för övrigt på ett hörn – angående reformplaner på kriminalvårdens område.

Allt fler delar den uppfattningen att det är angeläget att påföljder som innebär frihetsberövande inte används när syftet med det kriminalrättsliga ingripandet kan nås med andra medel, och att kriminalvård i frihet bör användas i största möjliga utsträckning. Folkpartiet har sedan länge hävdat denna uppfattning men samtidigt framhållit vikten av att frivården får nödiga resurser, framför allt personellt. Vi är av den uppfattningen att skall kriminalvården göra skäl för namnet, bör det finnas möjligheter till verklig omsorg om dem som hamnat snett i samhället. Den omsorgen kan ges inom frivården, men jag vill tillägga att man på ett bättre sätt kan ta till vara de möjligheter och det engagemang som folkrörelserna kan erbjuda. Ett bättre samarbete mellan frivården och folkrörelserna skulle säkert vara av mycket stort värde. Likaså behöver vi ett bättre samarbete mellan kriminalvård och socialvård. Vi har i vår motion föreslagit att socialutredningen skall få i uppdrag att utreda även en mer långtgående samordning mellan socialvården och frivården. Utskottet förutsätter att detta utredningsarbete sker genom brottsförebyggande rådet, och jag hoppas att dess utredningsarbete snabbt skall leda till resultat.

Men även om utbyggd frivård och ökat samarbete av det slag jag här nämnt kommer till stånd, kommer det ändå – och här citerar jag justitieministern – under överskådlig tid att finnas en grupp lagöverträdare beträffande vilka samhällets skyddsbehov är så framträdande att något realistiskt alternativ till fängelse inte finns. Han syftade och jag syftar här främst på grova våldsbrottslingar och sådana som ägnar sig åt yrkesmässig brottslighet, som t. ex. narkotikalangare. Det är också viktigt att samhället reagerar på ett sätt som väcker respekt för gällande lag. Det finns risker med en alltför stor tolerans gentemot lagöverträdelser.

Onsdagen den
16 april 1975

*Anslag till kriminal-
vården*

Vi får enligt min mening inte förskjuta gränsen för samhällets reagens så att allvarliga lagöverträdelse betraktas som något tämligen harmlöst. Det mår samhället inte väl av. Fasthet samt tydlig och klar reagens är en förutsättning för ett rättssamhälle. Men därifrån och till en övertro på straffets preventiva effekt är steget långt. Man hjälper inte människor genom att bojkotta dem, stänga dem ute från mänsklig gemenskap eller genom ett föraktfullt avståndstagande låta dem känna hur samhället fördömer. Någon har sagt om vår Herre att han hatar synden men älskar syndaren. Det är något av den inställningen vi behöver i vår kriminalvård. Vi måste klart och skarpt reagera mot brottsligheten men sträva efter att hjälpa den brottslige till ett normalt liv – eller kanske rättare till ett nytt liv. Och det är därför vi inte vill tillgripa fängelse och ännu mindre isolering då det inte är nödvändigt ur skyddssynpunkt.

När man ändå finner det nödvändigt att placera människor på anstalt bör verksamheten där om möjligt utformas i samråd med den intagne och dennes anhöriga, framhåller vi i vår partimotion. Möjligheter till ett meningsfullt arbete eller till studier och yrkesutbildning bör erbjudas, och framför allt måste övergången till ett liv i frihet igen planeras och förberedas på bästa möjliga sätt under anstaltstiden. Åtgärder t. ex. för att skaffa arbete och bostad till den intagne är av grundläggande betydelse för möjligheterna till framgång. Och här är det oerhört viktigt – jag understryker det på nytt – med ett fungerande samarbete mellan kriminalvården, såväl anstaltsvården som frivården, och andra samhällliga organ samt även med frivilligorganisationerna.

Det är också angeläget att behandlingen på anstalten får ett mera meningsfullt innehåll. Vi säger i vår partimotion att kriminalvården måste få personella möjligheter att tillgodogöra sig erfarenheterna av psykoterapi, grupperapi, gruppsamtal och miljöterapi – jag vill gärna understryka det. För att ge ytterligare vägledning för verksamhetens uppläggning och bedrivande bör fortsatt försöksverksamhet komma till stånd t. ex. vid ett par experimentanstalter. Och detta bör gälla både lokalanstalt och riksanstalt. Det är också nödvändigt att satsa mer på personalutbildning, i synnerhet när personalens uppgifter blir mer behandlande än bevakande. Där har vi från folkpartiets sida velat gå längre än vad utskottet velat vara med om, och jag hänvisar till vad herr Fransson hade att säga på den punkten. Vi är där av samma mening.

Vid fjolårets riksdagsbehandling av den nya lagen om kriminalvård i anstalt diskuterades isoleringsstraffet mycket ingående. Riksdagen godtog då ett yrkande från bl. a. vårt håll om en utredning av konsekvenserna av avskildhet samt möjligheterna att ersätta denna åtgärd med andra. Från folkpartiets håll föreslogs också en skyndsamt utredning rörande medverkan av lekmän vid användningen av isoleringsåtgärder. Också på den punkten ställde sig riksdagen välvillig och beslöt, som det då hette, att ge Kungl. Maj:t till känna att en ökad insyn i enlighet med motionärernas önskemål skulle vara av stort värde.

De här begärda utredningarna har dock inte ännu kommit till stånd,

varför vi i vår partimotion 1975:136 har yrkat att den beslutade utredningen av konsekvenserna av olika former av isolering och av möjligheterna att ersätta dylika åtgärder med andra samt konsekvenserna av ökad lekmannamedverkan vid beslut om isoleringsåtgärder nu kommer till stånd samt att den utredningen ges parlamentarisk förankring. Reservationen 3 gäller den saken, och jag ber att få yrka bifall till den reservationen.

Men redan nu visar olika undersökningar att isoleringen kan medföra allvarliga skador på den isolerades fysiska och psykiska hälsa. Därför är vi i princip negativt inställda till enrumsplacering. Då även erfarenheter rörande isoleringens kriminalpolitiska effekt som disciplinär bestraffning saknas och andra mindre riskfyllda bestraffningar kan komma till användning och vara till fyllest, om disciplinära förseelser sätts in i ett terapeutiskt sammanhang, yrkar vi i vår motion att isolering enligt 47 och 50 §§ skall avskaffas redan nu. Detta utesluter inte behovet av en utredning för att om möjligt bl. a. finna andra behandlingsåtgärder än de som lagen f. n. anvisar. Utskottsmajoriteten har dock avvisat vårt yrkande på denna punkt, varför det har upptagits i reservationen 4, till vilken jag härmed yrkar bifall.

Det i 1974 års statsverksproposition upptagna reservationsanslaget Frivillig kontaktverksamhet m. m. föreslås, som tidigare har framhållits, i årets budgetproposition bli upptaget som en särskild ny anslagspost om 100 000 kr. under anslaget Kriminalvårdsanstalterna. Utskottet har vid behandlingen av den punkten haft att ta ställning till bl. a. en motion om höjning av detta belopp till 200 000 kr. för att den värdefulla kontaktverksamhet inom kriminalvården som bedrivs av Röda korset, Verdandi, RFHL, RFSU, frikyrkosamfund m. fl. skulle kunna byggas ut. Ehuru utskottet delar motionärernas uppfattning om värdet av denna kontaktverksamhet har utskottet funnit att utrymme nu saknas för en höjning av anslagsposten och avstyrker därför bifall till motionen. För egen del vill jag gärna deklarerat att jag förutsätter att en höjning skall bli möjlig till kommande år. Den kontaktverksamhet det här är fråga om är värd ett väsentligt ökat stöd.

I en annan motion sägs att medel ur anslaget i fråga inte bör utgå till KRUM. Herr Schött har tidigare talat om den saken. Motionären fru Kristensson motiverar sitt yrkande med att KRUM år 1973 vid arbetsstrejker och andra strejker stött de lokala förtroenderåden med insamlade medel och materiel och även anslagit 1 000 kr. till Fångarnas fackliga centralorganisation. Motionären uttalar också att KRUM:s verksamhet vid vissa anstalter har ansetts försvåra det samarbete som hör förekomma mellan personal och intagna. Jag delar för min del uppfattningen att flera inslag i denna organisations verksamhet står i mindre god överensstämmelse med syftet med de anslagna medlens användning. Så långt är vi eniga. Men sedan jag konstaterat detta vill jag framhålla att det inte utesluter att andra delar av verksamheten synes vara av den arten att de kan bidra till att öka de intagnas möjligheter till åter-

Onsdagen den
16 april 1975

*Anslag till kriminal-
vården*

anpassning, och det anser jag vara väsentligt.

Det ankommer f. ö. på kriminalvårdsstyrelsen att prioritera förekommande bidragsbehov inom ramen för det med anslaget avsedda ändamålet. Några anvisningar från riksdagens sida av det slag som föreslås i reservationen nr 1 kan jag inte finna erforderliga. Vi bör med fullt förtroende överlåta fördelningen av anslaget åt kriminalvårdsstyrelsen. Jag ansluter mig alltså på denna punkt till utskottets majoritet.

I folkpartiets partimotion föreslås även en förstärkning av resurserna för behandlings- och stödåtgärder bland frivårdsklientelet. För att frivården skall kunna fungera tillfredsställande fördras att man disponerar egna medel för social service. En tidigare talare har varit inne på den saken, och jag kan därför fatta mig kort. Motionen följs upp i reservation nr 6, där det föreslås en uppräknig av anslaget till frivården för nästkommande budgetår med 490 000 kr. Jag yrkar bifall till den reservationen.

Herr talman! Till sist vill jag säga några ord om forskningen på kriminalvårdens område. Kunskaperna om resultatet av olika behandlingsformer är fortfarande ytterst begränsade. Ett av de väsentligaste problemen för den kriminologiska forskningen måste vara att skapa större klarhet rörande allmänpreventionens innebörd och syfte. Även om man i likhet med mig lägger största vikten vid individualpreventionen och omsorgen om den enskilda människan, måste man medge att bristen på grundläggande forskningsunderlag för en bedömning av sanktions-systemets allmänpreventiva effekt är mycket kännbar. Det är därför ytterst angeläget att forskningen på detta område prioriteras och intensifieras. Jag förutsätter att detta kan ske genom Brottsförebyggande rådets försorg och har för dagen inget yrkande på denna punkt.

Slutligen vill jag yrka bifall till utskottets hemställan utom på de punkter där jag tidigare yrkat bifall till föreliggande reservationer.

Herr SCHÖTT (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag lyssnade till vad herr Westberg i Ljusdal hade att säga om anslaget till KRUM, men det rubbade mig inte på något sätt. Jag anser att kontaktverksamheten vid våra fångvårdsanstalter är utomordentligt värdefull och angelägen. I det sammanhanget vill jag särskilt understryka hur värdefullt det är att man har kontakt med idrottsrörelsen utanför anstalterna. Men jag vill upprepa att en del av KRUM:s verksamhet är sådan att det är svårt att inför skattskyldiga försvara att verksamheten stöds med skattepengar.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har redan sagt att jag delar uppfattningen att KRUM har en del verksamhet som inte till alla delar är godtagbar. Men å andra sidan förekommer också sådan verksamhet som kan bli till verklig hjälp för de intagna när de skall gå tillbaka till ett liv i frihet. Därför anser jag att vi inte behöver uttala någonting på denna punkt utan kan överlåta

åt kriminalvårdsstyrelsen – som har att prioritera behoven och fördela anslaget – att avgöra hur pengarna skall fördelas.

Nr 58

Onsdagen den
16 april 1975

Herr PETERSSON i Västerås (vpk):

Herr talman! Till att börja med vill jag yrka bifall till reservationen 7 rörande frivården vid justitieutskottets betänkande nr 11. Jag vill också i det här sammanhanget erinra om att kammaren vid en tidigare behandling av justitieutskottets betänkanden nr 9 och 10 har tagit ställning till vår motion 1108. Därvidlag har jag framfört vårt partis grundsyn på de här frågorna och jag skall därför inte upprepa dem i dag. Jag vill däremot komplettera litet grand i samband med dagens överläggning.

Vi anser att det måste till större satsningar på frivårdsområdet. Vi har särskilt understrukit nödvändigheten av större satsningar på rehabiliterande åtgärder och forskning. När det gäller kriminalvårdsforskningen så är den inte särskilt utvecklad. I jämförelse med andra länder ligger vi mycket långt efter. Vad frivården borde ägna sig åt, förutom att svara för de ålagda obligatoriska arbetsuppgifterna, är att genom undersökningar försöka fokusera klienternas situation, i första hand när det gäller arbetslöshet, deras bostadssituation, utbildningsmöjligheter osv. Om sådana undersökningar kommer till stånd skulle frivården bättre kunna belysa klienternas situation och tillvarata deras intressen i samhället. Hitintills har frivården kanske alltför mycket ägnat sig åt individen och hans familj och förbisett att belysa hans situation i samhället.

Det har som bekant mycket stor betydelse för klienten hur han kan återanpassas i samhället. Frivårdsklienterna är en utslagen grupp i samhället som ofta kommer sist i vårdköen. De slussas och kastas mellan olika institutioner och har mycket svårt att få fotfäste i samhället. Härvidlag spelar utbildningssituationen en mycket betydande roll. Det har dokumenterats från skilda håll hur dåligt ställt det är med utbildningen bland frivårdens klienter. Som exempel kan anges vad detta får för konsekvenser. Endast omkring var tionde elev med kriminell belastning klarar arbetsmarknadsutbildningen, resten avbryter. 50 % av klienterna avbryter redan innan en femtedel av kurstiden har gått ut. Var och en kan räkna ut vad detta får för konsekvenser för återinträdet i arbetslivet.

Det betyder med andra ord att vi måste ha nya skolformer, för det kan inte endast vara fel på eleverna. Jag tror att det dessutom är nödvändigt och önskvärt att ge kriminalvårdens klienter större möjligheter till arbetsträning. Den arbetsträning som kriminalvårdsklienter nu får utgörs oftast av beredskapsarbeten. Deras arbetsträning är oftast alltför ensidigt inriktad på fysiska handikapp.

För att nå en bättre frivård, för att uppnå ett bättre kvalitativt innehåll i frivårdsarbetet måste det bli en bättre samordning mellan kriminalvården, frivården och samhällets övriga organ på det sociala fältet. Vi har också från vårt partis sida pekat på nödvändigheten av en ökad integration mellan frivård och anstaltsvård genom verksamhet på häkten och lokalanstalter. Ökade möjligheter till uppförande av ytterligare in-

Anslag till kriminalvården

Onsdagen den
16 april 1975

*Anslag till kriminal-
vården*

ackorderingshem och familjevårdshem tycker vi också är nödvändiga. Vi får inte glömma bort att det är samhällets skyldighet att anslå medel, att göra en verklig insats för de kriminellt belastade för att därigenom ge även dem en rimlig chans till ett mänskligt liv. Det måste vi göra trots att det kan förekomma besvärligheter. Att det råder stora svårigheter får inte överskugga de insatser som samhället måste göra.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen 7.

Fröken MATTSON (s):

Herr talman! Både 1973 och 1974, då riksdagen behandlade de två viktiga reformerna om förändring av anstaltsfördelningen och innehållet i verksamheten vid anstalterna samt 1974 års lag om behandling vid anstalt, hade vi i kammaren och i justitieutskottet långa intressanta principiella debatter. En hel del av de tankgångar som fördes fram i debatterna om principerna för de två reformerna, såsom de hade utarbetats av regeringen, har återkommit i dag. Jag tycker att man i mycket kan instämma i vad här har sagts, men jag tror att jag i mitt anförande skall begränsa mig till att konstatera att årets budgetproposition vad gäller justiticområdet och inte minst kriminalvården ansluter sig till de tidigare besluten om förändrad inriktning av kriminalvården. Detsamma kan sägas om de motioner som har lämnats in och som justitieutskottet har haft anledning att behandla under arbetets gång.

Det som är intressant i detta sammanhang – herr Fransson har redan berört det – är det förslag till nedskärning av antalet platser på anstalterna som regeringen har föreslagit och som vi i utskottet accepterar och ställer oss helt bakom. Tendensen är mycket märkbar. I månadsstatistiken för kriminalvårdsanstalterna och de allmänna häktena av den 10 april i år är det intressant att se att trenden till nedgång fortsätter efter en viss normal säsongmässig uppgång tidigare under året. Antalet belagda platser på anstalter och häkten var den 1 april i år totalt 3 681 mot 5 434 tillgängliga platser. Det innebär en minskning med 648 platser från den 1 mars i år, alltså på en månad, och en minskning med 625 platser i jämförelse med beläggningen den 1 april 1974.

Utskottet har, som sagt, helt accepterat regeringens tankar att minska antalet platser. Det är bara när det gäller två anstalter som utskottet har ifrågasatt de föreslagna nedskärningarna och det gäller anstalter inom det allmänna stödområdet, Ulriksfors i Jämtland och Lärbro på Gotland. Vi har när vi studerat förslaget till platsminskningar konstaterat att minskningen är betydligt större för Lärbro än för Ulriksfors. Vi har därför speciellt studerat förhållandena i fråga om Lärbro. Vi vill framhålla att – jag tror det är nödvändigt att säga ut detta – även om arbetsmarknads- och regionalpolitiska synpunkter inte kan tillmätas någon egentlig betydelse när det gäller kriminalvårdens organisation, kan man enligt utskottets mening inte bortse från att det aktuella förslaget står i strid med regionalpolitiska strävanden att genom sysselsättningsfräm-

Onsdagen den
16 april 1975

*Anslag till kriminal-
vården*

jande åtgärder stödja arbetsmarknaden på norra Gotland.

Med hänsyn härtill föreslår utskottet att reduceringen av platsantalet på Lärbroanstalten begränsas till 40 i stället för 60 platser. Men eftersom utskottet helt stöder regeringens tanke på platsreducering totalt sett har utskottet bedömt att den begränsade reduceringen på Lärbro skall kompenseras genom en minskning med 10 platser på Skänninge och 10 platser på Hinseberg. Utskottet har bedömt att den minskningen under nuvarande förhållanden är den riktiga.

Jag vill alltså yrka bifall till utskottets förslag på den punkten, i likhet med vad tidigare talare gjort. Vi är här helt överens, och vi betonar också att regeringen måste beakta konsekvenserna av beslutet. Vi säger att man måste noga överväga "att kompensera aktuella regioner för den förlust av arbetstillfällen som beslutet innebär. Det sagda gäller naturligtvis i särskilt hög grad beträffande Lärbro och Ulriksfors."

Även när det gäller den frivilliga kontaktverksamheten har det kommit en del motioner till utskottet. Herr Schött har redan berört fru Kristenssons motion beträffande anslagen till KRUM. Vi har också en motion av fru Lindquist som yrkar på en höjning av anslet till Röda korsets verksamhet inom anstalterna. Fru Bergander kommer senare att ytterligare belysa de två motionerna. Jag nöjer mig här med att yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna 1 och 2 rörande bidrag till KRUM och föreslagen höjning av anslagsposten till frivillig kontaktverksamhet.

Herr Westberg i Ljusdal har i år återkommit med den motion som han lämnade in i fjol rörande isoleringsstraffet och som vi då ingående behandlade i betänkandet om lagen om behandling på anstalt. Han har tidigare här i kammaren värtaligt pläderat för sin motion. Vi har från utskottets sida i år liksom i fjol ställt oss ytterst restriktiva till hela isoleringsstraffet. Vi är skeptiska mot enrumsbehandling. Men vi vill ändå inte gå med på herr Westbergs yrkande att helt ta bort isolering som en disciplinär bestraffning och som interimistisk åtgärd i disciplinären. Liksom i fjol framhåller vi att man på andra vägar bör försöka komma till rätta med de missförhållanden som nu kan aktualisera en isolering. Men förhållandena på anstalterna är inte sådana att man i praktiken helt kan avstå från isolering som ett yttersta medel. Vi avstyrkte därför motionen i fjol. Mot bakgrunden av den negativa inställningen till förekomsten av isoleringsåtgärder uttalar vi nu omigen att vi hoppas att man kommer fram till möjligheter att ersätta isolering med andra åtgärder. Vår principiella inställning i detta fall kvarstår alltså men vi vill icke utmönstra isoleringsstraffet ur lagen, såsom herr Westberg föreslagit, genom ändring i 47 § och slopande av 50 §. Jag ber därför på denna punkt att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen 4 av herr Westberg i Ljusdal.

Herr Westberg har också erinrat om vad utskottet skrev i fjol, då vi pekade på de negativa effekterna av isoleringsstraffet och sade att vi borde få mera fakta genom en utredning. Vi gav då uttryck för en otålighet

Onsdagen den
16 april 1975

*Anslag till kriminal-
vården*

att få en utredning till stånd, och riksdagen beslöt också att begära en sådan hos regeringen.

Herr Westberg i Ljusdal återkommer nu med en begäran om en utredning och vill ge den en parlamentarisk förankring. Vi förstår hans otålighet på den punkten. Å andra sidan har man nu börjat göra förberedelser för en utredning. Såsom bakgrund till en kommande utredning undersöker man i vilken utsträckning anstalterna använder sig av isoleringsstraff. Därför yrkar vi avslag på reservationen 3 av herr Westberg i Ljusdal. Innan resultatet av den förberedande utredningen om hur isoleringsstraffet används vid anstalterna föreligger kan vi inte klart säga hur den begärda utredningen skall bedrivas. Vi anser det därför lämpligt att till regeringen överlämna bedömningen av hur utredningen skall utföras.

När det gäller frivården, herr talman, är det skäl att påpeka att utskottet till behandling har fått tre motioner – 138 och 324 samt en del av 1108 – vilka samtliga tar upp övervakarvodena. Ett faktum är att det i dag finns 4 650 lekmannaövervakare. Arvodena har visserligen höjts något. Man har givit övervakarna möjlighet att på ett helt annat sätt än tidigare få ersättning för förlorad arbetsförtjänst, för kostnader som de har haft för sina klienter i samband med resor, för nattlogi och uppehälle samt för en del större kostnader av engångskaraktär, såsom möbler, arbetsredskap och annat.

Utskottet har dock funnit att det ligger en hel del sanning och rättvisa bakom förslagen att övervakarvodena skall höjas. Utskottet har dock förklarat sig inte kunna ta ställning till hur stor höjningen skall vara utan har i stället föreslagit en utredning om hur man skall kunna höja övervakarvodena. Därvid bör särskilt uppmärksammas frågan om en smidig utformning av bestämmelsen om gottgörelse för kostnader. Utformningen av den översynen bör regeringen få ta ställning till.

Herr Pettersson i Västerås framhöll tidigare från denna talarstol behovet av ökad aktivitet och större bredd på frivården samt behovet av ökade medel till densamma. Jag skall inte gå in på det avsnittet i dag. Jag skall bara helt kort yrka avslag på herr Petterssons reservation nr 7. Dess hemställan är kopplad till ett yrkande, som riksdagen i förra veckan avlog. Kommunisterna ville då minska antalet polismän och ansåg att de medlen i stället borde användas till brottsförebyggande och rehabiliterande åtgärder samt till kriminalpolitisk forskning. Vårt avslagsyrkande är en ren följd av riksdagens beslut i förra veckan.

Jag ber också att få yrka avslag på reservationen 6 av herr Polstam, m. fl., en reservation som herrar Fransson och Westberg i Ljusdal har pläderat för. Vi är i utskottet överens om att frivården är ytterligt viktig och att frivårdens betydelse blir än mer utpräglad när den nya lagen om behandling i anstalt och tankegångarna bakom 1973 års kriminalvårdsreform börjar nå ut i praktiken. Vi vill dock från utskottets sida framhålla att man redan har satsat mycket pengar utöver det som tidigare funnits i budgetpropositionen.

Därför ber jag, herr talman, att få yrka avslag på reservationen 6 av herr Polstam m. fl. samt bifall till vad justitieutskottets hemställt på alla punkter i betänkanudet nr 11.

Herr FRANSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Som fröken Mattson sade, är vi överens om tagen när det gäller satsningen på frivården. Vårt parti och folkpartiet vill emellertid avsätta ytterligare medel. Vi tror att det är väl använda pengar för att nå framgång i arbetet med rehabilitering av dem som har begått brott. Det är ju viktigt att samhället medverkar vid anskaffning av bostäder, organiserandet av fritidsaktiviteter och liknande. Genom sådana åtgärder medverkar man i mycket stor utsträckning till att de intagna återanpassas till ett normalt samhällsliv.

Jag yrkar fortfarande bifall till vår reservation 6.

Fru LINDQUIST (m):

Herr talman! Under budgetåret 1969/70 tillkom anslaget Frivillig kontaktverksamhet. Det anslaget har alltsedan dess stått till kriminalvårdsstyrelsens förfogande för lokala konkreta insatser i vårdarbetet med särskild inriktning på verksamhet som direkt kan främja positiva kontakter mellan kriminalvårdsklientelet och personer utanför kriminalvården. Ur anslaget har skilda organisationer, såsom Svenska röda korset, fått varierande belopp.

Anslaget har alltsedan det tillkom 1969/70 uppförts med oförändrat belopp, 100 000 kr., och samma belopp föreslås i årets budgetproposition. Att anslaget inte har höjts trots att verksamheten under årens lopp avsevärt har utökats är anledningen till att fru Diesen och jag i motionen 1117 yrkat att anslagsposten skall fördubblas och att alltså 200 000 kr. skall ställas till kriminalvårdsstyrelsens disposition för detta ändamål.

Jag vill bara i korthet något beröra de ideella organisationernas insatser och har då valt att tala om Svenska röda korset, eftersom jag särskilt känner till den organisationen. 1965 började Svenska röda korset med besök på kriminalvårdsanstalten i Gävle. Under 1970-talet har den verksamheten utvidgats betydligt och den omfattar nu Hall, Haparanda, Hinesberg, Härlanda, Kalmar, Kristianstad, Kumla, Luleå, Långholmen, Mariestad, Norrköping, Ollestad, Smälteryd, Tidaholm, Torhult, Visby, Vänersborg, Västergården, Ystad, Österåker och Norrtälje. Under utveckling är Falun, Måshult, Nyköping, Orratorp, Svartsjö och Uppsala.

Innehållet i verksamheten följer inte något speciellt schema. Det anpassas efter de intagnas önskemål, besökarnas personliga förutsättningar och anstaltens möjligheter. Gruppbesök är den vanligaste formen av kontaktarbete. Det brukar tillgå så att fem å sju personer från Röda korset regelbundet träffar en grupp intagna, vanligen 10–15 stycken. Man pratar och diskuterar och ägnar sig åt underhållning eller åt kurser, t. ex. i matlagning, gitarrspel, psykologi osv. Intagna som inte vill delta i gruppaktiviteter får i stället enskilda besök.

Nr 58

Onsdagen den
16 april 1975

*Anslag till kriminal-
vården*

En grupp bland de intagna som Svenska röda korset nu särskilt börjat ägna sig åt är de utländska medborgarna. Vi försöker inom Röda korset att rekrytera språkkunniga besökare och har t. ex. samarbete med Riksförbundet Finspråkigt församlingsarbete för att bygga upp en finsktalande besöksgrupp vid Norrtäljeanstalten.

Röda korset har också särskilt inriktat sig på de utländska intagna som har förvisningsdomar. Avsikten är att Svenska röda korset genom Internationella röda korset skall hjälpa den intagne att få en kontaktman i hemlandet.

Röda korsets verksamhet bedrivs i nära samarbete med kriminalvårdsstyrelsen. Sedan 1972 finns det en samarbetsgrupp mellan Röda korset och kriminalvårdsstyrelsen. Årligen ordnas det gemensamma konferenser för rödakorsare och anstaltspersonal.

All denna verksamhet inom anstalterna kostar pengar. Svenska röda korsets centrala kostnader för detta beräknas för budgetåret 1975/76 till drygt 150 000 kr. Till det beloppet kommer de kostnader – som inte är små – som belastar de olika rödakorsdistrikten och kretsarna ute i landet.

Eftersom det uppenbarligen inte råder några delade meningar om betydelsen och vikten av den verksamhet som Röda korset och andra hjälporganisationer bedriver, borde utskottet ha kunnat tillstyrka det ytterst modesta yrkandet i motionen, som nu följs upp i mina reservationer. Jag är glad över de positiva synpunkter som herr Westberg i Ljusdal här i dag har framhållit i anledning av mina reservationer.

Jag hemställer alltså, herr talman, om bifall till reservationerna 2 och 5.

Fru BERGANDER (s):

Herr talman! Jag kan efter den debatt som har varit fatta mig mycket kort och bara konstatera att det i år, liksom vid föregående års behandling av detta ärende, föreligger en reservation från en moderat när det gäller anslaget till KRUM, där man begär att riksdagen skall ge till känna som sin mening att anslaget ej bör utgå. Utskottsmajoriteten anser även i år att vi med fullt förtroende kan låta kriminalvårdsstyrelsen göra fördelningen mellan de olika organisationerna. Det är ju kriminalvårdsstyrelsen som har att begära redovisning för medlens användning, och vi anser att det då också är styrelsen som kan göra den bästa bedömningen.

I reservationen 2 begär fru Lindquist att anslaget till frivillig kontaktverksamhet skall räknas upp till 200 000 kr. Ingen oenighet råder i utskottet om värdet av organisationernas kontaktverksamhet. Men när det gäller den ekonomiska bedömningen har utskottet ändå ansett att vi även i år skall låta anslaget utgå oförändrat.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan på alla punkter, vilket innebär avslag på reservationerna 1, 2 och 5.

Herr SCHÖTT (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag har kanske inte mycket nytt att tillföra debatten utöver vad jag sagt tidigare. Det skulle möjligen vara den upplysningen att motsvarigheterna till KRUM i Danmark och Norge inte åtnjuter något statsbidrag. Dessutom har jag i dag erfarit att KRUM på andra vägar får stöd. Sålunda har KRUM:s lokalavdelning i Stockholm sex arkivarbetare och avdelningen i Göteborg en arkivarbetare betalda av AMS. Tydligt är KRUM således inte utan hjälp på annat sätt från statens sida.

För mig är det väsentliga att statlig hjälp lämnas endast när det gäller att främja positiva kontakter mellan kriminalvårdsklientelet och utomstående på ett ur rehabiliteringssynpunkt ändamålsenligt sätt. Jag har den uppfattningen att KRUM inte helt uppfyller de här villkoren. Det kan erinras om att dess syfte bl. a. anges vara att bekämpa det klas-samhälle som genom sina ojämna makt- och förmögenhetsförhållanden bidrar till att skapa socialt, ekonomiskt och kulturellt utslagna grupper. Dessutom har det framförts även andra anmärkningar mot KRUM av sådan art att det är svårt att hos den stora allmänheten få förståelse för att stöd skulle utgå av statsmedel.

Jag ber att än en gång få yrka bifall till reservationen 1.

Fru BERGANDER (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill inte göra några värderingar av de olika frivilliga organisationerna. Skulle vi börja nagelfara dem alla skulle jag tro att vi på många håll kan finna vissa saker att anföra i negativ riktning när det gäller enskilda delar av verksamheten. Men vi måste väl ändå se organisationernas verksamhet som en helhet! Jag tror att det även inom KRUM – med den inriktning man vill ha på sitt arbete – finns ett positivt ansvar för att hjälpa dessa utslagna människor som behöver ett stöd när de skall ut i samhället igen.

Utskottsmajoriteten anser att vi inte skall komma med några pekpin-nar från riksdagens sida utan med fullt förtroende överlämna ansvaret till kriminalvårdsstyrelsen när det gäller fördelningen. Även om KRUM har anslag från annat håll är jag övertygad om att också andra organisationer har sådant stöd.

Med detta, herr talman, vidhåller jag mitt yrkande.

Herr SCHÖTT (m) kort genmäle:

Herr talman! Fru Bergander jämställer tydligen helt Röda korset och KRUM. Jag gör det inte.

Fru BERGANDER (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte jämställt eller särskilt några organisationer. Jag anser att de kan finnas positiva saker även inom KRUM.

Onsdagen den
16 april 1975

*Anslag till kriminal-
vården*

Herr NORDBERG (s):

Herr talman! I en fempartimotion har jag varit med om att begära en uppjustering av de frivilliga övervakarnas arvoden. I motionen anför vi att uppjustering är nödvändig bl. a. med hänsyn till de kostnader som en aktiv övervakare har för att fullfölja sitt uppdrag på ett tillfredsställande sätt, kostnader som inte alltid är av den arten att de kan täckas av de andra ersättningsmöjligheter som föreligger för förlorad arbetsförtjänst och en del annat. Vår uppfattning är att ersättningsfrågan spelar en viktig roll när det gäller rekrytering av övervakare. Ersättningsens utformning och nivå, menar vi motionärer, får emellertid inte vara det som i sig lockar personer att bli övervakare. Det måste naturligtvis ligga andra motiv till grund för beslutet att åta sig ett sådant viktigt uppdrag. Men ersättningsens utformning och nivå får inte heller vara sådana att vissa personer av ekonomiska skäl finner det omöjligt att åta sig ett övervakaruppdrag.

Motionen har i och för sig fått en välvillig behandling av utskottet, även om vi motionärer naturligtvis hade varit mera tillfredsställda, om utskottet hade bifallit motionen 138, i all synnerhet som vi också har föreslagit hur kostnadstäckning skall klaras för de ökade utgifter som motionens förslag skulle innebära. Men vi har i och för sig förståelse för utskottets uttalande att det kan finnas behov av en totalöversyn av ersättningen för de olika övervakaruppdragen. Vi hoppas följaktligen att utskottets förslag, vilket jag personligen kommer att stödja, snabbt skall leda till en förbättring av ersättningen till de frivilliga övervakarna.

Med detta anförande, i vilket herr Åkerlind (m) instämde, var överläggningen slutad.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

M o m. 1-7

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Schött, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Schött begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 11 punkten 2 mom. 8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Schött.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Schött begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 268
Nej - 44
Avstår - 9

M o m. 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av fru Lindquist, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

M o m. 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Westberg i Ljusdal, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Westberg i Ljusdal begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 11 punkten 2 mom. 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Westberg i Ljusdal.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Westberg i Ljusdal begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 271
Nej - 31
Avstår - 20

M o m. 11

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Westberg i Ljusdal, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Westberg i Ljusdal begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 11 punkten 2 mom. 11 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Westberg i Ljusdal.

Onsdagen den
16 april 1975

*Anslag till kriminal-
vården*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Westberg i Ljusdal begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 270
Nej - 49
Avstår - 3

M o m. 12 och 13
Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3

M o m. 1
Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 2

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 6 av herr Polstam m. fl. samt 3:o) reservationen nr 7 av herr Pettersson i Västerås, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Fransson begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapropositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Pettersson i Västerås begärt votering beträffande kontrapropositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 11 punkten 3 mom. 2 antar reservationen nr 6 av herr Polstam m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit reservationen nr 7 av herr Pettersson i Västerås.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Pettersson i Västerås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 112
Nej - 20
Avstår - 190

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 11 punkten 3 mom. 2 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av herr Polstam m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Fransson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 190
Nej - 113
Avstår - 19

M o m. 3 o c h 4

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 4-8

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 11 Skydd mot avlyssning

Föredrogs justitieukskottets betänkande nr 12 med anledning av propositionen 1975:19 om lagstiftning om skydd mot avlyssning jämte motioner.

I propositionen 1975:19 (justitiedepartementet) hade regeringen efter hörande av lagrådet föreslagit riksdagen att anta förslag till

1. lag om ändring i brottsbalken,
2. lag om ändring i rättegångsbalken,
3. lag om ändring i skadeståndslagen (1972:207),
4. lag om ändring i radiolagen (1966:755).

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen läggs fram förslag om nya straffbestämmelser i brottsbalken till skydd mot olovlig avlyssning med tekniska hjälpmedel.

Brottet, som har betecknats som olovlig avlyssning, föreslås innefatta avlyssning eller upptagning som sker i hemlighet och som avser tal i enrum, samtal mellan andra och förhandlingar vid sammanträde eller annan sammankomst vartill allmänheten inte äger tillträde och som gärningsmannen inte själv deltar i eller som han obehörigen berett sig tillträde till. Även ett olovligt anbringande av tekniska hjälpmedel med uppsåt att utföra olovlig avlyssning eller inspelning föreslås bli straffsanktionerat.

I propositionen föreslås även att sådan ändring vidtas i rättegångsbalken att i mål om bl. a. olovlig avlyssning rätten kan förordna att förhandling skall hållas inom stängda dörrar om rätten finner att offentligheten skulle vara till men för enskild.

Vidare föreslås en ändring i skadeståndslagen (1972:207) som innebär att ersättning för personligt lidande, s. k. ideellt skadestånd, skall kunna utdömas även på grund av bl. a. olovlig avlyssning.

Onsdagen den
16 april 1975

*Skydd mot
avlyssning*

Slutligen föreslås vissa ändringar i radiolagen (1966:755) angående tillstånd att inneha och använda radiosändare eller därmed jämställt material, bl. a. byggsatser för tillverkning av radiosändare. Syftet med förslaget i denna del är att minska riskerna för missbruk av radiosändare till men för annans integritet.

De nya bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 juli 1975."

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1975:1837 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställdes

1. att riksdagen uttalade sig för en lagstiftning innebärande att tillstånd skulle erfordras för innehav, införsel och överlåtelse av teknisk utrustning för olaga avlyssning,

2. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om framläggandet av förslag till författningstext härför i princip enligt i SOU 1970:47 s. 12 utformat lagförslag samt

1975:1849 av fru Lindquist m. fl. (m), vari hemställdes

1. att riksdagen uttalade att det vid straffmätningen för olovlig avlyssning borde bedömas som en försvårande omständighet om avlyssningen riktade sig mot den enskildes hem.

2. att riksdagen hos regeringen begärde att integritetsskyddskommittén fick i uppdrag att ytterligare överväga möjligheterna av näringsrättsliga åtgärder rörande integritetsfarlig apparatur.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle anta de i propositionen 1975:19 framlagda förslagen till lag om ändring i brottsbalken, lag om ändring i rättegångsbalken, lag om ändring i skadeståndslagen (1972:207) och lag om ändring i radiolagen (1966:755),

2. att riksdagen beträffande försvårande omständigheter vid olovlig avlyssning skulle avslå motionen 1975:1849 i denna del (yrkande 1),

3. att riksdagen beträffande näringsrättsliga åtgärder skulle avslå motionen 1975:1837 och motionen 1975:1849 i denna del (yrkande 2).

Reservation hade avgivits av herr Pettersson i Västerås (vpk) som beträffande näringsrättsliga åtgärder ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975:1837 och motionen 1975:1849 i denna del (yrkande 2) gav regeringen till känna vad reservanten anförde.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Hett talman! Vänsterpartiet kommunisterna instämmer i stort i de förslag som har lagts fram i såväl propositionen som justitieukskottets betänkande nr 12. Vi vill emellertid gå ett steg längre genom ytterligare sanktioner på det näringsrättsliga området. Däri skiljer vi oss.

Hotet mot människornas personliga integritet har under senare år ökat på ett mycket markant sätt. Dels har vi fått lagar som enligt vårt sätt att se utgör ett hot mot den personliga integriteten, exempelvis lagen om tillfälligt omhändertagande och terroristlagen, dels är det nu möjligt att i den allmänna handeln skaffa sig – helt legalt – olika typer av integritetskränkande apparatur. Det är ett känt faktum – och det är ju därför propositionen har lagts fram – att det här mer och mer håller på att bli ett problem och ett gissel för vanliga människor.

Apparatur som man förr trodde bara användes av agenter och spioner i den högre klassen kan nu köpas om man vill avlyssna sin nästas mest intima göranden och låtanden. Apparater i mikroformat, som kan döljas i en reservoarpenna eller häktas fast på väggen, kan ge en utomstående möjlighet att lyssna på vad som försiggår även om han eller hon befinner sig långt därifrån.

I betänkandet SOU 1970:47 beskrivs en del av vad som redan nu finns ute på marknaden. Där talas om mikrofoner som är mycket små utan att deras funktionsduglighet påverkas. Den minsta storleken kan anges till någon kubikcentimeter. De kan se ut som manschettknappar, reservoarpennor, cigarettändare m. m. Sedan finns kontaktmikrofoner som har ett utscende av en spik; kan drivas in i en vägg och fungerar alldeles utomordentligt som långa öron. Vidare finns diverse typer av avståndsverkande mikrofoner som är så konstruerade att de har extremt god riktverkan, s. k. ljudkikare. Med en sådan kan man sitta på mer än 100 m avstånd och lyssna på vad andra säger ute eller inne. Och det låter ju inte särskilt smakligt, eller hur?

De här apparaterna kan förvärfvas i Sverige inom den kommersiella handeln. Man kan öppet köpa dessa maskerade tingestar för mycket ringa summor. Långdistansverkande mikrofoner, s. k. ljudkikare, kan förvärfvas både i färdigt skick och i form av byggsats. I betänkandet framhålles att det i tidskrifter som är spridda bland allmänheten förekommer beskrivningar av hur man skall gå till väga för att själv tillverka en "ljudkikare" för en kostnad av ca en hundralapp.

Vidare beskrivs s. k. bugs, radiosändare avsedda för avlyssningsändamål, som också kan förvärfvas från postorderfirmor och som säljs för priser som varierar från 20 kr. och uppåt. En bug med en räckvidd på omkring 100 m och en brukstid av ungefär ett dygn kan ha en storlek på omkring 5 cm³ med batteri och andra attiraljer. En sådan bug inbyggd i en tändsticksask saluförs och kostar omkring 100 kr.

Jag skall inte gå vidare med den här beskrivningen. Marknaden är betydande och variationerna när det gäller apparaturens diskreta yttre hur många som helst. Allt detta är naturligtvis osund spekulation i människornas lägre drifter. Man skall kunna föra förtroliga samtal utan att de blir var mans egendom och man skall kunna hänge sig åt både ilska och kärlek utan att riskera att någon – hundratals meter från hemmet – registrerar allt som sägs.

Ordspråket "mitt hem är min borg" blir en helt meningslös fras om

Onsdagen den
16 april 1975

Skydd mot avlyssning

vi nu inte snabbt vidtar mycket bestämda åtgärder för att sätta stopp för den här handeln, som ytterst kan existera därför att smarta affärsmän har kommit underfund med att det här är varor som går att sälja och tjäna pengar på.

Detta har justitiedepartementet insett, och därför läggs nu en rad förslag fram för att försvåra sådan integritetskränkande verksamhet som det här är fråga om.

Det är bra att man olagligförklarar olovlig avlyssning. Olovlig avlyssning föreslås innefatta avlyssning eller upptagning i hemlighet av tal i enrum, samtal mellan andra eller förhandlingar vid sammanträde eller annan sammankomst, vartill allmänheten inte äger tillträde och som gärningsmannen inte själv deltar i eller som han obehörigen berett sig tillträde till. Också olovligt anbringande av tekniska hjälpmedel av sådant slag föreslås bli straffbart.

Utskottet har varit enigt om dessa förslag. Vi från vpk, och även moderaterna, har emellertid ansett att det inte räcker med straff för själva gärningen som sådan och har därför i motioner aktualiserat frågan om näringsrättsliga åtgärder. Vpk håller i konsekvensens namn fast vid detta och utvecklar skälen i den reservation som är fogad till utskottets betänkande. Vi menar att det är helt riktigt att lagstifta mot användningen, men att man också borde lagstifta mot försäljning av olika typer av integritetskränkande apparatur. Så länge som möjligheterna att anskaffa attiraljerna finns, så länge kommer de också att användas i lönnedom och utan att man med polisiära åtgärder kan sätta stopp för det.

Uppfinningsrikedomen är stor, och apparaturen har också ett sådant format att det inte finns några påtagliga yttre tecken till att avlyssning förekommer. Jag är medveten om att man inte ens med ett förbud mot försäljning utan tillstånd kan komma helt till rätta med detta oskick, men det står också klart för mig att man måste ha större möjligheter till begränsning än om vi enbart illegaliserar själva användandet. Det ansåg också utredarna, som i september 1970 avlämnade sina förslag. De förslagen har i stort sett följts, utom i fråga om näringsrättsliga åtgärder. Kommittén lade fram ett förslag till fullmaktslag med bl. a. regler om tillstånd för innehav, import och försäljning av integritetskränkande apparatur.

Vi tycker det är skada att departementschefen inte tog fasta på detta och med kommitténs tankegångar som grundval tog tillfället i akt och utformade förslag för att komma åt själva försäljningen. Då hade man kunnat komma ännu ett stycke på vägen, när det gäller skyddet av den personliga integriteten.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr Petersson i Västerås.

Herr LARFORS (s):

Herr talman! Av utskottets betänkande framgår att praktiskt taget fullständig enighet har nåtts inom utskottet vid behandlingen av propositionen 1975:19 om skydd mot avlyssning. Därför är det inte heller nödvändigt att jag här går in på någon mer eller mindre fullständig redovisning av vad utskottet har anfört i betänkandet.

Endast i en punkt har en av utskottets ledamöter reserverat sig, nämligen i fråga om näringsrättsliga åtgärder rörande sådan akustisk och annan apparatur som kan användas för olovlig avlyssning, upptagande av samtal etc.

Dessa frågor har noga prövats av integritetsskyddskommittén, som dock har funnit att en lagstiftning, om den över huvud taget är möjlig, skulle bli mycket svårhanterlig. Remissinstanserna har i allmänhet intagit samma ståndpunkt.

I propositionen har noga redogjorts för svårigheterna att genom näringsrättslig lagstiftning reglera handel med och innehav av dylik apparatur. Departementschefen har också kommit till den slutsatsen att någon särskild näringsrättslig reglering f. n. inte bör genomföras. Han har vidare för sin del ansett att det f. n. inte heller finns skäl att framlägga förslag om den av integritetsskyddskommittén förordade fullmaktslagstiftningen, som skulle göra det möjligt att vid behov vidta vissa näringspolitiska åtgärder med avseende på integritetsfarlig apparatur.

Utskottet har anslutit sig till departementschefens synpunkter och förslag, och anser att det inte nu är möjligt att skapa en meningsfull lagstiftning på ifrågavarande områden. Läser man reservationen noggrant finner man att reservanten också synes hysa viss tvekan om detta. Han erkänner i sin reservation att näringsrättsliga ingripanden självfallet kan medföra praktiska svårigheter och gränsdragningsproblem. Det är emellertid inte reservanten i utskottet som har försvarat reservationen här i kammaren i dag. Herr Lövenborg har i sin argumentering i dag för bifall till reservationen fallit tillbaka på integritetsskyddskommitténs betänkande. Jag vill därför gärna framhålla den tveksamhet som på detta område rått inom integritetsskyddskommittén. Trots att kommittén framlägger ett förslag till lagstiftning säger kommittén att en genomgång av de olika apparaternas användningsområden ger vid handen att en näringsrättslig lagstiftning – med det syfte som här är aktuellt – skulle bli svårhanterlig och få ringa effekt i fråga om förstärkare, högtalare, hörtelefoner, bandspelare och transistorreläer.

Vidare säger man att TV-kameror och laser "måste bedömas vara så exklusiva apparater, att det för närvarande framstår som föga angeläget att försöka att genom någon form av näringsrättslig lagstiftning hindra att de missbrukas". Kommittén finner det däremot motiverat att undersöka om sådan lagstiftning kan komma i fråga beträffande mikrofoner, radiosändare och telefonadaptar. Möjligheterna till en någorlunda effektiv kontroll av efterlevnaden träder dock här i förgrunden.

Jag vill dessutom erinra om att remissinstanserna bedömt förslaget

Nr 58

Onsdagen den
16 april 1975

Skydd mot avlyssning

Onsdagen den
16 april 1975

Skydd mot avlyssning

till lagstiftning på detta område som svårt att genomföra.

Utskottet säger att det pågår en utveckling på området och att den skall följas med uppmärksamhet. Visar det sig behövt skall riksdagen utan dröjsmål föreläggas förslag till erforderlig lagstiftning, förklarar utskottet. Jag tror att det är väsentligt bättre att avvakta – det är svårt att veta vad som kan komma på detta område – än att nu stifta en lag som kanske inte blir så bra och som det blir svårt att kontrollera efterlevnaden av. Vi bör därför nu avvakta och skapa en lag med bättre innehåll, om så kommer att behövas, när vi vet mera om detta område.

Med hänsyn till den stora samstämmigheten inom utskottet – den framgår också av betänkandet – anser jag mig kunna begränsa mitt anförande till det nu sagda. Jag slutar med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LÖVENBORG (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag är självfallet medveten om att det kan vara svårt med gränsdragningar. Det har vi också framhållit i vår motion. Men det innebär inte att man får resignera inför svårigheten, om man vill nå ett bestämt syfte. Jag bestrider att det inte skulle vara möjligt att nå fram till en vettig lagstiftning och klara av de gränsdragningsproblem som kan komma i fråga. På en rad områden har man ju förbud mot försäljning av varor som kan vara skadliga eller farliga för människor. Sådan lagstiftning finns redan när det gäller skjutvapen, stiletter, explosiva varor, gifter, injektionssprutor osv. Det kan inte vara helt omöjligt att komma fram till en lagstiftning som innebär att man måste ha tillstånd för att få förvärva apparatur som kan användas i integritetskränkande syfte. Därför tycker jag att man redan nu hade kunnat ta ett steg på vägen.

Jag tycker nog även att direktiven till den här utredningen speglar en stor oro över vad som är på gång. Departementschefen säger bl. a.: "En spridning i stor omfattning av apparater för hemlig avlyssning och annan liknande övervakning skulle kunna skapa en känsla av otrygghet bland medborgarna, och det är därför en vinst om man kan ingripa på ett så tidigt stadium som möjligt."

Att ingripa på ett så tidigt stadium som möjligt måste handla om försäljning.

Herr LARFORS (s) kort genmäle:

Herr talman! Om det vore så lätt att lösa de här problemen, som herr Lövenborg vill göra gällande, är jag övertygad om att vi i propositionen hade fått ett förslag om lagstiftning. Emellertid är det så att åtskilliga av de apparater det här rör sig om och delar till dem används både här och där i fullt legitimt syfte. Det förorsakar mycket svåra gränsdragningsproblem. Därför vidhåller jag den uppfattning som jag redovisade förut. Jag tror att det är bättre att vi avvaktar och ser vad som kan komma att hända innan vi skapar en lag som kanske blir mindre bra

och som dessutom kommer att bli oändligt svår att bevaka och följa upp. I den uppfattningen står jag inte ensam. Jag hänvisar till de remissinstanser som yttrat sig över kommitténs betänkande, av vilka de flesta har avrått från lagstiftning f. n.

Herr LÖVENBORG (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få korrigera herr Larfors. Jag har faktiskt inte sagt att det är så lätt att lösa de här problemen. Jag har betonat både i motionen och i mitt anförande att det kan finnas svårigheter. Det är alltså inte lätt, men även svåra problem måste lösas.

Behovet av lagstiftning har man tydligen känt i utredningen, där man har lagt fram förslag till lag om näringsrättsliga åtgärder rörande integritetsfarlig apparatur. Förslaget mynnar bl. a. ut i att sådan apparatur endast skall få överlåtas om överlåtaren förvissat sig om att mottagaren har tillstånd osv.

Herr LARFORS (s) kort genmäle:

Herr talman! När herr Lövenborg själv erkänner att det finns stora svårigheter att skapa den lag som han talat för och även att tillse efterlevnaden av den tycker jag att herr Lövenborg borde kunna ansluta sig till utskottets uppfattning att det bästa sättet att klara denna fråga är att avvakta utvecklingen. Vi skall bevaka vad som händer och sker. Om och när så behövs och vi har förutsättningar för att skapa en bra lag, då skall vi göra det.

Fru LINDQUIST (m):

Herr talman! I motionen 1849 har vi framhållit bl. a. att den allt större produktionen av t. ex. avlyssningsapparater i mikroformat förmodligen kommer att medföra att allt fler människor förser sig med apparater som är väl lämpade för avlyssning av samtal i privatlivet. Vi har därför tyckt att möjligheterna att begränsa rätten att utan tillstånd förvärva skilda apparater allvarligare borde ha övervägts. I motionen förordade vi därför att integritetsskyddskommittén skulle få i uppdrag att ytterligare överväga möjligheten av näringsrättsliga sanktioner. Detta särskilt som mycket måste ha förändrats på det tekniska området från det att kommittén 1970 framlade sitt betänkande och till dess riksdagen nu har att ta ställning i frågan. En fullmaktslagstiftning om näringsrättsliga åtgärder rörande integritetsfarlig apparatur har vi bestämt motsatt oss.

Utskottet har inte funnit anledning förelägga att ge integritetsskyddskommittén något sådant uppdrag som vi begärt, och vi har valt att inte reservera oss. Skälet härtill är främst vad utskottet har anført i sitt betänkande. Liksom utskottet vill jag här understryka vikten av att utvecklingen på området följs med uppmärksamhet så att, om behov därav visar sig förelägga, förslag till erforderlig lagstiftning utan dröjsmål kan föreläggas riksdagen. Det har ju också herr Larfors upprepade gånger betonat här i dag.

Onsdagen den
16 april 1975

*Ändring i konkurs-
lagen*

Utskottet har vidare poängterat att rikspolisstyrelsen enligt säkerhets-
skyddskungörelsen har viss skyldighet att följa utvecklingen inom den
del av det tekniska området som omfattar bl. a. ljudåtergivningsapparater.

Härutöver vill jag bara tillägga att jag förutsätter att rikspolisstyrelsens
uppmärksamhet ägnas åt förekomsten av integritetsfarlig avlyssnings-
apparat och att styrelsen tar initiativ till de ytterligare åtgärder som
kan visa sig nödvändiga för att integritetsangrepp skall kunna motverkas.

Herr talman! Jag har inte något särskilt yrkande utan hemställer om
bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels re-
servationen av herr Pettersson i Västerås, och förklarades den förra pro-
positionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lövenborg
begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i be-
tänkandet nr 12 punkten 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Pettersson i
Västerås.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lövenborg begärde röst-
räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning
gav följande resultat:

Ja – 296

Nej – 19

§ 12 Ändring i konkurslagen

Föredrogs lagutskottets betänkande nr 12 med anledning av propo-
sitionen 1975:6 om ändring i konkurslagen (1921:225) m. m., jämte mo-
tioner.

I propositionen 1975:6 hade regeringen (justitiedepartementet) efter att
ha hört lagrådet föreslagit riksdagen att anta i propositionen framlagda
förslag till

1. lag om ändring i konkurslagen (1921:225),
2. lag om ändring i ärvdabalken,

3. lag om ändring i lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område,
4. lag om ändring i lagen (1914:45) om kommission, handelsagentur och handelsresande,
5. lag om ändring i lagen (1927:77) om försäkringsavtal,
6. lag om ändring i lagen (1936:81) om skuldebrev,
7. lag om ändring i lagen (1944:705) om aktiebolag,
8. lag om ändring i lagen (1948:433) om försäkringsrörelse,
9. lag om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse,
10. lag om ändring i lagen (1970:596) om förenklad aktiehantering,
11. lag om ändring i ackordslagen (1970:847) samt
12. lag om ändring i aktiefondslagen (1974:931).

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes bl. a. följande:

”I propositionen läggs fram förslag till en partiell revision av konkurslagen. Förslaget utgör en etapp i det fortgående arbetet på en översyn av konkurslagstiftningen. Det är i synnerhet den materiella konkursrätten som genom förslaget omgestaltas. Hit hör i första hand frågor om förutsättningar för konkurs (konkursgrunderna) samt frågor om gäldenärens förlust av rådigheten över sin egendom, vilken egendom som ingår i konkurs samt återvinning till konkursbo. Reformen omfattar i denna del också vissa frågor om kvittning under konkurs och om solidariska skuldförhållanden. Utöver den materiella konkursrätten föreslås i propositionen också förfarandet i det inledande skedet av konkurs ändrat i vissa hänseenden.

Förslaget beträffande återvinning innebär en avsevärd vidgning av möjligheterna att få sådana transaktioner som gäldenär har företagit före konkursutbrottet att bli överksamma gentemot konkursboet. Utvidgningen åstadkoms bl. a. genom en utmönstring av vissa svårbevisade subjektiva rekvisit och genom en allmän förlängning av återvinningsfristerna, dvs. de tidrymder före konkursutbrottet inom vilka en transaktion skall ha företagits för att vara återvinningsbar. Reglerna gäller gåvor, betalningar och andra rättshandlingar.

De vidgademöjligheterna till återvinning träffar i särskilt hög grad sådana personer som kan betecknas som närstående till gäldenären. Kretsen av närstående har gjorts relativt vid. När gäldenären är näringsidkare eller juridisk person skall till närståendekretsen räknas vissa personer som har faktisk eller ekonomisk gemenskap med gäldenären. För närstående skall förlängda återvinningsfrister gälla. Bland de många nyheterna i fråga om återvinning märks vidare att jämkning av återvinnings-svarandens skyldigheter skall kunna ske när synnerliga skäl föreligger. En annan nyhet är att betalning av skatter och familjerättsliga underhållsbidrag normalt skall vara undantagen från återvinning.”

I regeringens förslag till lag om ändring i konkurslagen hade 29 a § andra stycket 3. följande lydelse:

Onsdagen den
16 april 1975

Ändring i konkurs-
lagen

”Som närstående till näringsidkare eller juridisk person anses vidare

3. den som genom en ledande ställning har ett bestämmande inflytande över verksamhet som näringsidkaren eller den juridiska personen bedriver

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1975:1823 av herr Boo (c) samt

1975:1824 av fru Jacobsson (m), vari yrkats att riksdagen beslutade anhålla hos regeringen om att 29 a § andra stycket 3. förslaget till lag om ändring i konkurslagen skulle utgå.

Utskottet hemställde

1. beträffande närståendekretsen att riksdagen med avslag på motionen 1975:1824 skulle anta 29 a § i det i propositionen 1975:6 framlagda förslaget till lag om ändring i konkurslagen,

2. beträffande ränta vid återvinning att riksdagen med avslag på motionen 1975:1823, yrkandet 1, skulle anta 39 a § i ovannämnda lagförslag,

3. att riksdagen – med förklaring att propositionen i denna del inte kunnat oförändrad godtas – skulle anta punkten 3 i övergångsbestämmelserna med av utskottet föreslagen lydelse,

4. att riksdagen skulle anta förslaget till lag om ändring i konkurslagen i de delar som ej omfattades av hemställan under punkterna 1–3,

5. att riksdagen skulle anta de av regeringen framlagda, med 2–12 betecknade lagförslagen,

6. att motionen 1975:1823, i vad den ej omfattades av vad utskottet anfört och hemställt, inte föranledde någon riksdagens vidare åtgärd.

Reservation hade avgivits beträffande närståendekretsen av herrar Lidgard (m) och Winberg (m) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa att riksdagen – med förklaring att det i propositionen 1975:6 framlagda förslaget till konkurslag inte kunnat i oförändrat skick antas – med bifall till motionen 1975:1824 skulle anta 29 a § i förslaget med av reservanternas föreslagen lydelse.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande beträffande närståendekretsen av herrar Svanström, Börjesson i Falköping, Torwald och Olsson i Sundsvall samt fru Fredgardh (samtliga c).

Herr WINBERG (m):

Herr talman! Det betänkande som kammaren nu behandlar gäller ändrade regler i konkurslagen. Det är framför allt när det gäller den materiella konkursrätten som ändringar föreslås. Det gäller ändrade regler beträffande konkursgrunderna, gäldenärens rådighet över egendomen i samband med konkurs och återvinning till konkursbo.

Utskottet är enigt utom beträffande en fråga, och den gäller återvin-

ningsreglerna.

I fråga om återvinningsreglerna innebär föreliggande förslag att tillämpningsområdet för dessa vidgas väsentligt. Det gäller framför allt den del av återvinningsreglerna som berör kretsen "närliggande". Förslaget innebär att man i konkurslagen inför en helt ny paragraf, 29 a §, som reglerar de skärpta återvinningsbestämmelser som skall tillämpas i frågan om egendom som s. k. närliggande innehar. Till begreppet närliggande hänförs nu en ny grupp, nämligen företagsledare som endast har s. k. faktisk gemenskap med företaget i fråga, dvs. konkursgäldenären. Det är alltså företagsledare som inte har något ekonomiskt intresse i företaget.

Herr Lidgard och jag har i en reservation ansett att man här går väl långt. Om förslaget i den delen bifalles kan det komma att medföra svårigheter för företag, som i och för sig kan ha vissa ekonomiska problem och som behöver anställa en person utifrån för att reda upp situationen. Det kan då bli aktuellt att denna person får en lön, som senare anses ha varit så hög att återvinningsregeln skall tillämpas. Vi tycker att det är att gå för långt.

Många remissinstanser har gått emot denna regel. Såvitt jag vet har inga missbruk givit anledning till att införa den. Därför, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen.

Herr SVANSTRÖM (c):

Herr talman! Som redan har påpekats av herr Winberg innefattar behandlingen i lagutskottets betänkande nr 12 en proposition, som kan betraktas som en första stapp på vägen mot en ny konkurslag. Propositionen omfattar i första hand den materiella konkursrätten. Hit hör, som redan har sagts, konkursgrunderna, gäldenärens rådighet över sin egendom, s. k. legitimation, återvinning till konkursbo, kvittning under konkurs, solidariska skuldförhållanden liksom ändringar i förfarandet i det inledande skedet av en konkurs.

När det gäller en hel del av dessa saker, t. ex. konkursgrunderna, gäldenärens legitimation och det inledande förfarandet, innehåller de föreslagna reglerna endast relativt begränsade nyheter. Beträffande återvinning till konkursbo och kvittning under konkurs är förslagen däremot mer genomgripande.

Propositionen bygger på lagberedningens år 1970 avgivna betänkande Utökningsrätt X. Förslaget till lagändringar har även behandlats av lagrådet, som har påpekat att de lösningar som förslaget innehåller är väl genomtänkta och att det även i redaktionellt avseende fyller högt ställda anspråk. Lagrådet tillägger emellertid att av rättsmaterialets beskaffenhet följer att innebörden av lagbestämmelser i ämnet inte alltid är så lätt att uppfatta. Det kan försvara den relativt omfattande skrivning som lagutskottet i detta sammanhang har presterat.

Beträffande konkursgrunderna är det en ganska viktig principiell nyhet att gäldenären inte längre skall ha någon ovillkorlig rätt att bli försatt i konkurs. Vi delar nog departementschefens uppfattning sådan den av-

Nr 58

Onsdagen den
16 april 1975

*Ändring i konkurs-
lagen*

*Ändring i konkurs-
lagen*

speglas i propositionen, nämligen att en sådan ovillkorlig rätt att försätta sig själv i konkurs inte längre kan anses rimlig.

I centermotionen 1823 har påpekats en del saker, som jag någon minut vill uppehålla mig vid. Där sägs att en felaktig skönstaxering kan komma att innebära att ett företag krävs på en kvarsfatt, som kan medföra en försämrad likviditet. Med anledning av motionen uttalar utskottet:

”Enligt utskottets mening bör därför viss försiktighet iakttagas vid prövningen av huruvida skatteskuld, som har uppkommit vid skönstaxering, skall anses som en klar skuld. Kan gäldenären i konkursärendet göra sannolikt att skönstaxeringen är oriktig bör skattefordringen inte läggas till grund för ett beslut om gäldenärens försättande i konkurs.” Med denna skrivning, framhåller lagutskottet, får syftet med yrkandet 3 i motionen 1823 anses ha blivit tillgodosett.

I motionen 1823 framhålles det vidare som ett problem att i lagtexten finna en formulering som gör klar skillnad mellan den typ av småföretagsledare som gjort normala risktaganden och misslyckats och den typ av företagsledare som genom ekonomiska konstgrepp av skilda slag försätter sig i konkurs för att därigenom undandra sig skyldigheter mot borgenär eller mot samhället och som därför inte bör undantas från närstående kretsen. Lagutskottet har ingående behandlat de synpunkter som framförts i motionen men har stannat för att med instämmande i propositionens syfte särskilt uppmärksamma det förhållandet som motionärerna själva har påpekat, nämligen svårigheterna att i lagtexten införa de här värderingsgrunderna. Men vi hyser förhoppningen att det vid den kommande lagtillämpningen ändå skall vara möjligt att finna en lämplig avvägning.

Reservanten Winberg har här talat om att närstående kretsen blivit väsentligt utvidgad och bl. a. innefattar den som har endast faktisk gemenskap med arbetsgivare. Utskottet vill i sin skrivning betona att propositionens förslag i denna del innebär en väsentlig utvidgning. Liksom herr Winberg också har gjort, framhåller vi att åtskilliga remissinstanser har anfört kritiska synpunkter och att den kritiken åtminstone i förstora kan synas ha en betydande tyngd. Risken för att personer utan ekonomiska intressen i företaget skall företa återvinningsgrundande transaktioner torde dock, anser vi, inte vara så stor. Därför delar utskottet departementschefens uppfattning att de farhågor som framförts om att den föreslagna bestämmelsen kommer att minska möjligheten att tillsätta kvalificerade företagsledare torde vara överdrivna.

Centerpartiets ledamöter i lagutskottet har dock framfört några synpunkter i ett särskilt yttrande. Vi har respekt för svårigheten att i vissa lägen rekrytera och behålla de personer i ledande ställning som avses i det här sammanhanget, om ett företag har råkat in i en ekonomiskt svår situation. Vi vill ändå inte motsätta oss den lösning som departementschefen föreslagit i 29 a § p. 4, men vi har varit angelägna understryka ”att paragrafen måste få en generös tillämpning i de fall det inte är uppenbart, att vederbörande sökt ’sko sig’ på andra borgenärers

bekostnad". Vi skriver vidare: "I här ifrågavarande fall synes bl. a. särskilt böra beaktas, huruvida aktuell lön överenskommit redan vid anställningstillfället eller om ändring (utöver avtalsenliga generella tillägg) skett under återvinningstiden." Vi anser oss således för vår del kunna instämma i de allmänna bedömningar som utskottets majoritet har gjort på den här punkten.

Slutligen gäller det en fråga om ränta på det belopp som kan anföras för återvinning. Utskottet har enhälligt föreslagit att denna fråga bör bli föremål för övervägande i samband med att riksdagen genom proposition får förslag till en ny räntelag.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till lagutskottets hemställan i betänkandet nr 12.

Herr WINBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! Om jag uppfattade utskottets värderade ordförande riktigt, framhöll han att risken för att den kategori som avses i tredje punkten skulle företa återvinningsgrundande transaktioner inte var så stor. Därför menade utskottets ordförande att den här bestämmelsen inte var så farlig, utan att man kunde ta den. Jag skulle vilja vända på resonemanget och säga, att eftersom risken inte är speciellt stor och eftersom det såvitt jag kan se inte heller föreligger något avsevärt behov av de här reglerna, är det bättre att vara utan. Jag hänvisar då än en gång till vad ett flertal remissinstanser påpekat, nämligen de svårigheter som kan uppstå när man skall besätta poster som företagsledare i aktuella företag. Det är också svårt att i efterhand bedöma vad som verkligen har varit en uppenbart oskäligen lön.

Slutligen vill jag, herr talman, erinra om att när lagberedningen föreslog dessa regler, anförde man inte några som helst sakskaäl, utan man hänvisade bara till ett i och för sig viktigt önskemål om nordisk rättslikhet. Men med hänsyn till att det lagförslag som i dag ligger på riksdagens bord på väsentliga punkter skiljer sig från motsvarande norska och danska förslag finns det ingen anledning att just på denna punkt återropa önskemålet om nordisk rättslikhet.

Herr SVANSTRÖM (c) kort genmäle:

Herr talman! Det är klart att man kan resonera så som herr Winberg, men vi menar att även om farhågorna i detta sammanhang är överdrivna, kan det ändå vara skäl att ha den här möjligheten kvar, för att på ett mera effektivt sätt förhindra de få men upprörande fall av missbruk som vi bedömer kan förekomma.

Principen om nordisk rättslikhet finner jag inte heller vara helt bärande i detta sammanhang. Jag vidhåller således förslaget om bifall till lagutskottets hemställan i dess betänkande nr 12.

Onsdagen den
16 april 1975

*Ändring i konkurs-
lagen*

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Jag vill bara anföra några ord i anslutning till behandlingen av föreliggande utskottsbetänkande.

Som framhålles i propositionen 6 är det fråga om en partiell revision av gällande konkurslag. Det förslag som riksdagen nu kommer att ta ställning till utgör en första etapp i det fortsatta arbetet på en översyn av konkurslagstiftningen.

Av den anledningen kan man förvänta sig att riksdagen inom en inte alltför avlägsen framtid får ta ställning till frågor som rör fortsatt reformering av konkurslagen. Och nu kommer jag till den egentliga anledningen till att jag har begärt ordet. Det rör frågor som jag önskar att man skall ta upp i det fortsatta reformarbetet. Det gäller möjligheterna till förenklingar i det administrativa konkursförfarandet utan att därmed krävet på nödvändig kontroll och granskning åsidosättes. Jag tänker närmast på de alltför kostsamma konkursutredningarna. Arvodet till dem som handhar konkurser är oftast av den storleksordningen att utdelningen till prioriterade och i varje fall oprioriterade borgenärer blir ringa. I de allra flesta fall får de ingen utdelning alls.

Jag medger gärna att det föreligger svårigheter för tingsrätten att kontrollera arvodenas storlek i förhållande till arbetets omfattning etc.

Jag talar säkerligen på många konkursborgenärs vägnar när jag uttalar en önskan om att man i det fortsatta reformarbetet även skall uppmärksamma frågor rörande förenkling av det administrativa förfarandet vid handläggning av konkursärenden i syfte att nedbringa kostnaderna utan att därmed behöva ge avkall på krävet om kontroll.

Med det sagda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Lidgard och Winberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Winberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 12 punkten 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herrar Lidgard och Winberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja propositionen. Då herr Winberg begärde röst-

räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 262
Nej - 47

Nr 58

Onsdagen den
16 april 1975

*Anslag till högre
utbildning och
forskning*

Punkterna 2-6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 13 Föredrogs

Lagutskottets betänkande

Nr 13 med anledning av motion angående postverkets skadeståndsskyldighet vid försening av postförsändelse

Socialförsäkringsutskottets betänkande

Nr 12 med anledning av motioner om sjukpenningförmåner för intagen på fångvårdsanstalt och för ungdomsvårdskolelev i vissa fall

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 14 Anslag till högre utbildning och forskning

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande nr 9 med anledning av propositionen 1975:1 såvitt gäller anslag under åttonde huvudtiteln till högre utbildning och forskning jämte motioner.

Herr TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 2 (Humanistiska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal m. fl. anslag)

Regeringen hade i propositionen 1975:1 bilaga 10 (utbildningsdepartementet) dels under rubriken Vissa gemensamma frågor (s. 247-269) behandlat universitets- och forskningsfrågor av allmän karaktär, dels under punkterna E 5-E 26 (s. 275-318), E 46-E 49 (s. 347-354), E 59 (s. 366-367) och E 62 (s. 369-370) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att inrätta ordinarie och extra ordinarie professorer i enlighet med vad som förordats i propositionen 1975:1 bilaga 10 under punkterna E 5, E 7, E 11, E 13, E 22 och E 47,

2. bemyndiga regeringen att ändra benämningen respektive benäm-

Onsdagen den
16 april 1975

*Anslag till högre
utbildning och
forskning*

- ningen och inriktningen av professurer i enlighet med vad som förordats i propositionen 1975:1 bilaga 10 under punkterna E 5, E 7, E 13 och E 15,
3. bemyndiga regeringen att ändra inriktningen av professurer i enlighet med vad som förordats i propositionen 1975:1 bilaga 10 under punkterna E 20 och E 22,
 4. till Humanistiska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 70 143 000 kr. (punkten E 5),
 5. till Humanistiska fakulteterna m. m.: Driftkostnader för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 20 374 000 kr. (punkten E 6),
 6. till Teologiska fakulteterna: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 5 314 000 kr. (punkten E 7),
 7. till Teologiska fakulteterna: Driftkostnader för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 1 355 000 kr. (punkten E 8),
 8. till Juridiska fakulteterna: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 12 097 000 kr. (punkten E 9),
 9. till Juridiska fakulteterna: Driftkostnader för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 2 503 000 kr. (punkten E 10),
 10. till Samhällsvetenskapliga fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 90 224 000 kr. (punkten E 11),
 11. till Samhällsvetenskapliga fakulteterna m. m.: Driftkostnader för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 24 367 000 kr. (punkten E 12),
 12. till Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 134 140 000 kr. (punkten E 13),
 13. till Medicinska fakulteterna m. m.: Driftkostnader för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 98 165 000 kr. (punkten E 14),
 14. till Odontologiska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 37 345 000 kr. (punkten E 15),
 15. till Odontologiska fakulteterna m. m.: Driftkostnader för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 18 237 000 kr. (punkten E 16),
 16. till Odontologiska fakulteterna m. m.: Vissa tandvårdskostnader för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 29 022 000 kr. (punkten E 17),
 17. till Farmaceutiska fakulteten m. m.: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 5 029 000 kr. (punkten E 18),
 18. till Farmaceutiska fakulteten m. m.: Driftkostnader för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 5 054 000 kr. (punkten E 19),
 19. till Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av

111 001 000 kr. (punkten 20),

20. till Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m. m.: Driftkostnader för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 69 609 000 kr. (punkten E 21),

21. till Tekniska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 109 571 000 kr., varav 1 025 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen (punkten E 22),

22. till Tekniska fakulteterna m. m.: Driftkostnader för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 67 299 000 kr. (punkten E 23),

23. till Teknisk samt viss medicinsk och matematisk-naturvetenskaplig utbildning och forskning m. m. i Göteborg och Linköping för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 133 253 000 kr., varav 825 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen (punkten E 24),

24. till Grundläggande humanistisk, samhällsvetenskaplig och matematisk-naturvetenskaplig utbildning i Linköping för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 9 171 000 kr. (punkten E 25),

25. till Decentraliserad universitetsutbildning m. m. för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 5 229 000 kr. (punkten E 26),

26. till Medicinsk forskning för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 64 352 000 kr. (punkten E 46),

27. till Humanistisk forskning för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 15 000 000 kr. (punkten E 47),

28. till Samhällsforskning för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 15 739 000 kr. (punkten E 48),

29. till Naturvetenskaplig forskning för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 78 460 000 kr. (punkten E 49),

30. till Bidrag till Konung Gustaf V:s forskningsinstitut för budgetåret 1975/76 anvisa ett anslag av 983 000 kr. (punkten E 59),

31. till Bidrag till Riksföreningen mot cancer för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 3 000 000 (punkten E 62).

I detta sammanhang hade behandlats

dels de vid 1974 års riksdag väckta motionerna

1974:741 av herr Gadd m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle framhålla vikten av att en professur i ämnet den fasta jordens fysik inrättades vid Uppsala universitet,

1974:1384 av fru Lewén-Eliasson m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde förslag om att inrätta en professur i konsumentekonomi,

1974:1393 av fru Nilsson i Kristianstad m. fl. (c),

dels de vid 1975 års riksmöte väckta motionerna

1975:114 av herr Olsson i Edane m. fl. (s),

1975:355 av herr Bengtsson i Göteborg (c) och fru Håvik (s),

1975:517 av herr Bergman i Göteborg m. fl. (s, c, m, fp),

Onsdagen den
16 april 1975

*Anslag till högre
utbildning och
forskning*

1975:526 av herrar Hjorth (s) och Hugosson (s),

1975:531 av fru Ludvigsson m. fl. (s),

1975:537 av herr Nilsson i Kristianstad (s),

1975:543 av herr Regnéll m. fl. (m, c),

1975:545 av fröken Rogestam m. fl. (c, m, fp), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde förslag till 1975/76 års riksmöte om inrättande av en professur i genetik vid Göteborgs universitet,

1975:549 av fru Sundberg m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen be-
myndigade regeringen att inrätta en professur i tillämpad psykologi vid
Lunds universitet den 1 juli 1975,

1975:552 av herrar Sundman (c) och Åkerfeldt (c),

1975:802 av herr Helén m. fl. (fp), vari hemställts

1. att riksdagen för budgetåret 1975/76 anvisade 8 milj. kr. till Stöd-
och innovationsåtgärder för grundutbildningen inom filosofisk fakultet,

2. att riksdagen för budgetåret 1975/76 anvisade 3 milj. kr. för att
garantera bredd i utbildningsutbudet vid universitetet i Umeå, högskolan
i Linköping samt universitetsfilialerna,

3. att riksdagen för budgetåret 1975/76 anvisade 2 milj. kr. utöver
vad regeringen föreslagit till Samhällsforskning,

4. att riksdagen för budgetåret 1975/76 anvisade 1 milj. kr. utöver
vad regeringen föreslagit till Decentraliserad universitetsutbildning,

5. att riksdagen fr. o. m. budgetåret 1975/76 beslutade inrätta en pro-
fessur i franska vid Göteborgs universitet inkl. 500 assistenttimmar,

6. att riksdagen fr. o. m. budgetåret 1975/76 beslutade inrätta en pro-
fessur i spanska vid Lunds universitet inkl. 500 assistenttimmar,

7. att riksdagen fr. o. m. budgetåret 1975/76 beslutade inrätta 5 tjänster
som forskarassistent vid samhällsvetenskaplig fakultet,

8. att riksdagen uttalade att en kraftig utbyggnad av den humanistiska
forskningen borde ske under en femårsperiod i enlighet med vad som
anförts i motionen,

9. att riksdagen uttalade att universitet och högskolor borde ges stor
frihet att inrikta forskning och utbildning så att verksamheten fick en
lokal profil,

10. att riksdagen begärde att regeringen uppdrog åt universitetskans-
lersämbetet och statens råd för samhällsforskning att lägga fram en plan
för den långsiktiga utbyggnaden av den samhällsvetenskapliga forskning-
en,

1975:812 av herr Larsson i Staffanstorps m. fl. (c, fp), vari hemställts

1. att riksdagen beslutade att professuren i histologi vid medicinska
fakulteten i Uppsala tills vidare skulle hållas vakant,

2. att riksdagen hos regeringen begärde att ärendet blev föremål för
en ingående och allsidig utredning, i syfte att klarlägga forsknings- och
utbildningsverksamheterna vid landets nuvarande anatomiska och his-
tologiska avdelningar,

1975:835 av fru Wigenfeldt m. fl. (c),

1975:838 av fru Åsbrink m. fl. (s),

1975:1341 av herr Alsén m. fl. (s),

1975:1348 av fru Anér m. fl. (fp, s, c, m, vpk), vari hemställts att riksdagen under anslaget Humanistiska fakulteterna m. m.: Driftkostnader anvisade 108 000 kr. utöver vad regeringen föreslagit för att stödja verksamheten inom Centrum för tvärvetenskap i Göteborg.

1975:1349 av herrar Bengtsson i Göteborg (c) och Pettersson i Örebro (c),

1975:1355 av herr Danell (m) och fru af Ugglas (m), såvitt nu var i fråga (yrkandet 2),

1975:1360 av herr Fågelsbo (c),

1975:1381 av herr Jonsson i Mora m. fl. (fp),

1975:1391 av fru Mogård (m),

1975:1406 av fröken Pehrsson m. fl. (c), såvitt nu var i fråga (yrkandet 2),

1975:1408 av fröken Pehrsson m. fl. (c),

1975:1410 av herr Raneskog (c) och fröken Pehrsson (c), vari hemställts

1. att riksdagen hos regeringen begärde att våra svåraste folksjukdomar gavs högsta prioritet vid fördelning av forskningsanslag, så att trenden uppåt kunde brytas,

2. att riksdagen till Bidrag till Riksföreningen mot cancer för budgetåret 1975/76 anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 2 milj. kr. förhöjt reservationsanslag om 5 000 000 kr.,

3. att riksdagen till Medicinsk forskning för budgetåret 1975/76 anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 1 milj. kr. förhöjt reservationsanslag om 65 352 000 kr., att användas för reumatologisk forskning,

1975:1424 av herr Turesson (m) samt

1975:1431 av herr Åsling (c).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande särskilda medel för stöd- och innovationsåtgärder skulle avslå motionen 1975:802 yrkandet 1,

2. att riksdagen beträffande medel utöver vad regeringen föreslagit i propositionen 1975:1 för särskilda insatser vid universitetet i Umeå, högskolan i Linköping och universitetsfilialerna skulle avslå motionen 1975:802 yrkandet 2,

3. att riksdagen med bifall till propositionen 1975:1 och med avslag på motionen 1975:802 yrkandet 4 till Decentraliserad universitetsutbildning m. m. för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 5 229 000 kr.,

4. att riksdagen beträffande läkarutbildningen i reumatologi skulle avslå motionen 1975:1381 yrkandet 1,

5. att riksdagen beträffande utbildning av sjukgymnastpersonal skulle avslå motionerna 1975:114, 1975:1360 och 1975:1408,

6. att riksdagen beträffande logopedutbildning skulle avslå motionen 1975:1406 yrkandet 2,

Onsdagen den
16 april 1975

*Anslag till högre
utbildning och
forskning*

7. att riksdagen beträffande toxikologisk utbildning skulle avslå motionen 1975:552 yrkandet 2,
8. att riksdagen beträffande yrkesvägledning och arbetsmarknadsinformation skulle avslå motionen 1975:1355 yrkandet 2,
9. att riksdagen beträffande tjänster som forskarassistent vid samhällsvetenskaplig fakultet skulle avslå motionen 1975:802 yrkandet 7,
10. att riksdagen med bifall till propositionen 1975:1 samt med avslag på motionerna 1975:835 och 1975:1341 bemyndigade regeringen att inrätta ordinarie och extra ordinarie professurer i enlighet med vad som förordats i bilaga 10 till nämnda proposition under punkterna E 5, E 7, E 11, E 13, E 20, E 22 och E 47,
11. att riksdagen beträffande inrättande av en professur i geriatrik skulle avslå motionen 1975:517,
12. att riksdagen beträffande gerontologiskt forskningsinstitut skulle avslå motionen 1975:838,
13. att riksdagen beträffande inrättande av professur i invärtesmedicinsk allergologi och barnallergologi skulle avslå motionen 1974:1393,
14. att riksdagen beträffande inrättande av en professur i klinisk virologi skulle avslå motionen 1975:355,
15. att riksdagen beträffande inrättande av professurer och biträdande professurer i reumatologi skulle avslå motionen 1975:1349,
16. att riksdagen beträffande inrättande av en professur i genetik vid universitetet i Göteborg med anledning av motionen 1975:545 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört om vikten av att en sådan professur inrättades,
17. att riksdagen beträffande inrättande av en professur i fasta jordens fysik vid universitetet i Uppsala med bifall till motionen 1974:741 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört om vikten av att en sådan professur inrättades,
18. att riksdagen beträffande inrättande av en tjänst som biträdande professur i vägbyggnad skulle avslå motionen 1975:526,
19. att riksdagen beträffande en professur i franska skulle avslå motionen 1975:802 yrkandet 5,
20. att riksdagen beträffande en professur i spanska skulle avslå motionen 1975:802 yrkandet 6,
21. att riksdagen beträffande förstärkning av forskningsorganisationen vid de humanistiska och samhällsvetenskapliga fakulteterna som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,
22. att riksdagen beträffande inrättande av en professur i byggnadskultur och bebyggelsemiljö m. m. skulle avslå motionen 1975:1424,
23. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:802 yrkandena 8 och 10,
24. att riksdagen beträffande lokal profil på verksamheten vid universitet och högskolor skulle avslå motionen 1975:802 yrkandet 9,
25. att riksdagen beträffande inrättande av en professur i tillämpad psykologi vid universitetet i Lund med anledning av motionen 1975:549 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört om vikten

av att en sådan professur inrättades,

26. att riksdagen beträffande utbildningen och forskningen inom det konsumentekonomiska området med anledning av motionen 1974:1384 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

27. att riksdagen beträffande utredning om forskning och utbildning i Kooperation skulle avslå motionen 1975:1431,

28. att riksdagen beträffande inrättande av en professur i socialrätt skulle avslå motionen 1975:543,

29. att riksdagen beträffande särskilt stöd till verksamheten inom Centrum för tvärvetenskap i Göteborg skulle avslå motionen 1975:1348,

30. att riksdagen med bifall till propositionen 1975:1 och med avslag på motionen 1975:812 yrkandet 1 bemyndigade regeringen att ändra benämning respektive benämning och inriktning av professorer i enlighet med vad som förordats i bilaga 10 till nämnda proposition under punkterna E 5, E 7, E 13 och E 15,

31. att riksdagen beträffande förnyade överväganden i fråga om ämnesområdena anatomi och histologi med bifall till motionen 1975:812 yrkandet 2 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

32. att riksdagen bemyndigade regeringen att ändra inriktningen av professorer i enlighet med vad som förordats i propositionen 1975:1 bilaga 10 under punkterna E 20 och E 22,

33. att riksdagen med bifall till propositionen 1975:1 och med avslag på motionen 1975:802 yrkandena 5 och 6 samt motionen 1975:1348, motionerna såvitt gällde medelsanvisningen under detta anslag, till Humanistiska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 70 143 000 kr.,

34. att riksdagen till Humanistiska fakulteterna m. m.: Driftkostnader för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 20 374 000 kr.,

35. att riksdagen till Teologiska fakulteterna: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 5 314 000 kr.,

36. att riksdagen till Teologiska fakulteterna: Driftkostnader för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 1 355 000 kr.,

37. att riksdagen med bifall till propositionen 1975:1 och med avslag på motionen 1975:543, motionen såvitt gällde medelsanvisningen under detta anslag, till Juridiska fakulteterna: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 12 097 000 kr.,

38. att riksdagen till Juridiska fakulteterna: Driftkostnader för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 2 503 000 kr.,

39. att riksdagen med bifall till propositionen 1975:1 samt med avslag på motionerna 1975:802 yrkandet 7 och 1975:549, motionerna såvitt gällde medelsanvisningen under detta anslag, till Samhällsvetenskapliga fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 90 224 000 kr.,

40. att riksdagen till Samhällsvetenskapliga fakulteterna m. m.: Driftkostnader för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av

Onsdagen den
16 april 1975

*Anslag till högre
utbildning och
forskning*

24 367 000 kr.,

41. att riksdagen med bifall till propositionen 1975:1 och med avslag på motionerna 1975:355 och 1975:1349, motionerna såvitt gällde medelsanvisningen under detta anslag, till Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 134 140 000 kr.,

42. att riksdagen till Medicinska fakulteterna m. m.: Driftkostnader för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 98 165 000 kr.,

43. att riksdagen till Odontologiska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 37 345 000 kr.,

44. att riksdagen till Odontologiska fakulteterna m. m.: Driftkostnader för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 18 237 000 kr.,

45. att riksdagen till Odontologiska fakulteterna m. m.: Vissa tandvårdskostnader för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 29 022 000 kr.,

46. att riksdagen till Farmaceutiska fakulteten m. m.: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 5 029 000 kr.,

47. att riksdagen med bifall till propositionen 1975:1 och med avslag på motionen 1975:552 yrkandet 1 till Farmaceutiska fakulteten m. m.: Driftkostnader för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 5 054 000 kr.,

48. att riksdagen till Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 111 001 000 kr.,

49. att riksdagen till Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m. m.: Driftkostnader för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 69 609 000 kr.,

50. att riksdagen till Tekniska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 109 571 000 kr., varav 1 025 000 kr. att avräknas mot automobilskatte-medlen,

51. att riksdagen till Tekniska fakulteterna m. m.: Driftkostnader för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 67 299 000 kr.,

52. att riksdagen till Teknisk samt viss medicinsk och matematisk-naturvetenskaplig utbildning och forskning m. m. i Göteborg och Linköping för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 133 253 000 kr., varav 825 000 kr. att avräknas mot automobilskatte-medlen,

53. att riksdagen till Grundläggande humanistisk, samhällsvetenskaplig och matematisk-naturvetenskaplig utbildning i Linköping för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 9 171 000 kr.,

54. att riksdagen beträffande reumatologisk forskning m. m. skulle avslå motionerna 1975:531, 1975:537, 1975:1381 yrkandet 2 och 1975:1410 yrkandet 1,

55. att riksdagen med bifall till propositionen 1975:1 och med avslag på motionen 1975:1410 yrkandet 3 till Medicinsk forskning för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 64 352 000 kr.,

56. att riksdagen till Bidrag till Konung Gustaf V:s forskningsinstitut för budgetåret 1975/76 anvisade ett anslag av 983 000 kr.,

57. att riksdagen med bifall till propositionen 1975:1 och med avslag på motionen 1975:1410 yrkandet 2 till Bidrag till riksföreningen mot cancer för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 3 000 000 kr.,

58. att riksdagen till Humanistisk forskning för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 15 000 000 kr.,

59. att riksdagen med bifall till propositionen 1975:1 samt med avslag på motionen 1975:802 yrkandet 3 och motionen 1975:1391 till Samhällsforskning för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 15 739 000 kr.,

60. att riksdagen till Naturvetenskaplig forskning för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 78 460 000 kr.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande särskilda medel för stöd- och innovationsåtgärder av herr Molin (fp) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:802 yrkandet 1 till Stöd- och innovationsåtgärder för grundutbildningen inom filosofisk fakultet för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 8 000 000 kr.,

2. beträffande medel för särskilda insatser vid universitetet i Umeå, högskolan i Linköping och universitetsfilialerna av herr Molin (fp) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:802 yrkandet 2 till Särskilda insatser vid universitetet i Umeå, högskolan i Linköping och universitetsfilialerna för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 1 000 000 kr., dvs. 1 000 000 kr. utöver vad som i propositionen 1975:1 tillsammans föreslagits under vissa anslag,

3. beträffande särskilda medel till Centrum för tvärvetenskap i Göteborg av herr Molin (fp) som ansett

dels att utskottet under 29 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:1348 anvisade 108 000 kr. som särskilt stöd till verksamheten inom Centrum för tvärvetenskap i Göteborg,

dels att utskottet under 33 vid bifall till yrkandet beträffande hemställan under 29 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1975:1 och med bifall till motionen 1975:1348 samt med avslag på motionen 1975:802 yrkandena 5 och 6, motionerna såvitt gällde medelsanvisningen under detta

Onsdagen den
16 april 1975

*Anslag till högre
utbildning och
forskning*

anslag, till Humanistiska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 70 251 000 kr.,

4. beträffande ytterligare medel till samhällsforskning av herr Molin (fp) som ansett att utskottet under 59 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1975:1 och med bifall till motionen 1975:802 yrkandet 3 samt med avslag på motionen 1975:1391 till Samhällsforskning för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 17 739 000 kr.

Vid denna punkt hade avgivits ett särskilt yttrande beträffande forskningsorganisationen i barnkirurgi av herr Nordstrandh (m) samt fru Dahl (s) och fru Sundberg (m).

Punkten 6 (Stipendier för forskarutbildning)

Regeringen hade under punkten E 41 (s. 339–340) föreslagit riksdagen att till Stipendier för forskarutbildning för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 16 653 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1975:535 av herr Molin m. fl. (fp, c), vari hemställts att riksdagen skulle

1. besluta höja stipendiebeloppet för forskarstipendierna till 13 750 kr. per år,

2. till Stipendier för forskarutbildning för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 18 700 000 kr.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande stipendiebeloppet skulle avslå motionen 1975:535 yrkandet 1,

2. att riksdagen med bifall till propositionen 1975:1 och med avslag på motionen 1975:535 yrkandet 2 till Stipendier för forskarutbildning för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 16 653 000 kr.

Reservation hade avgivits

5. beträffande stipendiebeloppet av herrar Larsson i Staffanstorps (c), Elmstedt (c), Johansson i Skärstad (c), Karlsson i Mariefred (c) och Molin (fp) som ansett att utskottet bort hemställa

1. att riksdagen med bifall till motionen 1975:535 yrkandet 1 uttalade att stipendiebeloppet borde höjas med 1 500 kr. till 13 750 kr.,

2. att riksdagen med anledning av propositionen 1975:1 och med bifall till motionen 1975:535 yrkandet 2 till Stipendier för forskarutbildning för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 18 700 000 kr.

Punkten 7 (Pedagogiskt utvecklingsarbete vid universiteten m. m.)

Regeringen hade under punkten E 42 (s. 340–343) föreslagit riksdagen att till Pedagogiskt utvecklingsarbete vid universiteten m. m. för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 12 665 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1975:817 av herr Molin (fp), vari hemställts att riksdagen för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 1 000 000 kr. till Stöd till framställning av läromedel att ställas till universitetskanslersämbetets förfogande.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande stöd till framställning av läromedel skulle avslå motionen 1975:817,

2. att riksdagen till Pedagogiskt utvecklingsarbete vid universiteten m. m. för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 12 665 000 kr.

Reservation hade avgivits

6. beträffande stöd till framställning av läromedel av herr Molin (fp) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:817 till Stöd till framställning av läromedel för budgetåret 1975/76 anvisade ett reservationsanslag av 1 000 000 kr.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Också årets diskussion om universitet och högskolor sker i skuggan av den kommande U 68-debatten. Eftersom det nu är uppenbart att den högskolereform som f. n. diskuteras i utbildningsutskottet framför allt kommer att bli en reform av högskolans organisation och förvaltning och inte av utbildningens innehåll, finns det anledning att i samband med behandlingen av huvudtiteln i dag uppehålla sig vid frågor om utbildningens innehåll. Jag tror inte att årets budget, lika litet som de två tidigare budgeterna, egentligen innebär något steg på vägen mot ett livslångt utbildande samhälle kännetecknat av en verkligt återkommande utbildning. De grundläggande problem som har att göra med innehållet i universitetsutbildningen kommer att kvarstå. Det gäller inte minst frågan om effektiviteten och kvaliteten i utbildningen.

I propositionen berörs dessa frågor i avsnittet om de tekniska fakulteterna. Både departementschefen och utskottet konstaterar att den minskade tillströmningen och den därav minskade konkurrensen vid antagningen till teknisk fakultet har medfört att de nyintagna har kommit att utgöra en mer heterogen grupp i fråga om både kunskaper och studieförutsättningar. Detta har, säger man i propositionen och i utskottsberäkningen, bidragit till de sämre – på några utbildningslinjer väsentligt sämre – studieresultaten vid de tekniska högskolorna. Det är naturligtvis ett både riktigt och allvarligt konstaterande, och det är därför tillfredsställande att man nu föreslår särskilda stödåtgärder för att komma till rätta med de dåliga studieresultat som sammanhänger med den minskade konkurrensen vid intagningen.

Det är här emellertid, herr talman, ett problem som ingalunda begränsar sig till de tekniska fakulteterna. Vi har efter en tid av uppgång och op-

Onsdagen den
16 april 1975

*Anslag till högre
utbildning och
forskning*

timism på utbildningsområdet fått en utveckling som snarast kännetecknas av motsatsen. Det har skett utan att statsmakterna har satt in några nämnvärda motåtgärder. Jag ser mycket litet i den kommande utbildningsreformen som kan tolkas som sådana motåtgärder.

Den minskade tillströmningen till högre utbildning i allmänhet och det därmed annorlunda urvalet av studerande skapar alltså stora problem inom det postgymnasiala utbildningsväsendet i dess helhet. Vi tror att det på många andra områden råder likartade förutsättningar som vid de tekniska fakulteterna och att det här måste mötas med särskilda åtgärder. Vi har därför föreslagit att universitetskanslersämbetet skall få resurser för olika stöd- och innovationsåtgärder, som skulle bidra till en ökad effektivitet i utbildningen och till en snabbare genomströmning. Utskottet avstyrker förslaget med en mycket knapphändig motivering i form av en hänvisning till det aktuella budgetläget. Jag tror inte att det är en i det här sammanhanget särskilt relevant hänvisning. Om man beaktar minskningen av antalet studerande till följd av den s. k. anslagsautomatiken, så finner man en rätt betydande minskning av samhällets kostnader för högre utbildning, särskilt vid de s. k. fria fakulteterna.

Jag har ett par siffror som belyser detta. Först kan konstateras, att – om man lägger samma lärarkostnaderna och driftkostnaderna – innebär årets budgetförslag jämfört med nu gällande budget en minskning med 12–15 milj. kr. Över ett längre tidsperspektiv och om man ser på antalet lärartjänster vid de fria fakulteterna 1975/76 jämfört med budgetåret 1971/72 finner man att antalet lärare har minskat med i runt tal 700. Det betyder naturligtvis att samhällets kostnader för denna typ av utbildning också har minskat. – Det är alltså rätt svårt att just på den punkten åberopa statsfinansiella skäl mot förslaget.

Nedgången av antalet studerande har i särskilt hög grad drabbat de mindre läroanstalterna. Det gäller Umeå, Linköping och de tre filialorterna Örebro, Växjö och Karlstad. Vi har därför föreslagit att särskilda insatser skall göras för att åstadkomma en bred och differentierad utbildning på dessa orter, vilket naturligtvis är angeläget inte minst mot bakgrund av kraven på en ytterligare spridning av den högre utbildningen – krav som kammaren kommer att möta senare i vår. Det gäller naturligtvis att ta ett ansvar för verksamheten vid filialerna även under de två närmaste åren fram till dess att U 68-reformen har förverkligats. Inte heller här har utskottet velat gå med på vårt krav, som bara skulle innebära en merkostnad på 1 milj. kr. – ett förslag som f. ö. är identiskt med kanslersämbetets. Jag tycker att det är belysande för den villighet som man när det kommer till kritan har att satsa på decentraliserad utbildning i ordets egentliga mening.

Vi har från folkpartiets sida, herr talman, i flera år efterlyst åtgärder som skulle öka tillgången på handledare inom ramen för forskarutbildningen och som skulle leda till att de grundläggande principerna i 1969 års riksdagsbeslut om en reformerad forskarutbildning skulle kunna in-

frias. Tyvärr har detta förslag varje år avvisats, och man kan konstatera att tillskottet i form av fasta tjänster för forskarutbildning och forskarhandledning har varit vida lägre under 1970-talet än tidigare. Principbeslutet år 1969 om forskarutbildning har alltså i det avseendet inte haft några positiva verkningar.

I år gör utskottet i anslutning till en tänkt utbyggnad av de humanistiska fakulteterna ett ställningstagande som ger uttryck för en klarare viljeinriktning. Man säger att den förstärkning i form av bl. a. fasta tjänster som föreslagits av kanslersämbetet är en väsentlig fråga. Därefter gör utskottet ett tillkännagivande om att en förstärkning av forskningsorganisationen vid de humanistiska och samhällsvetenskapliga fakulteterna bör komma till stånd. Jag tycker det är en värdefull viljeinriktning, som bör kunna spela en ganska stor roll i de prioriteringar som snart på nytt kan bli aktuella inom kanslersämbetet och inom utbildningsdepartementet. De yrkanden som har framförts från folkpartihåll i det sammanhanget anser vi för dagen vara tillgodosedda med detta utbildningsutskottets tillkännagivande.

På en punkt vill vi emellertid redan nu göra en särskild insats. Det gäller resurserna för samhällsvetenskaplig forskning, där vi i reservationen 4 har ett ytterligare förslag. Det sker mot bakgrund av att de samhällsvetenskapliga fakulteterna i flera avseenden är eftersatta i årets budgetproposition. Jag kan hänvisa till vad som sägs i propositionen när det gäller fördelningen av medel på grundläggande utbildning å ena sidan och forskning och forskarutbildning å den andra. Det visar sig att för de samhällsvetenskapliga fakulteterna går 65 % av de totala anslagen till grundutbildning och bara 35 % till forskarutbildning. Det innebär att man inom de samhällsvetenskapliga fakulteterna har den lägsta andelen anslag på forskarsidan i förhållande till grundutbildningen. Också när det gäller antalet tjänster för forskning – alltså professorer, biträdande professorer, docenturer och forskarassistenttjänster – är antalet tjänster per forskarstuderande väsentligt lägre inom de samhällsvetenskapliga fakulteterna än på andra håll. Denna relativt ogynnsamma behandling av de samhällsvetenskapliga fakulteterna gäller också i fråga om driftkostnadsanslagen och anslagen till forskningsråden. Den anslagspolitik på det samhällsvetenskapliga forskningsområdet som detta är uttryck för innebär, såvitt jag förstår, att utrymmet för samhällskritisk forskning i egentlig mening kommer att minska. Detta sker samtidigt som man satsar betydande forskningsresurser inom den statliga sektorn på forskning utanför universiteten. Det gäller statliga ämbetsverk, utredningsväsende och vissa fristående forskningsinstitut. Jag tycker att det är en rätt oroande utveckling.

Herr talman! En specialfråga på forskningsområdet gäller inriktningen av forskartjänster inom de medicinska ämnena anatomi och histologi. Här har universitetskanslersämbetet lagt fram ett förslag om att man skulle lägga samman dessa bägge ämnen under den gemensamma rubriken Anatomi. Vi har i utskottet inte kunnat finna några bärande skäl

för det. Och även om vi nu går med på att man gör en sådan ändring när det gäller en professur i Uppsala, bör väl utskottets betänkande ändå tolkas så, att man inte vill gå med på några ytterligare sådana sammanläggningar. Det bör universitetskanslersämbetet ta ad notam. De förnyade överväganden som utskottet talar om bör leda till ett förnyat ställningstagande. Det är enligt min mening mycket väsentligt att den samlade forskningspotentialen i de båda gamla medicinska prekliniska grundämnena, anatomi och histologi, totalt sett inte minskar. Inte minst för den framtida sjukvårdens möjligheter är det viktigt att både den anatomiska forskningen och den histologiska forskningen får ha kvar sitt utrymme inom den totala medicinska forskningen. Den anatomiska forskningen kan sannolikt spela en ökad roll när det gäller att på allvar ta itu med arbetsmiljöfrågorna, och inom histologin har i Sverige på senare år gjorts betydande forskningsinsatser inom grundforskningen.

När det gäller forskarstipendierna har utbildningsutskottet i år inte gått vidare på den något generösa linje utskottet valde förra året, då man gick med på en höjning som innebar att man tog igen ungefär hälften av vad som då behövdes för att återställa forskarstipendiernas realvärde i förhållande till 1969. Nu krävs en ytterligare höjning med 1 500 kr. per år. Det vill man emellertid inte gå med på. Jag tycker det är beklagligt. Det innebär att forskarstipendiernas rekryteringseffekt kommer att bli sämre än tidigare, och det sker i en situation när attraktiviteten i högskoleutbildningen över huvud taget minskat. Jag vill i detta sammanhang peka på att moderata samlingspartiet i år inte vill stödja det här yrkandet och att det på denna punkt faktiskt är moderater och socialdemokrater som tillsammans bildar majoritet i kammaren. Det är väl inte ur vägen att påminna om det med tanke på den mångordiga argumentation som ofta förekommer från moderat håll om vilka partier som stöttar upp regeringen. På utbildningsområdet är det alltså ganska ofta moderata samlingspartiet som stöttar upp regeringen.

Jag har, herr talman, i reservationen 6 uppehållit mig vid frågan om stöd till framställning av läromedel. Det yrkandet är en del av en större motion, som handlar om situationen för facklitteraturen i Sverige, och jag har berört den i ett annat sammanhang. Jag nöjer mig därför med att på den punkten hemställa om bifall till reservationen.

Jag vill med detta yrka bifall till reservationerna 1 t. o. m. 6.

Herr KARLSSON i Mariefred (c):

Herr talman! I anslutning till frågan om anslag till den högre utbildningen och forskningen har utskottet behandlat en lång rad motionsledes framställda yrkanden. De flesta av dem gäller angelägna forskningsinsatser. Många av dessa propåer är värda att bifallas. Svårigheten är bara att väga de angelägna områdena mot varandra. Det är mot bakgrund härav som utskottet vid en översyn – vid en sådan prioritering som utskottet måste företa – har måst stanna inför att i de allra flesta fall föreslå att motionerna lämnas utan bifall. På vissa områden har emellertid

enighet uppnåtts om att ytterligare satsningar måste göras.

Jag tycker att detta är en arbetsmetod som går att använda. I en del fall gör utskottet någonting rent direkt och i andra fall någonting som kan liknas vid en direkt beställning inför kommande budgetår – alltså en form av prioritering inför framtiden, som jag anser är av värde. Det är också viktigt – enligt min mening – att uppnå enighet när det gäller samhällets insatser på detta område.

Låt mig sedan säga ytterligare några ord utöver vad herr Molin anförde om stipendier för forskarutbildning.

Fjolårets beslut sönderföll i två delar. För det första gällde det en höjning av stipendiebeloppet med 1 500 kr. till 12 250 kr. För det andra gällde det en begäran om utvärdering av systemet och ett övervägande av en annan form för studiefinansiering, t. ex. beskattade utbildningsarvoden. Utskottet begärde en skyndsam översyn och utredning. Uppdraget har sedan lämnats till forskarutbildningsutredningen, och enligt vad utskottet inhämtat kommer utredningen inom kort att ta upp den frågan. Det står emellertid klart att ett eventuellt förslag inte hinner genomföras till nästa budgetår.

Den höjning som genomfördes 1974 var en kompromiss mellan ingen höjning alls och motionsyrkanden från centern och folkpartiet i vilka begärdes en höjning med 3 000 kr. dels för att säkerställa rekryteringsvärdet av stipendierna, dels för att återställa det förlorade realvärdet. Frågan om stipendiernas höjd för nästa budgetår kvarstår i avvaktan på ett eventuellt förslag om ett nytt system.

Utskottsmajoriteten anser att man utan svårighet kan avvakta ett nytt förslag, medan vi från centern och folkpartiet har begärt en ökning av stipendierna till 13 750 kr. Utskottsmajoritetens förslag om att avvakta eventuella nya former löser inte – det kan vi konstatera – frågan för dem som måste leva på stipendierna. Låt mig erinra om att universitetskanslern har begärt en höjning, och han har åberopat den rekryteringsfrämjande uppgift som dessa stipendier måste ha. Inte mindre än 41 % av dem som bedriver forskning är tvungna att syssla med förvärvsarbete utanför universitetet. Man kan också konstatera en betydande minskning av antalet sökande till forskarutbildningen. 1970 antogs sålunda 3 100 till denna utbildning, men 1973 var man nere i 2 600.

Självfallet måste den minskningen bedömas mot bakgrund av vad vi vill att samhället skall uträtta inom denna sektor, och då kan det bli fråga om prioriteringar. Men kvar står ändå att det är nödvändigt att det finns människor som vill utbilda sig till forskare, och låt mig därför bara konstatera att den rekryteringsfrämjande effekten av stipendierna har blivit starkt urholkad.

När systemet infördes 1969 var stipendiebeloppet 10 750 kr. Sedan dess har det gått nästan sex år, och först i fjol höjdes beloppet. Den höjning av levnadskostnaderna som har skett under de år som gått sedan systemet infördes innebär en drygt 30-procentig urholkning av beloppet. En enkel matematisk operation visar att för att återställa realvärdet från 1969 borde

Onsdagen den
16 april 1975

*Anslag till högre
utbildning och
forskning*

stipendierna i dag utgå med 15 350 kr. Om vi skall kunna bibehålla en för samhället angelägen rekrytering till forskarutbildningen måste beloppet höjas. Jag behöver inte erinra om angelägenheten av att takten i forskningen, åtminstone på vissa områden, starkt ökas.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 5 och i övrigt till vad utskottet hemställt.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Utbildningsutskottets betänkande rörande anslagen till den högre utbildningen och forskningen sysselsätter sig i år liksom tidigare i betydande – enligt många alltför betydande – utsträckning med professorer, för vilkas inrättande medel inte har beräknats i budgetpropositionen. Denna i och för sig förstäneliga återhållsamhet vad gäller nya professorer har som vanligt uppkallat åtskilliga av riksdagens ledamöter – jag själv utgör inget undantag – till motionsarbete i syfte att pressa fram ytterligare en och annan av vederbörande universitetsmyndigheter högt prioriterad professorstjänst. Några motioner har haft framgång hos utskottet, som dock liksom regeringen varit ytterst restriktivt. Riksdagens uppgift är för övrigt knappast att tillsätta eller förbereda tillsättnadet av professorer annat än undantagsvis.

I några fall har utskottet i år beställt professorer, såsom i fasta jordens fysik i Uppsala, i tillämpad psykologi i Lund och i genetik i Göteborg. Det är en ganska god spridning när det gäller både ort och ämnen. De här professorerna måste, som jag ser det, betraktas som ganska ofrånkomliga. Det är lika bra att de kommer nu som med någon försening – och de skulle ändå ha kommit.

Beträffande ett par professorer har utskottet befunnit sig i – det vågar jag säga – svårt bryderi. Den ena är den av regeringen framförda professuren i barnkirurgi vid Karolinska institutet. Här har regeringen och universitetskanslersämbetet varit oense, dvs. inte om själva professuren utan om dess placering. Universitetskanslersämbetet har i anslutning till fakultetsberedningens förslag hävdad att placeringen vid läroanstalt borde vara beroende av vem som utnämns till professor, alltså av dennes nuvarande universitetshemort. Det skulle med andra ord röra sig om en s. k. riksprofessur. Mot det står regeringens uppfattning att professuren bör bindas till Stockholm och Karolinska institutet. För båda ståndpunkterna kan förebringas goda skäl, menar jag. Utskottet har efter moget övervägande – jag skall inte gå in på argument och motargument – enhälligt stannat för regeringsförslaget. Det skall jag givetvis inte klandra, då jag själv biträtt det. Jag vill endast tillägga och understryka att det är alldeles tydligt att en förstärkning av forsknings- och utbildningsresurserna i barnkirurgi är påkallad och att ytterligare en professur bör tillkomma inom den närmaste tiden. Det ger fru Dahl och vi moderater i utskottet uttryck åt i ett särskilt yttrande. Specialiteten barnkirurgi är enligt min mening utomordentligt betydelsefull och dess forskningsresurser är kanske underdimensionerade.

Den andra professur som kommit en del oro åstad är professuren i histologi vid universitetet i Uppsala, som ledigförklarats med benämningen professur i anatomi, vilket redan berörts i ett tidigare anförande. Bakom ligger uppfattningen – som delas av universitetskanslersämbetet och regeringen – att forskningsområdet anatomi-histologi skall definieras som ett forskningsområde. Mot detta står den rakt motsatta uppfattningen, framförd av många ämnesrepresentanter, att anatomi och histologi på grundutbildningsnivå är ganska väsensskilda och på forskningsområdet inte mer besläktade med varandra än andra prekliniska ämnen. Utskottet sätter – så måste skrivningen tolkas – tills vidare stopp för ytterligare förslag om motsvarande förändringar i fråga om landets anatomi- och histologiprofessur. Nya överväganden måste enligt utskottet föregå eventuella nya liknande beslut. Jag tror för min del att detta är utomordentligt välbetänkt, det är bättre att vänta än att förhastat sig i en så kontroversiell och svårbedömd fråga.

Utöver övervägandena kring olika professurer innehåller emellertid utskottsbetänkandet – det vore illa ställt annars – en rad ställningstaganden till mer övergripande frågor, även om en del helt naturligt skjuts framåt och kopplas till den kommande behandlingen av U 68-propositionen. Särskilt anmärkningsvärt är utskottets uttalande om en förstärkning av forskningsorganisationen vid de humanistiska och samhällsvetenskapliga fakulteterna, det uttalandet nämligen att en förstärkning bör komma till stånd. Den humanistiska och samhällsvetenskapliga forskningen har i konkurrens med den naturvetenskapliga, tekniska och medicinska på senare år kommit på efterkälken, inte i brist på forskningsämnen och lovande forskare utan i avsaknad av, om jag vågar sammanfatta det så, materiella resurser. Upprustningen skall alltså nu börja med 1975 som märkesår och vändpunkt, och det noteras med tillfredsställelse. Jag hoppas att verkligheten så småningom kommer att stämma med det som här uttalas.

Till de spörsmål som skjuts på framtiden hör bl. a. den nödvändiga förbättringen av yrkesvägledningen och arbetsmarknadsinformationen på universitet och högskolor, något som har påtalats i moderatmotionen 1355. Det problemet bör kunna få en mera slutgiltig lösning inom den högskola som skall bli frukten av U 68-propositionen om reformeringen av högskoleutbildningen.

Likaså synes frågan om finansieringen av forskarutbildningen bli föremål för en mera definitiv lösning inom en näraliggande framtid. Det är därför som vi på moderathåll inte är beredda att nu ytterligare lappa på det nuvarande finansieringssystemet, även om det rent penningmässigt väl hade kunnat tänkas. Det är enligt vår uppfattning bättre att direkt få till stånd ett helt nytt och ändamålsenligare system. Den sittande forskarutbildningsutredningen måste alltså skynda på, åtminstone – och kanske framför allt – i det här avseendet.

Nu sade herr Molin att moderata samlingspartiet stöttar upp regeringspartiet i utbildningsfrågor. Ja, ja – man kan uttrycka det som man vill. Som vi ser det stöttar vi inte upp regeringspartiet, utan vi har i det

Onsdagen den
16 april 1975

*Anslag till högre
utbildning och
forskning*

här fallet samma åsikt som detta. Jag skall för min del inte svara med att förebrå herr Molin att folkpartiet å sin sida mer generellt numera och tills vidare är en ganska pålitlig stöttepelare, på vilken regeringspartiet kan lita sig när så behövs. Har man samma åsikter, så har man samma åsikter, och det är inte mycket att göra åt det.

Ett faktum av helt avgörande betydelse för framtidens universitet och högskolor är den sviktande studerandetillströmningen till den naturvetenskapliga och tekniska högskoleutbildningen, inte minst, tycks det, vad gäller det grundläggande kommunikationsämnet matematik. Antalet elever för första gången registrerade i detta ämne uppges – jag antar att siffran är riktig – ha gått ned 70 % sedan höstterminen 1969. Över huvud minskar alldeles uppenbart efterfrågan på utbildning vid de matematisk-naturvetenskapliga och tekniska fakulteterna. Att komma till rätta med det problemet tycker vi är en huvudvärk för bl. a. dem som skall utarbeta nästa budgetproposition. Samhället behöver fler och fler naturvetare och tekniker. För det kan ingen blunda. Men man kan fråga sig: Var ligger orsaken till den nuvarande obalansen? Förmodligen delvis redan i gymnasieskolans konstruktion. Det ligger enligt min mening uppenbar fara i dröjsmål med åtgärder i det avseendet.

Med denna dystra påminnelse ber jag att få yrka bifall på alla punkter till utskottets hemställan i dess föreliggande betänkande med det därtill knutna särskilda yttrandet i barnkirurgifrågan.

Herr MOLIN (fp) kort genmäle:

Bara några ord i korthet till herr Nordstrandh.

Moderaterna talar ju mycket ofta om "borgerlig samling" och kritiserar andra för bristande villighet eller förmåga att föra oppositionspolitik. Moderaternas partiledare har sagt att han är beredd att ansluta sig till förslag från mittenpartierna, om man därigenom kan skapa borgerlig enighet. Nu har moderaterna haft chansen, både när det gäller särskilda åtgärder inom det allmänna skolväsendet och på det här området, att nå resultat och samtidigt åstadkomma den eftersträlvade samlingen, men då blir det ingenting av.

Vad jag gav uttryck för i mitt anförande var tanken att om man handlar på det viset, kan man också avstå från den rätt grova argumentation om "borgerlig samling" – fortfarande inom citationstecken – som förs från moderat håll.

Herr NORDSTRANDH (m) kort genmäle:

Herr talman! Hade man kunnat skapa borgerlig samling och därmed verkligen få folkpartiet med i en sådan, då skulle vi ju ha kunnat överväga att ansluta oss till folkpartiets krav i den här frågan, även om vi bedömningsmässigt ändå ville hävda den ståndpunkt som vi har valt. Den eftergiften skulle jag ha kunnat göra, men jag bedömde det som helt utsiktslöst att herr Molin skulle bli borgerlig samlare genom det.

Herr MOLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Som konservativ brukar man anse att man skall ta saker och ting steg för steg. En möjlighet vore ju att herr Nordstrandh på det här området – när det gäller att ge doktoranderna stipendier som i varje fall når upp till den standard som de hade i slutet av 1960-talet och när det gäller att ge pengar som gör det möjligt för oss att under de närmaste åren ta itu med oron inom skolväsendet – anslöt sig till oss. Men det ville alltså inte herr Nordstrandh, och det tycker jag är ganska belysande.

Herr NORDSTRANDH (m) kort genmäle:

Herr talman! Om detta av herr Molin hade uppfattats som ett steg skulle jag gärna ha tagit det, men jag har bedömt det så, att det inte hade uppfattats som ens ett tuppljät.

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Diskussionen om vem som stöttar upp socialdemokraterna när det gäller utbildningsfrågorna är i och för sig väldigt intressant. Jag vill bara säga att vi är tacksamma, vem som än hjälper till. Det betänkande som vi nu har att behandla omfattar 96 punkter och gäller ca 2 miljarder. De delade meningarna avser 14 miljoner på några enstaka punkter. Det betyder att hela oppositionen, både till vänster och till höger om oss, har stöttat upp oss över nästan hela fältet. Vi bugar och tackar och önskar alla välkomna till en så bred samling som möjligt kring utbildningspolitiken i Sverige.

Jag kan, herr talman, göra det ganska enkelt för mig vid det här tillfället, eftersom vi om någon månad kommer att få en stor högskoledebatt i riksdagen. Hur högskolan i framtiden skall se ut skall riksdagen principiellt ta ställning till den 21 maj. De principiella diskussionerna kan vi föra då, och det finns därför inte anledning att gå in i någon sådan debatt i dag.

Jag nöjer mig, herr talman, med denna erinran om att det är en betydande enighet som ligger bakom utskottsbetänkandet på de flesta punkterna. De 14 miljoner som oppositionen vill ha mera kunde man naturligtvis i och för sig också ha accepterat, men trots allt tvingas vi ju in i prioriteringsdiskussioner. Det gäller inte bara utbildningsutskottet utan över hela fältet, och någonstans måste vi stanna.

Jag vill inte påstå att herr Molin har fel i sina yrkanden. Det är en resursfråga det rör sig om, och utbildningsutskottets majoritet har inte bedömt det vara möjligt att gå honom till mötes. Någonstans måste man sätta stopp, och det, herr talman, är utgångspunkten för det föreliggande förslaget från utbildningsutskottet.

Den uppmärksamme läsaren – om det finns någon utöver utskottets ledamöter här i kammaren – har kanske observerat att utbildningsutskottet gör några uttalanden, som är rätt betydelsefulla.

Det har varit en diskussion om vilka områden inom forskningen man

Onsdagen den
16 april 1975

*Anslag till högre
utbildning och
forskning*

skall prioritera. Under åtskilliga år har medicinsk, naturvetenskaplig och teknisk forskning fått mycket pengar. Många av oss har börjat fundera över om man inte nu skall börja prioritera om och ge de humanistiska och samhällsvetenskapliga ämnesområdena en ökad satsning. Det finns ett uttalande i utskottsbetänkandet som innebär en viljeinriktning. Vi gör – utan att precisera tjänster och andra former – ett allmänt uttalande om att forskningsresurserna inom de humanistiska och samhällsvetenskapliga områdena bör förstärkas. Jag betraktar detta, herr talman, som ett viktigt uttalande. Det markerar en viljeinriktning som vi kommer att få följa upp under åren framöver.

Vi har också – på det sätt som riksdagen kan agera på – gått in i diskussion om fasta tjänster. Som någon talare tidigare erinrat om har vi biträtt regeringsförslaget över hela fältet när det gäller professurer. Men i fråga om kommande tjänstebedömningar har vi uttalat oss till förmån för tre tjänster – en professur i den fasta jordens fysik, en professur i genetik och en professur i tillämpad psykologi. Därutöver har vi, utan att markera på vilket sätt det skall ske, mycket bestämt uttalat att forsknings- och utbildningsområdet konsumentekonomi i olika avseenden måste förstärkas. Det är mycket viktigt att det sker med hänsyn till den snabba utvecklingen och de stora svårigheter över huvud taget som konsumenterna står inför när det gäller att följa med.

Jag har gärna velat understryka, herr talman, att även om utskottet inte följer motionsyrkanden om att vi skall begära professur har vi uttalat en mycket bestämd viljeinriktning, att resurserna i fråga om utbildning och forskning på det konsumentekonomiska området skall förstärkas.

Ytterligare en fråga vill jag ta upp därför att ett missförstånd möjligen kan ha uppstått. Det gäller ämnesbeteckningen på forskningsområdet histologi och anatomi. Utskottet har accepterat att en ändring av ämnesbeteckningen sker när det gäller den nu aktuella tjänsten i Uppsala men har också sagt att man i fortsättningen skall vara försiktig och avvakta ytterligare överväganden innan man tar några motsvarande steg därutöver.

Det har i budgetpropositionen också nämnts två tjänster, en i Göteborg och en vid Karolinska institutet, som man håller på att tillsätta med oförändrad ämnesbenämning. De berörs inte av detta yttrande, utan de har grönt ljus i vanlig ordning. Jag säger detta därför att jag har förstått att det möjligen kan föreligga svårigheter att tolka utskottsbetänkandet på den här punkten.

Herr talman! Jag upprepar den tillfredsställelse som det finns anledning att uttala inför den enighet som råder i utbildningsutskottet, bortsett från dessa få punkter där det är fråga om resursernas storlek, och jag yrkar sålunda, herr talman, bifall till utbildningsutskottets hemställan på samtliga punkter.

Onsdagen den
16 april 1975

*Anslag till högre
utbildning och
forskning*

Herr BERGMAN i Nyköping (s):

Herr talman! I motionerna 531 av fru Ludvigsson m. fl. och 1381 av herr Jonsson i Mora m. fl. hemställs att riksdagen uttalar att en väsentligt större satsning på reumatologisk forskning bör göras inom ramen för de resurser som ställs till medicinska forskningsrådets förfogande.

I motionerna redovisas antalet reumatiker i vårt land. Det är nog ingen överdrift att säga att reumatism är en av våra största folksjukdomar, om inte den största.

De många människor som drabbas av den här sjukdomen bryts ned fysiskt, en del ganska fort, andra mera långsamt – det är allmänt känt. Men sjukdomen får också ofta psykiska konsekvenser, och det är inte så underligt. Trots samhällets insatser i form av sjukvård, hälsoresor, till största delen fri medicin m. m. så vet de här människorna att det bara finns en väg för dem. Det är den smärtsamma vägen fram mot en mer eller mindre grav invaliditet. Någon förhoppning om att bli helt frisk finns nog inte.

Inte heller kan dessa människor på grund av sina handikapp tala om sitt missnöje med de alltför små insatser som samhället gör för dem. De kan inte bilda aktionsgrupper, de kan inte demonstrera på riksdagens läktare och många av dem kan inte ens med bästa vilja i världen ta sig upp dit.

Därför är det nödvändigt att vi här i riksdagen för fram krav på att större resurser ställs till förfogande främst för reumatologisk forskning.

Jag förstår att anslaget till medicinsk forskning för nästa budgetår redan är inmutat av de forskningsprojekt som pågår, av de tjänster som är inrättade och av de övriga verksamheter som bekostas av det här anslaget. Men jag tolkar utskottets skrivning så, att ökade insatser för reumatologisk forskning jämfört med nuvarande i förhållanden bör göras så snart som möjligt.

Det torde då ankomma på departementet och regeringen att ställa resurser till förfogande ett kommande år och att specialdestinera dessa till just det här området. Jag ser detta betänkande som en sådan beställning från riksdagen, och om denna min tolkning är riktig tror jag mycket är vunnet för de reumatikersjukas situation.

Därför, herr talman, har jag inget annat yrkande i dag än utskottets.

Fru NILSSON i Kristianstad (c):

Herr talman! I motionen 1974:1393, som behandlas i utbildningsutskottets betänkande 1975:9, punkten 2, begär vi motionärer att två professorer skall inrättas, en i invärtesmedicinsk allergologi och en i barnallergologi.

Enligt tillgänglig statistik lider minst 10 % av Sveriges befolkning av allergiska sjukdomar med sådan svårighetsgrad att det avsevärt påverkar deras livsföring och arbetsförmåga. Därutöver kommer en betydande grupp med lindrigare eller snabbt övergående allergiska reaktioner. Dessa sjukdomars frekvens och svårighetsgrad innebär också att de utgör ett

stort sjukvårdsproblem inom flera medicinska verksamhetsområden, bl. a. invärtesmedicin, pediatrik och lungmedicin. På de barnmedicinska klinikerna t. ex. används ca 10 % av vårdplatserna för vård av allergisjuka barn. 10–20 % av läkarbesök i öppen vård torde föranledas av allergiska sjukdomsyttningar.

Att läget för allergikerna i vårt land är ohållbart kom fram redan 1966 i en utredning som utfördes på uppdrag av dåvarande medicinalstyrelsen. Denna utredning gällde allergivårdens framtida organisation. Snart har alltså tio år gått sedan dess, men trots detta har vi i Sverige f. n. endast en ordinarie lärartjänst inom allergologins område, nämligen en professur i klinisk dermatologisk allergologi. Detta är helt otillräckligt, anser vi motionärer, och det verifieras också från läkarhåll.

Vår motion har varit föremål för omfattande remissbehandling, och detta tyder på ett stort intresse för allergikernas problem från utskottets sida. Sålunda har universitetskanslersämbetet, socialstyrelsen, statens medicinska forskningsråd, arbetarskyddsstyrelsen, Svenska läkaresällskapet och Riksförbundet mot allergi avgivit yttranden över motionen. Universitetskanslersämbetet är ense med oss motionärer om att de allergiska sjukdomarna utgör ett betydande problem i praktisk sjukvård och påpekar också att de sjukdomarna erbjuder ett viktigt arbetsfält för forskning och utbildning. Man anser dock att en professur av teoretisk natur i första hand bör komma i fråga, och i ett senare skede kan behov av en professur i klinisk allergologi föreligga.

De medicinska fakulteterna är också ense om att det är önskvärt med en förstärkning av resurserna för forskning och utbildning inom allergologins område och tillstyrker att ytterligare professurer inrättas.

Socialstyrelsen framhåller vikten av att resurserna för forskning om det allergiska reaktionssättet förstärks men anser sig inte kunna tillstyrka motionsyrkandet. Man anser att de resurser som hittills satsats på grundforskning inom allergologi och immunologi har givit väsentliga resultat även inom det kliniska fältet.

Statens medicinska forskningsråd föreslår att två professurer inrättas, en i teoretisk allergiforskning och en i klinisk allergologi.

Arbetarskyddsstyrelsen, som har begränsat sitt remissyttrande till att avse professuren i invärtesmedicinsk allergologi, anför att det f. n. mest väsentliga för arbetsmedicinens del är en utbyggnad av regionsjukhusens yrkesmedicinska avdelningar. Därutöver är givetvis tillskapandet av möjligheter för att angripa grundforskningsproblem också av stort värde, säger man.

Svenska läkaresällskapet säger bl. a. i sitt yttrande följande:

”Allergologisk utredning och behandling är tids- och kostnadskrävande. De nuvarande resurserna är otillräckliga. Ute i landet saknas på många håll möjligheter till sakkunnig allergologisk vård. Felaktigt bedriven allergidiagnostik och behandling har i flera fall beskrivits som orsak till dödsfall i allergisk chock och har säkerligen vid ett stort antal tillfällen givit upphov till allvarliga tillbud. Inte ens vid regionsjukhusen fungerar

allergivården alltid tillfredsställande och väntetiderna för vårdsökande är långa. Bristande resurser för utbildning inom allergologi för läkare är en av orsakerna till dessa missförhållanden.”

Sällskapet vill heller inte avvisa de i motionen framförda kraven men föreslår att en forskarprofessur i klinisk immunologi med inriktning mot allergiska sjukdomsyttningar prioriteras före dessa yrkanden.

Riksförbundet mot allergi slutligen tillstyrker motionsyrkandet.

Ett genomgående drag i samtliga remissinstansers yttranden är att åtgärder behöver vidtas på allergisjukdomarnas område. Detta tar vi motionärer till intäkt för att vårt förslag är välgrundat, även om den lösning som vi förordat inte av alla remissinstanser anses för den allra bästa.

Utskottet har funnit det svårt att ur remissyttrandena dra några enhetliga slutsatser om hur forskningsbehovet inom allergologins område bäst skall tillgodoses och hänvisar även till att det inom medicinska fakultetsberedningen pågår arbete med en långtidsplan för nya högre forskartjänster. Med hänsyn härtill avstyrks motionen. Vi motionärer uppfattar emellertid detta avstyrkande som ett steg på vägen mot en lösning, eftersom man i betänkandet också säger att det nämnda utredningsarbetet skall hinna avslutas i sådan tid att resultatet därav kan beaktas i förslaget till anslagsframställningar för budgetåret 1976/1977.

Vi beklagar givetvis detta dröjsmål. Som jag tidigare redogjort för är det mycket hög tid att åtgärder vidtas, som kan förbättra allergikernas situation i vårt land. Många allergiker – och de blir allt fler – ser fram mot att inom en inte alltför avlägsen framtid slippa utgöra en åsidosatt grupp bland de sjuka.

Herr talman! Jag har i dag inte annat yrkande än utskottet men avser att återkomma i ärendet.

Herr ALSÉN (s):

Herr talman! Det känns en smula frestande att utveckla synpunkter på flera av de förslag som behandlas i utbildningsutskottets betänkande. Jag återfinns nämligen som motionär på åtminstone tre av de berörda motionerna. Det gäller motionen 741 av herr Gadd m. fl., vari hemställs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t framhåller vikten av att en professur i ämnet Den fasta jordens fysik inrättas vid Uppsala universitet, och motionen 1384 av fru Lewén-Eliasson m. fl., vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär förslag om att inrätta en professur i konsumentekonomi. Jag skall inte falla för frestelsen att ta kammarens tid i anspråk med anledning av dessa två motioner. Men jag tycker att det känns angeläget att notera att utskottet efter omfattande remissbehandling tillgodosett yrkandet i motionen 741 och förordat inrättandet av en professor i Den fasta jordens fysik vid Uppsala universitet. Inte minst mot bakgrund av de diskussioner som i dag förs om vår framtida energiförsörjning tror jag detta är en viktig och välbetänkt åtgärd.

När det gäller motionen 1384 tycker jag att frågan – som alltså gäller inrättandet av en professur i konsumentekonomi – genom utskottets

Onsdagen den
16 april 1975

*Anslag till högre
utbildning och
forskning*

förslag förts framåt, även om jag inte tycker att förslaget såsom det är utformat är helt tillfredsställande. Jag vet att fru Lewén-Eliasson kommer att utveckla dessa synpunkter. Jag skall därför, herr talman, övergå till att säga några ord om motion 1341, som föranletts av budgetpropositionens förslag om inrättande av en professur i barnkirurgi vid Karolinska institutet.

Med anledning av budgetpropositionens förslag har alltså socialdemokraterna på Uppsalabänken i en motion tagit upp en synpunkt som ligger i linje med universitetskanslersämbetets förslag när det gäller professuren i barnkirurgi. Vi har i vår motion föreslagit att ledigförklarandet och tillsättandet av denna professur skall ske på ett sådant sätt att det finns möjligheter att placera den alternativt vid Uppsala universitet, Göteborgs universitet eller Karolinska institutet. Det är en väg som universitetskanslersämbetet har anvisat. Man kan kalla det en riksprofessur. Jag tror att den lösningen skulle ha varit värdefull. Den skulle ha gjort det möjligt att ta hänsyn till lokala betingelser, vilket skulle ha varit av värde för saken. Om professuren mot den bakgrunden skulle ha placerats i Uppsala, hade man kunnat tillgodogöra sig de metodiskt framvuxna resurser för forskning och utbildning som finns där.

Jag är medveten om att utskottet varit enhälligt om att avstyrka motionens första yrkande, som alltså ligger i linje med universitetskanslersämbetets synpunkter i denna fråga. Jag beklagar detta, men jag förstår samtidigt att det är föga fruktbara att yrka bifall till motionen, varför jag avstår från det. Jag noterar i alla fall med tillfredsställelse att utskottet efter att – som det framgår av redovisningen – ingående ha behandlat denna fråga, uttalar sin förståelse för tanken på en riksprofessur.

Andrahandsyrkandet i motionen var utformat på det sättet att därest man från riksdagens sida inte skulle komma att bifalla förslaget om en riksprofessur, så skulle man kunna sträcka sig dithän att man inrättade ytterligare en professur i ämnet. Det har utskottet också redovisat synpunkter på. Jag noterar att man inte har kunnat tillstyrka ett sådant förslag. Utskottet har dock, det tar jag fasta på, i sin formulering klart uttalat att man inte *nu* är beredd att förorda att ytterligare en professur i barnkirurgi skall inrättas. Med det menar jag att utskottet lämnar dörren öppen för framtiden och att man i utskottets skrivning kan spåra förståelse för de tankar som finns redovisade i vår motion.

Det särskilda yttrande som är fogat till utskottets betänkande på den här punkten och som bl. a. har fru Dahl som undertecknare pekar på det lämpliga och värdefulla uti att ånyo pröva förslaget om ytterligare en professur i barnkirurgi.

Mot den bakgrunden, herr talman, ber jag få avisera att vi återkommer på den här punkten.

I detta anförande instämde herr Gadd (s) och fru Dahl (s).

Fru LEWÉN-ELIASSON (s):

Herr talman! När jag vill framföra en del synpunkter i anslutning till behandlingen av motionen 1384, väckt av herrar Alsén och Bergqvist och mig själv vid 1974 års riksdag, så sker det under uppskattning av utbildningsutskottets positiva intresse för saken, dvs. att befrämja ämnet konsumentekonomi inom både forskning och den högre utbildningen. Jag har särskilt anledning att notera det understrykande av detta som gjordes tidigare i dag av utskottets ordförande.

Jag har också respekt för det arbete som åtskilliga remissmyndigheter lagt ned på sina yttranden över motionen. Det gäller inte minst vissa institutioner vid universiteten, som gjort intressanta uttalanden om hur man vill utveckla det konsumentekonomiska ämnet. Det är naturligtvis inte så egendomligt att man från en del håll velat inränga ämnet konsumentekonomi under nationalekonomin eller att man har velat kalla det konsumentkunskap eller att man vill betona behovet av tvärvetenskapligt samarbete åt det sociologiska hållet. Ämnesområdet är föga bestämt, och det är bl. a. en sådan bestämning som behöver göras. Det saknas, som konsumentverket i sitt yttrande säger, f. n. teorier, modeller och beskrivningsschemata där hushållens resurser och produktion utgör utgångspunkten för en analys av marknadssystemets funktion och verkningar. Därför finner konsumentverket för sin del att det är angeläget med en ändrad inriktning av utbildning och forskning i de ekonomiska ämnena så att de står i bättre överensstämmelse med den förändring av de konsumentpolitiska insatserna och det synsätt som nu finns i samhället.

Man har från verkets sida funnit att det varit svårt att få etablerade forskare att ta hand om forskningsprojekt som verket velat initiera. I de gängse ekonomiska ämnena betraktar man gärna konsumenterna som köpare av produkter och tjänster rätt och slätt. Vi har ju i det här landet en gammal tradition av ett utpräglat liberalt konkurrensekonomiskt synsätt där de arbetande människorna är reducerade till en produktionsfaktor vid sidan av kapital och naturtillgångar och där konsumenterna huvudsakligen ses från företagets lönsamhetssynpunkter.

Konsumentverket vill på sikt ha till stånd en tredelning av utbildning och forskning i ämnena nationalekonomi, företagsekonomi och konsumentekonomi med en förskjutning i analysen mot hushåll och konsumenter. Konsumentombudsmannen tillstyrker. Han säger att hushållens efterfrågefunktion torde vara värd minst lika stor uppmärksamhet som deras roll i produktionen. Statens pris- och kartellnämnd vill f. n. inte ta ställning till om de här tingen skall behandlas inom befintliga ämnesområden eller om det skall ske någon ändring. Men från det hållet exemplifierar man behov av kvalificerad forskning och utbildning som hänger ihop med de arbetsuppgifter som det verket sysslar med och säger, att om dessa behov inte tillgodoses inom befintliga discipliner finner man det naturligt att det kommer fram en professur i konsumentekonomi för att täcka sådana studier som emanerar bl. a. från de ekonomiska för-

Nr 58

Onsdagen den
16 april 1975

*Anslag till högre
utbildning och
forskning*

Onsdagen den
16 april 1975

*Anslag till högre
utbildning och
forskning*

ändringarna i samhället.

Pris- och kartellnämnden pekar då på hur näringslivet förändras med en ökad koncentrationsgrad som påverkar konkurrenssituation, priser och naturligtvis hushållens ekonomi.

Jag finner det beaktansvärt att dessa myndigheter, som representerar konsumentnyttan, så starkt stödjer ökade forsknings- och utbildningsansträngningar. Nu har emellertid utbildningsutskottet inte tagit steget fullt ut den här gången och förordat inrättandet av en professur. Däremot föreslås riksdagen uttala sig för ett ökat utrymme inom såväl grund- och forskarutbildning som forskning på det här området.

Fortfarande tror jag att det behövs en institutionalisering av ett bestämt slag snarast. Jag tar fasta på vad universitetskanslersämbetet genom fakultetsberedningen säger om det något kortare tidsperspektivet, där man menar att det kan ske en förnyelse av forskningsorganisationen genom att man omprövar ämnesinnehållet i de tjänster som redan finns i samband med att någon eller några sådana blir lediga. Detta kan ske enligt gällande universitetsstadga. Ytterligare späder man på behovet av uppmärksamhet och möjligheter inom det här området genom att säga att konsumentverket, andra myndigheter, organisationer och intresseorgan ju kan ge uppdrag som sedan kan läggas ut på de olika utbildningsorganisationerna.

Jag ser det f. n. som ytterst betydelsefullt att man nu tar vara på det intresse som så sakteliga börjat växa fram på universiteten och bland forskarna själva för konsumentekonomiska sammanhang och problemställningar. Företagens intresseområden är ju väl bevakade där tidigare – långt, långt efter kommer konsumenternas. Man kan lätt hitta exempel på aktuella för att inte säga akuta samhällsfrågor som berör förhållandet företag–samhälle–hushåll, där man vet det mesta om kostnader och lönsamhet sett ur företagets synpunkt. Man känner också effekten för samhällets del. Men man vet föga om den lilla enheten hushållet, hur detta utvecklar sina aktiviteter som företag i miniatyr, vilka anspråk som rimligen bör tillgodoses för att man skall få till stånd en total kalkyl som kan göras upp med välfärdsmålen för människorna beaktade. Det är alltså kunskaper som man faktiskt saknar.

Jag vill naturligtvis sätta min lit till att man inom regeringen ägnar den här frågan uppmärksamhet och lägger fram förslag om hur det konsumentekonomiska området skall få ett ökat utrymme. Jag tror att det kan vara en angelägenhet och ett intresse inte bara för utbildningsministern utan också för andra departementschefer.

Jag vill, herr talman, ansluta mig till utskottets förslag att riksdagen i anledning av vår motion som sin mening ger till känna vad utskottet anfört och hos regeringen begär att regeringen lägger fram förslag om hur det konsumentekonomiska området skall få ett ökat utrymme.

Herr RANESKOG (c):

Herr talman! Med anledning av att utbildningsutskottet yrkat avslag på motionen 1975:1410 ber jag att få framföra en del synpunkter.

I motionen har vi yrkat på höjda bidrag till den reumatologiska forskningen och cancerforskningen.

När det gäller reumatologisk forskning understryker utskottet betydelsen av denna, vilket ju låter vackert. Vad beträffar cancerforskningen hänvisar utskottet till att Riksföreningen mot cancer hemställt att bidraget till riksföreningen ur reservationsanslaget Medicinsk forskning uppräknas med en åttodel.

Motionärernas kontakt med en forskargrupp vid ett av våra universitet har klargjort frågan ur behovssynpunkt. Forskningen är i dag uppbromsad på grund av brist på medel. Att behöva skjuta stora aktuella forskningsfrågor på framtiden är besvärande. Här är prioritering nödvändig.

Motionen syftar till att snar hjälp skall kunna bringas våra sjuka medmänniskor. Att de sjukdomar motionen berör är svåra att betvinga och att de drabbar synnerligen många människor bör ju medföra att vi enas i kampen mot dem med allt större kraft.

Det sätt på vilket bekämpandet av sjukdomarna skett kan inte anses tillfredsställande. Alltför mycket har här lämnats åt tillfälligheternas spel. Att låta lösningen av ett av våra svåraste samhällsproblem bli beroende av tigaraktioner, insamlingar och människors tillfälliga välvilja kan ingalunda vara riktigt. Motionen vänder sig mot detta sätt att finansiera en angelägen forskning.

Vi sysslar ju ofta i vårt samhälle med angelägenhetsgraderingar och prioriteringar. Då förefaller det i högsta grad otillfredsställande att forskningen kring våra stora folksjukdomar med de svåra lidanden de medför för många människor skall skjutas på framtiden. Vad man här sparar i anslag får sjukvårdshuvudmännen dyrt betala på vårdsidan.

Den som drabbats av reumatiska åkommor eller cancer när ju alltid en förhoppning om att få hjälp mot sjukdomen och att andra genom förebyggande åtgärder skall slippa drabbas av den. När det gäller båda dessa folksjukdomar är tendensen att de tränger ned i allt lägre åldrar. Cancern bryter ju ofta ned människor på relativt kort tid. De reumatiska åkommorna kan däremot förorsaka människor ett livslångt lidande.

Med hänsyn till den svåra situation som många sjuka människor befinner sig i och det skriande behovet av hjälp yrkar jag bifall till motionen 1975:1410, vari hemställs dels att Riksföreningen mot cancer får ett med 2 milj. kr. förhöjt bidrag, dels att reservationsanslaget Medicinsk forskning höjs med 1 milj. kr. att användas till reumatologisk forskning.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Onsdagen den
16 april 1975

*Anslag till högre
utbildning och
forskning*

Punkten 2

M o m. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Molin, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Molin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 9 punkten 2 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Molin.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Molin begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 288
Nej - 26
Avstår - 1

M o m. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Molin, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Molin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 9 punkten 2 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Molin.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Molin begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 287
Nej - 27

M o m. 3 - 28

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 29

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Molin i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Molin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 9 punkten 2 mom. 29 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Molin i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Molin begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 264
Nej - 47
Avstår - 2

M o m. 30 - 54

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 55

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1410 av herr Raneskog och fröken Pehrsson i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

M o m. 56

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 57

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1410 av herr Raneskog och fröken Pehrsson i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

M o m. 58

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 59

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Molin, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

M o m. 60

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 3-5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Nr 58

Onsdagen den
16 april 1975

*Anslag till högre
utbildning och
forskning*

Onsdagen den
16 april 1975

*Sammansättningen
av skolöverstyrel-
sens pedagogiska
nämnd, m. m.*

Punkten 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Karlsson i Mariefred begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 9 punkten 6 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herr Larsson i Staffanstorp m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Karlsson i Mariefred begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 205

Nej - 110

Punkten 7

M o m. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herr Molin, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

M o m. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 8-12

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 15 Sammansättningen av skolöverstyrelsens pedagogiska nämnd, m. m.

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande nr 11 med anledning av motion om en parlamentarisk referensgrupp till skolöverstyrelsens projekt Målbestämning och utvärdering, MUT, m. m.

I detta betänkande behandlades motionen 1975:828 av fru Sundberg (m) och fru Mogård (m), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen skulle anhålla att det till skolöverstyrelsens projekt Målbestämning och utvärdering, MUT, knöts en parlamentariskt sammansatt referensgrupp.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:828,
2. att riksdagen beträffande skolöverstyrelsens pedagogiska nämnd samt insyn i det pedagogiska forsknings- och utvecklingsarbetet som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde.

Reservation hade avgivits av herr Nordstrandh (m) och fru Sundberg (m) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975:828 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde beträffande sammansättningen av skolöverstyrelsens pedagogiska nämnd samt insyn i det pedagogiska forsknings- och utvecklingsarbetet.

Fru SUNDBERG (m):

Herr talman! Under den allmänna motionstiden väckte fru Mogård och jag en motion, i vilken yrkades att en parlamentarisk referensgrupp skulle knytas till det s. k. MUT-projektet. Bakgrunden till vår motion utgjordes av den tilltagande osäkerhet som alltmer gjorde sig gällande i vad avser MUT-projektets genomförande. Projektet hade vuxit sig närmast ohanterligt, ca 400 personer var mer eller mindre engagerade i det samma, och de ursprungliga intentionerna med projektet, nämligen att åstadkomma ett arbete i syfte att precisera skolans mål och finna bättre metoder för utvärdering av skolans verksamhet föreföll svårare att uppfylla.

Dagen före skolöverstyrelsens beslut om nedläggning av MUT-projektet hade vi här i riksdagen en debatt om projektet, och jag ser det inte som behövt att ta upp en ny debatt. Projektet är avslutat. Det har kostat stora pengar, och värdet av det ligger väl i erfarenheten att sådana projekt inte bör bedrivas utan att riksdagen har insyn i dem.

Vid utbildningsutskottets betänkande nr 11 finns emellertid fogad en reservation av herr Nordstrandh och mig. Utskottsmajoriteten och reservanterna är helt eniga om att föreslå riksdagen att ge regeringen till känna vad utskottet anförde beträffande ökade insynsmöjligheter för pedagogiska nämnden vid uppläggnings- och genomförandet av olika projekt. Vi föreslår också att antalet ordinarie ledamöter i nämnden, parlamentariker och/eller kommunalpolitiskt engagerade, bör utökas.

Av vad som framkommit i samband med MUT-projektet har nämnden icke getts tillfredsställande möjligheter att bereda ärenden om pedagogiskt utvecklings- och forskningsarbete, inbegripet utvärdering av skolarbete, vilket ju var den huvudsakliga meningen med nämndens tillkomst. Med den förstärkning av nämnden som utskottet här föreslår hoppas vi givetvis att nämnden skall kunna fullgöra de uppgifter som åvilar den.

Nu vill emellertid utskottsmajoriteten få utskottets förslag att framstå som utskottets egna initiativ. Vi reserverar däremot vill understryka att förslaget om en förstärkning av pedagogiska nämnden har tillkommit med anledning av den motion som väckts av fru Mogård och mig.

Onsdagen den
16 april 1975

*Sammansättningen
av skolöverstyrel-
sens pedagogiska
nämnd, m. m.*

I och för sig kan detta kanske sakna betydelse – vi har ju fått gehör för våra krav på en ökad insyn. Men vi tycker att riksdagen genom att ansluta sig till vår reservation kan erkänna fakta, nämligen att det var vår motion som låg till grund för förslaget om den förbättrade insynen i och utvidgningen av pedagogiska nämnden. Dessutom kan någon statistiker som i framtiden skall räkna fram i vad mån riksdagsutskottens initiativrätt har utnyttjats få felaktigt underlag för sina bedömningar.

Vårt konkreta yrkande att en parlamentariskt sammansatt referensgrupp skulle tillsättas med uppgift att följa det löpande arbetet inom MUT-projektet kan givetvis inte bifallas, eftersom det inte längre finns något MUT-projekt och eftersom det formellt upphörde dagen efter det debatten fördes här i riksdagen. Utskottet säger också att begreppet MUT upphör även om arbetet skall fortsätta inom den reguljära läroplansuppföljningen i första hand när det gäller nio ämnen. Därtill får alltså parlamentariska nämnden fler ordinarie ledamöter. Den får det, fru talman, med anledning av vår motion. Jag har svårt att tro att någon av utskottets ledamöter skulle kunna motsäga mig på den punkten. Då finner jag det också rimligt att riksdagen erkänner att tillkännagivandet sker med anledning av motionen 828.

Fru talman! Jag skall be att få yrka bifall till reservationen som är fogad till utbildningsutskottets betänkande nr 11.

Under detta anförande övertog fru tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr LARSSON i Staffanstorps (c):

Fru talman! Jag vill till att börja med erinra om att fru Sundberg har refererat vad som hänt i det här ärendet. Men jag måste också säga att i det här betänkandet i huvudsak diskuteras den nya situation som inträtt i och med att skolöverstyrelsen stoppade upp det pågående projektet – jag skulle kunna säga mastodontutredningen, om jag vill ta till ett mer betecknande ord – om målbestämning och utvärdering av det pedagogiska utvecklingsarbetet. Vi kan också i dag konstatera att projektet enligt uttalanden som gjorts kommer att fortsätta, även om det sker något annorlunda och i starkt nedbantad skala. Men när motionen avlämnades pågick det här projektet fullt ut, och jag kan förstå motionärernas syfte att via motionen försöka få en referensgrupp för att vinna insyn i detta arbete.

Vi hade en diskussion om detta, men eftersom händelserna utvecklades mycket snabbt, vilket fru Sundberg refererat till, lade vi det här utskotts-betänkandet åt sidan ett slag till dess den situation som plötsligen uppstått hade klarnat litet.

Vi hade i det resonemanget också tagit upp det förhållandet att vi har en pedagogisk nämnd som är anknuten till skolöverstyrelsen och som skall utgöra en rådsgrupp för skolöverstyrelsen i pedagogiska utvecklingsfrågor.

Vi har sagt att utskottet anser det inte tillfredsställande att riksdagen inte har fler ordinarie ledamöter i den här nämnden. Detta är väl det egentliga resultatet av vår diskussion, och önskemålet att det skall bli fler ordinarie parlamentariker i denna nämnd uttalar vi också i ett tillkännagivande till regeringen.

Detta utskottets ställningstagande har nog mer föranletts av de uttalanden som gjordes vid den interpellationsdebatt om MUT-projektet som fru Sundberg också åberopat och som fördes här i kammaren den 4 mars i år än av den motion i ärendet som avlämnades i januari.

Nu säger fru Sundberg att motionen legat till grund för utskottets ställningstagande. Men, fru Sundberg, även ni motionärer och moderaterna i utskottet har ju accepterat utskottets beställning, och vi är därför litet förvånade över att man reserverar sig till förmån för en motion där det krävs en parlamentarisk referensgrupp. Vi i utskottsmajoriteten har sagt att den pedagogiska nämnden helt enkelt skall utökas med ett antal ordinarie ledamöter för att kunna syna projektet. Jag måste nog säga att motionens kläm och er reservation inte stämmer överens, och en sådan reservation tycker jag knappast har något sakligt berättigande. Att sedan motionärerna tycker att man skall uppmärksamma deras motion kan jag i och för sig också förstå.

Jag ber dock, fru talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fru SUNDBERG (m):

Fru talman! Herr Larsson i Staffanstorp har varit med tillräckligt länge i utbildningsutskottets arbete för att ha klart för sig att utskottet har två olika sätt att behandla motioner. Det ena är att tillstyrka eller avstyrka dem, det andra är att begära att riksdagen med anledning av en motion vidtar någon åtgärd.

Nu säger herr Larsson i Staffanstorp att utskottets skrivning har föranletts av den debatt som fördes här i kammaren. I så fall skulle man, herr Larsson i Staffanstorp, kunna ställa frågan: Hade kanske MUT-projektet fortfarande varit i gång om motionen av fru Mogård och mig inte hade väckts? Det är lönlöst att i efterhand spekulera över sådana orsakssammanhang, eftersom det är flera olika instanser och personer som medverkar. Klart är i alla fall att det före debatten i riksdagen hade gått ut ett meddelande till pressen om att MUT-projektet skulle läggas ned. Det hade vi klart för oss, och debatten fördes mot den bakgrunden.

Jag tyckte vidare att det var litet märkligt att höra utbildningsutskottets vice ordförande säga att MUT-projektet skall fortgå. Utskottet säger nämligen bl. a. följande:

”Efter skolöverstyrelsens beslut om en begränsning av det s. k. MUT-arbetet och slopandet av beteckningen MUT-projektet på den läroplansuppföljning som skall fortgå beträffande sammanlagt nio ämnen och ingå i reguljärt läroplansarbete — — —” Det uttalas alltså klart att MUT-projektet inte skall fortgå utan att läroplansarbetet skall inrymma en uppföljning av i första hand de nio ämnena. Kvar står att vi har fått den

Onsdagen den
16 april 1975

*Sammansättningen
av skolöverstyrel-
sens pedagogiska
nämnd, m. m.*

ökade insyn som vi begärde i vår motion. Att knyta arbetet till MUT-projektet var inte aktuellt, eftersom det inte längre fanns något sådant projekt. Vi har däremot, vilket också krävdes från vårt håll i debatten, fått en utvidgning av den parlamentariska nämnden, som enligt sina direktiv självfallet från början haft skyldighet att följa det ordinarie läroplansarbetet inom skolöverstyrelsen.

Får jag ställa en direkt fråga till herr Larsson i Staffanstorp: Vill herr Larsson i Staffanstorp påstå att utskottet i denna fråga har utnyttjat sin initiativrätt?

Herr LARSSON i Staffanstorp (c):

Fru talman! Först skall vi väl klara upp ett litet missförstånd. Jag sade inte att MUT-projektet skall fortsätta utan att MUT-projektet nu fortsätter i nedbantat skick. Det är väl en rätt väsentlig skillnad. Det är min personliga uppfattning att den förändring som skett helt enkelt är riktig.

Huruvida motionen har varit avgörande i ärendet eller inte är väl närmast en strid om ord. Motionärerna har ju inriktat sig på tillsättandet av en parlamentarisk utredning för insyn. Vi har sagt att det är tillräckligt att pedagogiska nämnden får denna insyn och har dessutom framställt det kompletterande kravet att vi skall få flera ordinarie ledamöter i detta sammanhang.

Vi har alltså, tycker jag, ingen anledning att här diskutera huruvida utskottet har utnyttjat sin initiativrätt. I så fall skulle det innebära att vi har tagit initiativ till att göra denna beställning, och den skrivningen ligger mycket nära vad som anfördes i interpellationsdebatten i mars. Jag kan i det sammanhanget nämna både vad statsrådet sade om behovet av insyn och medverkan av olika grupper, och det resonemang som fru Söder förde i det här ärendet.

Fru SUNDBERG (m):

Fru talman! Jag vill bara erinra utbildningsutskottets vice ordförande om att utskottet påbörjade arbetet med motionen 828 innan pressens meddelande hade nått oss. Sedan fick vi detta meddelande om att MUT-projektet skulle nedläggas, men nu säger herr Larsson i Staffanstorp att det skall fortsätta. Jag håller med om att det kan vara en lek med ord, men en sak är säker: MUT kommer inte att nämnas annat än i förfluten tidsform när man diskuterar insynsfrågorna.

Jag fick inget klart besked av herr Larsson i Staffanstorp om huruvida han anser att utskottet har utnyttjat sin initiativrätt. Kanske menade han det med sitt något kryptiska svar på min fråga. För mig är det i alla fall riktigt att hela den här debatten kom i gång efter den motion som vi väckte.

Fru talman! Nu är det ingen idé att gräva i fjolårets snö. Jag har inget mer att tillägga i den här frågan.

Herr LARSSON i Staffanstorp (c):

Fru talman! Mycket kort: Reservanterna instämmer egentligen i vad utskottsmajoriteten har sagt, och reservationens kläm är ju en helt annan än motionens.

Vi hade ju frågan uppe till behandling – det sade jag redan i mitt huvudanförande – men lade ner den därför att de här händelserna inträffade. Utskottsbetänkandets skrivning bär helt prägeln av den nya situation som här föreligger och alltså mycket litet av den motion som fru Sundberg och fru Mogård väckte i januari månad.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Nordstrandh och fru Sundberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Sundberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 11 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Nordstrandh och fru Sundberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Sundberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	260
Nej	–	47
Avstår	–	1

§ 16 Transportstöd för Norrland m. m.

Föredrogs trafikutskottets betänkande nr 6 med anledning av propositionen 1975:1 såvitt avser anslaget till Transportstöd för Norrland m. m. jämte motioner.

I propositionen 1975:1 bilaga 8 (kommunikationsdepartmentet) hade regeringen under punkten E 15 (s. 173–179) föreslagit riksdagen att dels godkänna de riktlinjer för anpassning av det transportstödsberättigade varuområdet som i protokollet över regeringsärenden förordats, dels till Transportstöd för Norrland m. m. för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 100 000 000 kr.

Onsdagen den
16 april 1975

*Transportstöd för
Norrland m. m.*

I detta sammanhang hade behandlats motionerna 1975:88 av herrar Stridsman (c) och Johansson i Holmgården (c), 1975:171 av herr Petersson i Gäddvik m. fl. (m), 1975:218 av herr Winberg m. fl. (m), vari hemställtts att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna 1. att transportstöd borde kunna utgå även vid landsvägstransporter som skedde med s. k. firmabilar, 2. att transportstöd borde kunna utgå med en rabattsats av 10 procent där transportsträckan översteg 200 km men icke 250 km, 3. att fraktsändningar med en vikt över 200 kg taxerad vikt borde vara stödberättigade, 4. att vid uttransport av kisel transportstöd borde kunna utgå,

1975:367 av herr Bohman m. fl. (m), vari, såvitt nu var i fråga (yrkandet B), hemställtts att riksdagen beslutade att transportstöd inom allmänna stödområdet även skulle omfatta frakter med fartyg,

1975:562 av herr Börjesson i Falköping (c) och herr förste vice talmannen Bengtson (c),

1975:582 av herr Persson i Karlstad m. fl. (s, c, fp, vpk), vari hemställtts att riksdagen hos regeringen begärde en översyn och en revidering av nuvarande transportstödsbestämmelser, för att i första hand eliminera de i motionen påtalade konkurrensförskjutande verkningar stödet medförde mellan land- och sjötransporter i Vänerområdet,

1975:854 av herr Olsson i Sundsvall m. fl. (c, s, fp), vari hemställtts att riksdagen beslutade att varuslagsavgränsningen för stöd vid uttransport av förädlade varor tolkades så, att även kisel kunde erhålla transportstöd,

1975:1489 av herrar Nisser (m) och Andersson i Ljung (m), vari hemställtts att riksdagen hos regeringen begärde en översyn och en värdering av nuvarande transportstödsbestämmelser, för att i första hand eliminera de konkurrensförskjutande verkningar det nuvarande transportstödet medförde mellan land- och sjötransporter i Vänerområdet,

1975:1493 av herr Olsson i Järvsö m. fl. (c),

1975:1497 av herr Sellgren m. fl. (fp), vari hemställtts att riksdagen hos regeringen begärde utredning och förslag till utvidgning av transportstödet innebärande a) införande av transportstöd för sjötransport, b) införande av inomregionalt transportstöd, c) avskaffande av bestämmelsen om minsta vikt för enskild sändning, d) selektiv varuslagsavgränsning, samt

1975:1511 av herr Westberg i Ljusdal (fp).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen till Transportstöd för Norrland m. m. för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 100 000 000 kr.,

2. att riksdagen skulle avslå motionerna 1975:88, 1975:171 och 1975:1497, yrkandet b,

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:218, yrkandet I,

4. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:367, yrkandet B,

5. att riksdagen skulle

- a. avslå motionen 1975:1497, yrkandet a,
- b. med anledning av motionerna 1975:582 och 1975:1489 som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört om överlämnande av motionerna till den trafikpolitiska utredningen,
 - 6. att riksdagen skulle avslå
 - a. motionen 1975:218, yrkandet 3,
 - b. motionen 1975:1493, yrkandet 1,
 - c. motionen 1975:1497, yrkandet c,
 - 7. att riksdagen skulle avslå
 - a. motionen 1975:218, yrkandet 2,
 - b. motionen 1975:1493, yrkandet 2,
 - 8. att riksdagen med bifall till motionerna 1975:218, yrkandet 4, och 1975:854 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört om transportstöds utvidgning att avse även kisel,
 - 9. att riksdagen i övrigt godkände de riktlinjer för anpassning av det transportstödsberättigade varuområdet som departmentschefen förordat,
 - 10. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1497, yrkandet d,
 - 11. att riksdagen skulle avslå
 - a. motionen 1975:562,
 - b. motionen 1975:1511.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande stöd för transporter med firmabilar av herrar Lothigius (m) och Clarkson (m) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1975:218, yrkandet 1, gav regeringen till känna vad reservanterna anfört rörande stöd för transporter med firmabilar,
2. beträffande transportstöd för sjötransporter av herrar Lothigius (m) och Clarkson (m) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1975:367, yrkandet B, gav regeringen till känna vad reservanterna anfört rörande transportstöd för frakter med fartyg,
3. beträffande utredning och förslag till utvidgning av transportstödet att omfatta även sjöfarten samt stödets eventuellt konkurrensförskjutande verkningar mellan land- och sjötransporter i Vänerområdet av herrar Persson i Heden (c), Håkansson i Rönneberga (c), Stjernström (c), Sellgren (fp) och Johansson i Hållsta (c) samt fru Swartz (fp) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa att riksdagen med anledning av motionerna 1975:582, 1975:1489 och 1975:1497, yrkandet a, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört rörande utredning om eventuell utvidgning av transportstödet att omfatta även sjöfarten samt om överlämnande av motionerna till den trafikpolitiska utredningen,

Onsdagen den
16 april 1975

*Transportstöd för
Norrland m. m.*

4. beträffande stöd för uttransport av kisel av herrar Mellqvist (s), Lindahl i Lidingö (s), Hjorth (s), Hugosson (s), Rosqvist (s), Östrand (s) och Magnusson i Kristinehamn (vpk) som ansett att utskottet under 8 bort hemställa
att riksdagen skulle avslå motionerna 1975:218, yrkandet 4, och 1975:854.

Herr CLARKSON (m):

Fru talman! Med det inflytande som samhället i dag har på en hel rad olika funktioner är det viktigt att se till – vare sig det är fråga om en påлага eller ett stöd – att rättvisa och jämlikhet fungerar.

Till trafikutskottets betänkande nr 6 om transportstödet för Norrland har vi från moderata samlingspartiet fogat två reservationer. Den första gäller det stöd som utgår för transporter med bilar i yrkesmässig trafik. Vi har reserverat oss mot utskottets beslut att inte biträda den motion, nr 218, som kräver att stöd skall utgå till transporter på lika villkor även för firmornas egna bilar. Det kan inte vara rimligt att företag i Norrland, som vill begagna sig av detta transportstöd, skall behöva föra över sina firmabilar till ett särskilt dotterföretag för att på det viset komma i åtnjutande av stödet.

Vad som ligger bakom majoritetens ovilja mot ett sådant självklart rättvisekrav är inte lätt att säga. Men om det är misstanken att företagen med dessa firmabilar skulle utnyttja transportstödet otillbörligt på något sätt, så protesterar vi mot detta. Man måste lita på att svenskt näringsliv inte missbrukar en sådan situation. Vi yrkar därför, fru talman, bifall till reservationen 1, avseende transportstöd för transporter med firmabilar.

Den princip jag nämnde tidigare rörande statliga åtgärder som ekonomiskt eller på annat sätt påverkar dem som utnyttjar dessa eller drabbas därav är för oss en bärande princip, och den gäller naturligtvis också transportstödet för Norrland beträffande olika transportgrenar. Här är det faktiskt så – och det är i och för sig ytterligt förvånande – att transportstöd lämnas för en hel mängd olika varor, men inte om de transporteras till sjöss. Det är en diskriminering som vi inte kan gå med på av den sjöfart som här skulle kunna utvecklas och göra sig nyttig.

Jag har ett par exempel här från Sveriges Redareförening. Det är alltså en partsinläga, men det är ingen tvekan om att underlaget är sakligt. Jag skall nämna ett exempel härifrån.

Innan transportstödet infördes var i ett visst fall totalkostnaden för att transportera ca 50 000 ton gods per år från ett bruk till kunder i ett sydeuropeiskt område flera tiotal kronor lägre med sjötransport än med landtransport. År 1973 hade det emellertid blivit 30 kr. billigare per ton att transportera godset med järnväg än till sjöss. Detta förändrade förhållande hade uppnåtts dels med hjälp av transportstödet, dels som följd av att SJ genomgående kunde erbjuda specialtariffer sedan olika nationella järnvägar börjat samarbeta. Denna industri har totalt genom åren förlorat stora belopp genom att inte överföra dessa 50 000 ton gods

till järnväg. Man har nämligen betydande kvantiteter annat gods som inte är transportstödberättigat till i stort sett samma destinationer och samlar därför allt gods för sjötransport, varigenom man får erforderlig volym för en rationell fartygstransport och ekonomi. Det icke transportstödberättigade godset har nämligen järnvägen inga möjligheter att transportera till fraktpriser som ligger någonstans i närheten av konkurrenskraft.

Av detta framgår således att järnvägen här helt saknar möjlighet att konkurrera prismässigt utan transportstöd.

Det är självklart att vill vi slå vakt också om svensk sjöfartsnäring på de olika, betydelsefulla områden den verkar inom – för vår export och för en god konkurrenskraft över huvud taget på olika marknader – skall sjöfarten ha chans att konkurrera på lika villkor. Det är inte värdigt vårt samhälle att ha en sådan här diskriminering av sjöfarten.

Jag yrkar, fru talman, bifall till reservationen 2 i trafikskottets betänkande nr 6, vilken avser transportstöd för sjötransporter.

Det finns sedan en reservation som vi från moderata samlingspartiets sida inte varit med om. Den gäller stödets eventuellt konkurrensförskjutande verkningar mellan land- och sjötransporter i Vänerområdet. Skulle till äventyrs vår reservation 2 inte vinna kammarens bifall kommer moderaterna att stödja reservationen 3 i den efterföljande omröstningen.

Herr PERSSON i Heden (c):

Fru talman! Det är uppenbart att sjötransport när sådan kan genomföras är att föredra framför landtransport från flera synpunkter. Det gäller energisynpunkten och även miljösynpunkten i fråga om buller, luftföroreningar och trängsel på vägarna. En minskad transport på vägarna skulle också underlätta underhållet av våra hårt nedslitna vägar. Detta gäller inte minst vägbeläggningen, där underhållet är betydligt eftersatt. En minskad landtrafik skulle möjligen också lå den uppåtgående olyckskurvan på våra vägar – som nu är mycket bekymmersam – att vända nedåt.

Men nu är det så att konkurrensförhållandena mellan sjö- och landtransporter har förskjutits, sannolikt på grund av att sjötransporterna är undantagna från fraktstöd. Detta har bl. a. medfört att godstransporter, t. ex. trävaror, numera i ökad utsträckning transporteras på bil utmed sjötransportleder från Värmlands och Kopparbergs län, men även ända upp från Norrlandsområdena, för att sedan i hamnar på västkusten om-lastas på båt till exporthamnar. Dessa transporter skulle med fördel kunna gå sjövägen från Vänerhamnar och andra hamnar utefter våra kuster, men transportstöd utgår som nämnts inte för sjötransporter utan endast för transporter per järnväg eller bil. Därför är det också mera lönsamt att transportera gods landvägen.

Med anledning av bl. a. fyrtio motionen 582 har i reservationen 3 till utskottets förevarande betänkande hemställts att trafikpolitiska utredningen skall undersöka i vad mån fraktstödet till landtransporter kan ha medfört en snedvridning av konkurrensförhållandena, som har för-

Onsdagen den
16 april 1975.

*Transportstöd för
Norrland m. m.*

anlett denna ändring av godstransporterna från sjö- till landtransporter. I det sammanhanget vill jag återge vad departementschefen yttrade i propositionen 84 år 1970. Han sade där bl. a. följande: "Häri ligger att eventuella lösningar i princip inte på något väsentligt sätt får rubba konkurrensförhållandena på transportmarknaden mellan de olika trafikgrenarna och transportföretagen inom dessa." Jag anser att departementschefens uttalande den gången klart verifierar vad som anförts såväl i motionen 582 som i reservationen 3 till utskottets betänkande. Därför yrkar jag bifall till reservationen 3.

I motionen 854 av herr Olsson i Sundsvall m. fl. har hemställts att även kisel skall bli berättigat till transportstöd. De socialdemokratiska reservanterna har motsatt sig detta och antyder i reservationen att transport av kisel endast berör ett enda företag. Men principen för avgränsning grundar sig på produkten och på företagets geografiska läge, inte på dem som söker stödet eller på vilket företag det gäller. Och enligt vår mening bör kisel vara kvalificerat för transportstöd. Därför står vi bakom motionskravet. I det område i västra Medelpad där kiselutvinningen sker är sysselsättningsläget sådant att insatser måste göras för att trygga och öka sysselsättningen. Denna vaktslagning omkring sysselsättningen är ett skäl för att vi från centern har yrkat bifall till nämnda motion.

Fru talman! Jag yrkar därför bifall också till utskottets hemställan i detta avseende.

Herr SELLGREN (fp):

Fru talman! Det statliga transportstödet har under de fyra år det utgått visat sig fylla en betydelsefull regionalpolitisk uppgift. En framtida utvärdering kan komma att visa att transportstödet stimulanseffekt är förhållandevis större än stimulanseffekten av andra jämförbara regionalpolitiska insatser.

Syftet med fraktstödet skall bl. a. vara att bryta den alltför ensidiga näringsgeografiska strukturen i Norrland. Genom att man i görligaste mån nollställer fraktkostnaderna för Norrland i förhållande till landets sydligare delar bör en etablering av industrier i Norrland bli mer attraktiv. Inte minst viktigt är det att redan befintlig verksamhet bereds goda möjligheter att utvecklas, också när företagen nått en sådan omfattning att de är lokaliserade långt från sin huvudsakliga marknad.

Jag välkomnar därför departementschefens förslag att utöka gruppen av råvaror och halvfabrikat som är berättigade till intransportstöd. Jag tänker härvid på den prövning som skett inom departementet efter riksdagens hemställan i fjol och som lett till att ett flertal kemiska råvaror och halvfabrikat från den 1 juli omfattas av fraktstödet.

Under alla år har kisel undantagits från transportstöd med motiveringen att det är en metallliknande produkt; eftersom metaller är undantagna skulle detsamma gälla kisel. Men kisel är en icke-metall och kan aldrig likställas med metaller.

I budgetpropositionen framhålls i år att produkten framställs i en pro-

cess som i stort liknar framställningsprocessen för vissa metaller, och detta skulle sålunda vara ett kriterium för att utesluta kisel från fraktstöd. Emellertid har aldrig framställningsprocessen i något annat sammanhang varit avgränsande. Den borde därför inte kunna åberopas heller i detta fall.

Ett fraktstöd till kisel skulle inte heller på något sätt vara prejudicerande för andra produkter. Det skulle i så fall ha framkommit i motioner under de år transportstödet utgått.

Det kan också nämnas att det enda företag som tillverkar kisel nu beslutat bygga ut verksamheten för att kunna bibehålla sin konkurrenskraft på detta område. Kisel är en råvara inom aluminiumindustrin. Kisel bör alltså ha fraktstöd också för att produktionen skall kunna behållas uppe i Norrland.

Utskottet har vid sin prövning funnit skäl tala för att transportstöd skall utgå vid uttransport av kisel. Utskottet är emellertid inte enigt, utan de socialdemokratiska ledamöterna och vpk:s ledamot har reserverat sig till förmån för propositionens förslag. Jag ber, fru talman, att få yrka bifall till utskottets förslag på den här punkten.

Mycken diskussion har förts kring motioner, i vilka motionärerna framfört synpunkter på transportstödet framtida utformning. Det har gällt olika områden. Det har bl. a. i ett par motioner begärts utredning om inomregionalt transportstöd. Med tanke på den enorma utveckling som väntas ske i samband med Stålverk 80 anser man nämligen att det bör finnas ett särskilt transportstöd som tar sikte på att sprida filialindustrier inom en vidare radie än som normalt blir fallet kring en storindustri. Inomregionalt transportstöd kan enligt motionärerna tillämpas inom liknande områden på andra orter i Norrland.

Utskottet har avstyrkt dessa motionsyrkanden med hänvisning till att en arbetsgrupp som arbetar med vissa sysselsättningsfrågor inom det aktuella området även kommer att överväga de frågor som tagits upp i motionerna. Jag hoppas gruppen får framgång i sitt arbete i detta avseende.

Flera motioner berör i år frågan, i vilken omfattning som stödberättigat gods kan ha överförts från sjöfarten till landtransport. Från såväl befraktar- som rederihåll har anförts att transportstödet snedvrider konkurrensen mellan land- och sjötransport. Man har numera även presenterat vissa utredningar som grund för denna uppfattning. Särskilt utsatt skall enligt motionerna och den här framförda uppfattningen sjöfarten på Väneren vara. Motionerna 582 och 1489 tar just upp Vänersjöfartens problem och begär en översyn och revidering av nuvarande transportstödsbestämmelser. Motionen 1497 begär att frågan om transportstöd till sjötransport utreds. Utskottsmajoriteten har med beaktande av de två först nämnda motionerna hänfört dem till trafikpolitiska utredningen.

Enligt min uppfattning kan Vänerproblematiken uppdelas i två delar. Det som kraftigast belastar sjöfartens konkurrenskraft synes vara de totala passeringskostnaderna från Vinga till Vänerhamn och åter, som – för

Onsdagen den
16 april 1975

*Transportstöd för
Norrland m. m.*

att ta ett exempel – för ett fartyg med en antagen last av 1 000 ton till 1 800 ton från Vänerhamnen uppgår till 18 000 kr. per resa. Därtill kan komma den konkurrenssnedvridningseffekt som transportstödet får beträffande vissa varuslag. Passeringskostnaderna är lätta att klarlägga och det problemet är i princip redan överlämnat till den trafikpolitiska utredningen, som enligt sina direktiv har att se över sjöfartens roll i den framtida trafikpolitiken. Därför kan det vara lämpligt, vilket också utskottet är enigt om, att de här motionerna hänskjuts till utredningen.

Men det kan inte vara meningen att den trafikpolitiska utredningen skall behandla frågor som rör transportstödet. Utskottsmajoriteten har alltså genom sin skrivning avfört frågan om en undersökning som belyser i vad mån fraktstödet till landtransport kan ha medfört en snedvridning av konkurrensförhållandena mellan land- och sjötransport. Och den problematiken gäller inte enbart Väneren utan all inrikes sjöfart. Jag vill här inte frankt påstå att det föreligger en konkurrenssnedvridning i någon större eller mindre omfattning. Men det som anförts från olika håll är en klar indikation på att vi inte kan nonchalera kritiken. Sjöfarten är vårt mest energisnåla transportmedel. Det är dessutom ur många aspekter önskvärt att inrikessjöfarten bereds goda möjligheter att utvecklas. Då är det en enkel och klar plikt att, i det fortsatta utvärderingsarbete som sker inom kommunikationsdepartementet och kanske inom fraktbidragsnämnden, de här problemen genomlyses.

Det vore väl ingen egendomlighet om transportstöd en gång skulle omfatta även sjöfarten, ifall detta skulle innebära ytterligare en befrämjande faktor i de regionalpolitiska strävandena. Vi skall inte se en sådan utveckling som ett spöke utan som en möjlighet. I Finland utgår ju transportstöd till sjöfarten.

Fru talman! Jag vill alltså yrka bifall till reservationen 3 och i övrigt till utskottets hemställan.

Herr ÖSTRAND (s):

Fru talman! När vi förra året behandlade transportstödet för Norrland lämnade jag en någorlunda utförlig redogörelse för stödets konstruktion, varför jag den här gången i stort sett skall begränsa mig till att kommentera trafikutskottets betänkande i de punkter där inte utskottet är enigt. Men efter de inlägg som har gjorts här tycker jag att det finns anledning att än en gång slå fast vad transportstödet syftar till. Det syftar till att minska de kostnadsmissiga olägenheter som följer med långa avstånd inom stödområdet. Med ett stöd som genom avgränsningen av varuområdet stimulerar till vidareförädling inom stödområdet har avsikten varit att bidra till en ökad ekonomisk tillväxt inom området och till ett bättre utnyttjande av resurserna där, vilket i sin tur verksamt bidrar till ökad sysselsättning.

Jag vill ha sagt detta mot bakgrund av de förslag som i betänkandet läggs fram av utskottets borgerliga majoritet men även mot bakgrund av det förslag som enbart center- och folkpartirepresentanter står bakom.

Som vi ser det främjar inte dessa förslag på något sätt de regionalpolitiska strävandena att utveckla näringslivet i stödområdena, utan på sikt kan de få rakt motsatt effekt. Jag vill också nämna att på grundval av förslag i årets budgetproposition föreslår utskottet att stödet utvidgas till att även omfatta vissa varor som används som tillsatsmedel inom den kemiska industrin och som inte finns att tillgå inom stödområdet. Det gäller ammoniak, etylenoxid, etylklorid, kromsyra, melamin, natriumbikarbonat, paraffin, propan, stearin, vinylklorid och teknisk urea. Detta innebär också att anslaget i förhållande till föregående budgetår föreslås uppräknat med 13 miljoner till 100 milj. kr.

Utskottets borgerliga majoritet finner också skäl föreslå att transportstöd även skall utgå vid uttransport av kisel. Mot detta har utskottets socialdemokratiska ledamöter och vpk-representanten reserverat sig. I det här avseendet delar vi helt departementschefens uppfattning att kisel inte bör ingå bland de stödberättigade varorna. Kisel erhålls genom en behandling av en blandning av kiselkarbid och kiseldioxid i en elektrisk ugn. Kisel används inom metallurgin, t. ex. i järn- och aluminiumlegeringar samt för framställning av kiseltriklorid. Det är alltså uppenbart att kisel, även om det i statistisk mening räknas som en icke-metall, framställs i en typisk metallurgisk process och används inom metallurgin.

Det finns anledning att än en gång erinra om att syftet med uttransportstödet är att stimulera till vidareförädling av varor och därigenom vidmakthålla och skapa sysselsättningstillfällen inom stödområdet. Det är också den grundsynen som har varit avgörande för gränsdragningen mellan råvara och hel- resp. halvfabrikat. Som en följd härav har metaller, järn och stål, samt ringa bearbetade varor undantagits från transportstöd. Detsamma bör då naturligen gälla kisel, som framställs i en process som i stort liknar den som gäller för framställning av metaller. Med beaktande av att metaller och ringa behandlade metallvaror allmänt undantagits från transportstöd med hänsyn till förädlingskravet är det uppenbart att kisel inte kan anses vara kvalificerat till transportstöd.

Kisel framställs inom stödområdet av ett enda företag. Detta företag, som är ett av våra mest lönsamma f. n., tillhör när det gäller att erhålla transportstöd de fyra å fem största företagen av ca 1 000 bidragsberättigade företag. Vi bör enligt min mening när vi diskuterar transportstödet avhålla oss ifrån att gå enstaka företags ärenden.

I likhet med föregående år avstyrker utskottet yrkandet i reservationen 1 av herrar Lothigius och Clarkson att transportstöd skall utgå till transporter med firmabilar. Som jag tidigare sagt och enligt vårt sätt att se blir det i det närmaste omöjligt att klara kontrollen för att stävja möjligheterna till missbruk. Det här problemet har av företagen i rätt stor utsträckning lösts genom att man etablerat åkerier och därigenom kommit i åtnjutande av transportstöd. I vissa speciella fall har det också gjorts undantag från regeln att transporter med firmabilar inte är stödberättigade.

Utskottet avstyrker också yrkandena i reservationen 2 att transport-

Onsdagen den
16 april 1975

*Transportstöd för
Norrländ m. m.*

stödet även skall omfatta frakter med fartyg samt yrkandet i reservationen 3 rörande utredning om en eventuell utvidgning av transportstödet att omfatta även sjöfart.

Det är alldeles riktigt att transportstödet inte omfattar sjötransporter. Det finns en rad olika motiv som talar för att sjötransporterna bör ligga utanför transportstödet. Beträffande de varor som transporteras sjöledes kan man konstatera att dessa i mycket hög grad faller utanför det varuområde som det av regionalpolitiska skäl ansetts angeläget att stödja. Det gäller exempelvis pappersmassa, malm, mineraliska varor av olika slag, oljeprodukter och andra bränslen, etc. Ett transportstöd som gäller även sjöfarten skulle följaktligen innebära att endast en mindre del av sjöfartens godsvolym påverkades. De problem som sjöfarten såväl på Norrland som i övriga Sverige i första hand upplever är de höga hanteringskostnaderna i hamnarna samt kostnaderna i samband med transporter till och från hamnarna. Undervägskostnaden för sjöfrakten är däremot förhållandevis låg, mellan 1 och 2 öre per tonkilometer, vilket innebär att ett läge efter Norrlandskusten inte utgör någon kostnads- mässig nackdel, speciellt som staten svarar för hela kostnaden för isbrytningen och som de statliga sjöfartsavgifterna är kraftigt utjämnade mellan olika delar av landet och till fördel för Norrland.

För budgetåret 1975/76 har föreslagits att 64 milj. kr. skall anslås till isbrytning. Isbrytarkapaciteten kommer också väsentligt att förstärkas genom anskaffandet av ytterligare isbrytare. När den planerade isbrytaren I tagits i drift kan den årliga kostnaden för isbrytning beräknas till ca 90 milj. kr. Mot detta skall man då ställa kostnaden för transportstödet som för nästa år belöper sig till ca 100 milj. kr. Den årliga kostnaden för isbrytningen belöper sig alltså till ungefär samma belopp som hela kostnaden för transportstödet.

Rent praktiskt är det inte heller möjligt att med samma förfarande som tillämpas i fråga om landtransporterna ge stöd till sjötransporter. Enbart att fastställa den stödberättigade transportsträckan samt den till transportsträckan hänförliga transportkostnaden skulle bli så komplicerat att rent godtycke kunde uppstå. Bl. a. torde det krävas ett helt nytt kostnadsberäkningssystem inom sjöfarten, av vilket skulle kunna framgå kostnader för den del av sjötransporten som sker inom svenskt vatten.

Sådana beräkningar torde bli nästan omöjliga att utföra när ett fartyg anlöper flera hamnar längs kusten eller utländsk hamn i Östersjön. En annan svårighet är att den utländske kunden resp. säljaren ofta står för sjöfrakten, medan de nödvändiga landtransporterna till och från hamnarna ofta betalas av den svenske säljaren eller köparen. Detta omöjliggör en genomgående fraktberäkning och gör det också svårt att fastställa godsets avsändnings- resp. destinationsort.

Med undantag för moderaterna har utskottet tidigare varit enigt om att transportstödet inte har inneburit någon konkurrensförskjutning till sjöfartens nackdel. Därför är det nu svårt att befria sig från tanken att center- och folkpartirepresentanterna i utskottet har tagit alltför stort

intryck av de utredningar som Sveriges redareförening och Befraktarrådet initierat. Herr Clarkson och i viss mån även herrar Persson i Heden och Sellgren har hänvisat till dessa utredningar i sina anföranden. Trots att utredningarna är ambitiöst gjorda och trots att en mängd storheter har blivit kvantifierade på ett som jag ser det förtjänstfullt sätt, måste man ändå konstatera att det i utredningarna inte framförs *några* nya argument som talar för att transportstödet även bör omfatta sjöfarten.

Sjöfartens roll på den svenska transportmarknaden eller dess betydelse för svensk ekonomi har aldrig ifrågasatts. De problem inom sjöfarten som beskrivs i utredningarna torde inte kunna bemästras med att man låter transportstödet även omfatta sjötransporter.

I utredningarna fastläggs än en gång de *jämförelsevis låga undervägs-kostnader* som är förenade med sjöfarten. Där beskrivs också hur underlaget för linjetrafiken just genom systemtrafiken något har urholkats och hur transportvolymen därigenom har kommit att överföras till landtransportmedlen. Men detta gäller oberoende av transportstödet, för samma problem föreligger givetvis både i Syd- och Mellansverige. Där utgår som bekant inget transportstöd.

När utredningen ifrågasätter det riktiga i att ge transportstöd på flera tiotal kronor per ton för landtransporter från de nordliga delarna av landet samtidigt som man vet att skillnaden i sjöfraktkostnad mellan de nordligaste hamnarna och de mellansvenska är av storleken tio kronor per ton, måste man med tanke på att tio kronor per ton är ett jämförelsevis blygsamt belopp tolka detta så att man inom Redareföreningen och Befraktarrådet egentligen ifrågasätter om transportstöd skall utgå över huvud taget. Den mest logiska åtgärden, om man vill tillmötesgå Redareföreningens önskemål, vore givetvis att helt slopa transportstödet.

Ser man på de problem som sammanhänger med Vänersjöfarten och den koppling som den borgerliga sidan har velat göra till transportstödet, bör man observera att stödområdet når fram till Vänern endast i Säffle, Åmåls och Melleruds kommuner och att från dessa tre kommuner avståndet till Göteborg är kortare än 250 kilometer. Detta innebär att ingen av de stora industrierna vid Vänern åtnjuter transportstöd för sina transporter till västkusten. Såsom exempel på sådana industrier kan jag nämna Kyrkebyn, Gruvöns bruk, Skoghallsverken, Deje, Bäckhammar, Norsbron, Dejefors, Skåre, Storfors, Degerfors och Björneborg. Även med orealistiskt stora farhågor om transportstödet konkurrensnedvridande effekt – ett stöd som för Värmland till den del det ingår i stödområdet uppgår till 15 % av erlagd frakt – blir den verkliga jämförelsesumman så låg att den understiger de årliga kapital- och driftkostnaderna för själva isbrytaren. Transportstödet konkurrensförskjutande effekt i fråga om Vänersjöfarten existerar därför knappast.

Det har gjorts stora investeringar från statsmakternas sida för att möjliggöra åretruntsjöfart på Vänern. Mot dessa investeringar och de mycket stora driftkostnader som följer härpå skall man då ställa att fraktstödet totalt till Värmlands län uppgick till 2,9 miljoner år 1973. Av denna

summa skulle, även om fraktsöd utgick för sjöfarten, huvuddelen kvarstå, eftersom de transporttekniska förutsättningarna för en stor del av detta gods saknas för sjötransport över Vänerhamnarna.

När det gäller de två s. k. Vänermotionerna, nr 582 och 1489, har utskottsmajoriteten ändå funnit – med hänsyn till de problem som rent allmänt sammanhänger med Vänersjöfarten och som hör ihop med den mindre sjöfartens problem – att de frågor som aktualiseras i motionerna berör bl. a. passeringskostnaderna för fartyg via Göteborg till Vänern och därmed har ett nära samband med det utredningsarbete rörande sjöfartens roll i trafikpolitiken som bedrivs av den trafikpolitiska utredningen. Därför föreslår utskottet att motionerna överlämnas till denna utredning för att tas under övervägande vid dess fortsatta arbete. Jag är därför övertygad om att den ställning utskottsmajoriteten har intagit när det gäller dessa två motioner bäst tjänar motionärernas syfte, och då inbegriper jag givetvis även motionärerna från moderata samlingspartiet.

När vi debatterade transportstödet förra året nämnde jag att under den tid detta stöd verkat har befolkningsutvecklingen i de fyra nordligaste länen varit relativt gynnsam. Ser man på de senaste siffrorna, finner man att befolkningsökningen under motsvarande tid, alltså 1971–1974, uppgått till närmare 10 000 människor. I förening med andra regionalpolitiska insatser har givetvis transportstödet verksamt bidragit till denna positiva utveckling. Därför finns det, som jag ser det, all anledning att slå vakt om transportstödet i dess nuvarande konstruktion.

Fru talman! Med detta vill jag yrka bifall till reservationen 4 och i övrigt till utskottets hemställan.

Herr SELLGREN (fp) kort genmäle:

Fru talman! För den som lyssnar till och deltar i den här debatten är det intressant att notera hur allt flera motsättningar har försvunnit. Tidigare har herr Östrand och hans partikamrater röstat emot intransportstöd. Nu finns det. Herr Östrand och hans partikamrater har röstat emot utvidgningen av transportstödet till att även gälla kemiska produkter. Nu har vi fått den utvidgningen. I dag är debatten som hårdast när det gäller uttransportstöd för kisel och i fråga om sjöfartens roll i det här sammanhanget.

Vad beträffar kisel gör herr Östrand sig skyldig till ett flertal mot-sägelser. Han inledde med att säga att stödet skall utgå när man syftar till vidareförädling. Kisel har en mycket hög bearbetningsgrad. Det finns ett flertal produkter med mycket lägre bearbetningsgrad som är berättigade till transportstöd – ohyvlade trävaror och visst stålmaterial, balkar och liknande. Han talar fortfarande om metall i samband med kisel. Detta är vilseledande.

Sedan säger herr Östrand att det bara är ett enda företag som tillverkar kisel och att detta företag är en av de största bidragsmottagarna när det gäller transportstödet. Det är ett plus, herr Östrand, att vi har så mycken produktion i Norrland som är stödberättigad. Det visar att vi

har en stor produktion som är beroende av råvaror och halvfabrikat utifrån och inte från området. Det är alltså en klar fördel när det gäller näringslivsstrukturen.

Sedan något om sjöfarten. Egentligen talade herr Östrand mest emot moderatreservationen. Jag skulle dock vilja säga beträffande isbrytningen att den naturligtvis är till fördel för den norrländska sjöfarten, men den är betingad framför allt av klimatologiska skäl. Även om transportstödet inte funnes, skulle vi behöva den isbrytning som vi i dag har och som vi planerar att ha. Isbrytningen är därför i sig inte att betrakta som transportstöd.

Sedan är det ju fråga om att just undersöka de effekter på konkurrensförhållandet mellan landtransport och sjötransport som berörs i reservationen 3. Herr Östrand skall väl inte vara så fruktansvärt förskräckt för detta. Mycket av herr Östrands argumentation mot denna undersökning talar egentligen för undersökning. Jag talar inte som representant för Redareföreningen. Jag har haft kontakt med näringslivet och har också från det hållet funnit att man bör undersöka – jag går inte längre – fakta i de här frågorna, och det kan ske inom det organ som nu sysslar med dem.

Herr PERSSON i Heden (c) kort genmäle:

Fru talman! Herr Östrand har fört in en ny princip i fråga om fraktstödet bestämmelser. Han säger att det är ett enda företag som kommer att beröras av detta fraktstöd när det gäller kiseltransporter. Han säger vidare att det är ett av de fem största och ekonomiskt bäst situerade företagen i landet. Det har väl inte med saken att göra, herr Östrand. Vi kan inte bedöma huruvida företaget är ekonomiskt välsituerat osv. Det har under inga förhållanden med detta fraktstöd att göra. Fraktstödet är ju inte något socialt stöd, utan det har tillkommit först och främst för att skapa förutsättningar för näringslivet att fortleva inom t. ex. det inre stodområdet. Det är av sysselsättningsmotiv som vi föreslår ett fraktstöd för kisel.

Att transportstödet rubbar konkurrensförhållandena mellan sjötransporter och landtransporter kan givetvis inte kategoriskt påstås eller bevisas. Men det är ändå bevisat att en övergång från sjötransport till landtransport i ökad utsträckning gör sig märkbar inte minst i fråga om de tunga transportererna, och det är det vi anser vara en bekymmersam utveckling. Vi vill försöka minska transportererna på våra, som jag sade i mitt första anförande, nedslitna vägar. Många andra aspekter kommer härvidlag in i bilden. När det finns förutsättningar att använda sjötransporter, först och främst den speciella transportleden på Väneren och Göta kanal men också andra vattenleder som väl lämpar sig för transporter, torde en undersökning vara helt berättigad. En objektiv utvärdering kan väl inte skada någon, utan den kommer att ha stor betydelse för en fortsatt behandling av dessa frågor.

Onsdagen den
16 april 1975

*Transportstöd för
Norrland m. m.*

Herr CLARKSON (m) kort genmäle:

Fru talman! Tyvärr får man konstatera att herr Östrand inte har sin allra bästa dag i kammaren i dag. Hans anförande var präglat av en argumentering som både var bristfällig och på vissa punkter ohållbar, tycker jag.

Låt mig ta punkt för punkt de saker som herr Östrand talade om.

Beträffande firmabilarna vill jag bara konstatera att herr Östrand och hans partikamrater med honom är så pass misstänksamma mot de enskilda företagare som har firmabilar att de inte vill tro på dem så mycket i framtiden att de kan ge dessa företagare den jämlikhet och rättvisa som de faktiskt är berättigade till vad gäller transportstöd. Därtill kommer, herr Östrand, att man genom en annan lagstiftning har minskat möjligheterna att bilda särskilda bolag för detta ändamål, nämligen genom att höja minimiaktiekapitalet. Låt vara att inflationen rullar i en sådan takt att skillnaden snart är hårfin, men ännu så länge är ändå 50 000 kr. bra mycket mer pengar än 5 000 kr.

Vidare säger herr Östrand att endast en mindre del av de varor som transporteras till sjöss skulle beröras. Även om det i och för sig är sant ökar varje belastning steg för steg trycket så att det hela kan bli ohållbart. Det här är ett sådant förhållande. Den svenska kustsjöfarten är – det känner vi alla till – hårt pressad av sin konkurrenssituation. Det finns klassningsbestämmelser som är till dess nackdel och mycket annat som gör att den har svårt och kommer att få det ännu svårare i framtiden att hävda sig. Därför är en sådan här sak som kanske bara berör en mindre del av dess transportproduktion likväl av stor betydelse.

Isbrytningen nämner herr Östrand som om det vore en unik tjänst åt sjöfarten. Det är väl en tjänst åt hela Norrland – åt sysselsättningen där. Det är inte bara för rederiernas skull som vi utför isbrytning. Det är inte mer riktigt att ge dem hjälp med isbrytningen än att vi håller våra vägar framkomliga vintertid.

Trots att vi närmar oss varandra – själv tror jag att vi alla inom kort kommer att vara överens om att transportstöd skall ges utan diskriminering – vill jag sluta med att än en gång understryka att det är miljöaspekterna som jag vill betona. Vi skall inte försämra miljön medvetet genom att vara njugga i sådana här avseenden. Det finns ingen anledning att tvinga fram landsvägstransporter när transporterna kan ske mycket bättre på sjö.

Herr ÖSTRAND (s) kort genmäle:

Fru talman! Herr Clarkson sade att jag har min dåliga dag i dag. Jag vill replikera att även herr Clarkson måste ha sin dåliga dag i dag, eftersom han över huvud taget inte har kunnat föra fram några nya argument bl. a. för införandet av transportstöd till frakt med firmabilar.

Det är lustigt att man börjar blanda in miljöfrågor – buller och luftföroreningar – när vi skall diskutera transportstödet. Vi har ju infört transportstödet för att öka konkurrenskraften för den norrländska in-

Onsdagen den
16 april 1975

*Transportstöd för
Norrland m. m.*

dustrin och därigenom skapa möjligheter till ökad sysselsättning.

Transportstödet har införts för att minska de olägenheter som följer med långa avstånd inom stödområdet. När man då talar om transportstödet får man därför inte, som de av Redareföreningen initierade utredningarna gjort, blanda in terminalkostnaderna. Det är nämligen inte terminalkostnader vi ger transportstöd till. Terminalkostnaderna är desamma oavsett transportavstånden. Ser man på fördelningen mellan olika kostnadselement i sjötransporterna finner man, att lasthanteringen utgör 70 % men att undervägs- eller fartygskostnaden utgör endast 15 % och hamnavgifterna 15 %. Ser man på kostnaderna per tonkilometer finner man, att undervägs-kostnaden för båt rör sig om mellan 1 och 2 öre, för järnväg är den ca 8 öre och för lastbil mellan 12 och 16 öre. Detta visar att landtransporternas kostnader påverkas starkast av de långa avstånden, medan kostnaderna för sjötransporterna inte alls i samma utsträckning är avståndsberoende.

Ni blandar också in SJ i detta sammanhang. När ni debatterar trafikpolitik i andra sammanhang vill ni att man på olika sätt skall öka SJ:s konkurrenskraft. När ni talar om transportstöd för ni ett rakt motsatt resonemang. Då framställs SJ helt plötsligt som en stor konkurrent till sjötransporterna, vilket är helt oriktigt.

Herr CLARKSON (m) kort genmäle:

Fru talman! Jag kan inte förstå annat än att vi, om vi i trafikutskottet skall ta ställning till transportstödet för Norrland, också måste ta hänsyn till alla andra frågor som vi vet berör detta, åtminstone vad gäller trafikutskottets område. Det kan inte vara rim och reson att ena dagen beklaga sig över att man inte får tillräckligt med anslag för att hålla vägnätet i erforderligt skick men nästa dag glömma bort detta och bara tala om transportstöd till Norrland och att premiera trafik på nedslitna vägar. Jag hävdar att man måste se på trafiksystemet i stort, även om det gäller en fråga som bara berör en del av hela trafiksystemet.

Herr PERSSON i Heden (c) kort genmäle:

Fru talman! Herr Östrand svarade inte direkt på mitt inlägg utan påstod endast att miljöfrågor såsom buller och liknande inte har med transportstödet att göra. Jag sade tidigare att vi inte med säkerhet vet vilken miljöpåverkan detta har. Men vi vet att många transporter som tidigare utfördes sjövägen numera är landbaserade, vilket i stor utsträckning ökar slitaget på våra vägar. Det bidrar också till miljöförstöring i form av buller osv., ökar olycksfallsriskerna på våra vägar etc. Det är sannolikt att transportstödet, från vilket endast sjötransporterna är undantagna, medverkar till denna överföring från sjötransporter till landtransporter. Jag sade att vi inte kategoriskt kan påvisa detta, men vi kan bevisa att transportvägarna har förändrats. Det är detta vi vill ha klarlagt och utvärderat av den utredning som vi i våra motioner och reservationer har hemställt om.

Jag vill än en gång citera vad dåvarande departementschefen anförde i ärendet i propositionen 1970:84, nämligen att "eventuella lösningar i princip inte på något väsentligt sätt får rubba konkurrensförhållandena på transportmarknaden mellan de olika trafikgrenarna och transportföretagen inom dessa".

Så sägs det alltså uttryckligen i propositionen 84 år 1970, och det är just detta som vi vill ha klarlagt och utrett. Det kan väl i all världens namn inte vara något felaktigt att göra en dylik utvärdering på den här punkten. Jag tycker att vi alla skulle kunna vara överens om det, herr Östrand.

Herr SELLGREN (fp) kort genmäle:

Fru talman! Herr Östrand talar i själva verket för ett statiskt förhållande när det gäller transportstödet, oavsett hur utvecklingen går. Han har ännu inte anförts något egentligt argument emot en undersökning av huruvida det föreligger en konkurrensnedvridning mellan land- och sjötransporter på grund av det transportstöd som nu utgår till landtransporterna. Men det är väldigt väsentligt, herr Östrand, att man är lyhörd för den utveckling som pågår.

Om man vill stimulera sjöfarten men inte tar itu med konkurrensnedvridande effekter i tid – om det verkligen kan påvisas att sådana föreligger – kan följderna för trafikbalansen i vårt land snabbt bli sådana att de är svåra att reparera.

Jag tycker att det är mycket angeläget att man upprätthåller konkurrensneutralitet när det gäller transportstödet.

Herr ÖSTRAND (s) kort genmäle:

Fru talman! Jag nämnde i mitt inledningsanförande att det har skett en viss överströmning av gods, men det har ingenting med transportstödet att göra, utan det är till viss del en följd av den utveckling systemtransporterna har genomgått här i landet. Därför har vi också redan 1973 från utskottets sida tagit initiativ till att sjöfartens problem skall behandlas i den trafikpolitiska utredningen; det är ju där de rätteligen hör hemma. Man skall inte på något konstlat sätt göra en utredning om en konkurrensförskjutande faktor som i realiteten inte existerar.

Så till frågan om kisel. Man kommer inte ifrån det faktum att kisel framställs i en typiskt metallurgisk process och alltså hör hemma inom metallurgin. Skulle kisel mot förmodan få transportstöd, kommer givetvis företag som framställer metaller och andra ringa bearbetade varor, som det inte heller finns några regionalpolitiska skäl för att stödja, att ställa krav på att även de skall involveras i transportstödet. På så sätt riskerar man att öppna slussarna och till slut splittra sönder transportstödet, och det har ju aldrig varit meningen.

Det här aktuella företaget fick 2,8 miljoner i stöd år 1973. Med den utökning av varuområdet som föreslås i årets budgetproposition beräknas företaget tillföras ytterligare ca 1,2 milj. kr. i transportstöd. Skall man

nu dessutom införa transportstöd för kisel, så tillförs företaget ytterligare ca 300 000 kr. Detta får man se mot bakgrund av att det här företaget är det enda i hela landet som tillverkar denna speciella typ av legeringskisel. Vad man åstadkommer med ett bifall till utskottets hemställan i detta avseende är endast att man ökar detta företags vinst ytterligare. Det främjar över huvud taget inte de regionalpolitiska strävandena att utveckla näringslivet och därmed sysselsättningen i stödområdet.

Fru tredje vice talmannen anmälde att herrar Persson i Heden och Sellgren anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Herr MAGNUSSON i Kristinehamn (vpk):

Fru talman! Riksdagen behandlade också förra året en motion som tog upp Vänersjöfartens problem. I sitt beslut följde riksdagen då trafikutskottets betänkande, vilket innebar att riksdagen förutsatte att utvecklingen beträffande Vänersjöfarten följs med uppmärksamhet samt med beaktande av att samhällliga investeringar blir effektivt utnyttjade.

Riksdagen beslutade som bekant år 1971 om en utbyggnad av Trollhätte kanal som skulle öka det maximala djupet från 4.6 till 5.3 meter samt om en förstärkning av isbrytningen som skulle möjliggöra vintersjöfart. Med detta avsågs att man skulle ge Vänerområdet näringspolitiskt förbättrade möjligheter att hävda sig och att en bättre regional balans skulle skapas i förhållande till den expansiva västkusten. Kostnaden för kanalförldjupningen kommer att belöpa sig till omkring 70 milj. kr. och för den för Vänerområdet specialbyggda isbrytaren till ca 18 milj. kr. Men som en direkt följd av kanalutbyggnaden och åretruntsjöfarten har kommuner, industrier och naturligtvis också rederier runt Vänerområdet beslutat om – och delvis också realiserat – stora investeringar i hamnar, transportsystem och fartyg för att tillvarata de förbättrade förutsättningarna för sjöfarten och näringslivet.

Herr Persson i Karlstad, som är första namn på den motion som jag också undertecknat, kommer litet senare att utförligare utveckla de här aspekterna – och även andra aspekter – på Vänersjöfarten, och jag skall därför nu fatta mig rätt kort.

Helt klart är att i länen runt Vänerområdet mottogs den här satsningen mycket positivt, naturligtvis inte minst i Värmland. I den regionala trafikplanen för Värmland räknades det med att utbyggnaden av Trollhätte kanal skulle leda till vissa strukturella förändringar i Vänersjöfarten. Förskjutningen mot större och färre båtar skulle påskyndas. På kort sikt bedömdes detta inte medföra någon nämnvärd ökning av godstillströmningen. På längre sikt däremot räknades det med att Vänersjöfarten skulle få mer gods att frakta genom att de större fartygen skulle göra den mer konkurrenskraftig. Införandet av vintersjöfart beräknades däremot direkt medföra en ökning av godsvolymen. Det gods som tidigare under stränga vintrar gått över västkusthamnarna skulle nu komma att tillföras Vä-

Onsdagen den
16 april 1975

*Transportstöd för
Norrland m. m.*

nersjöfarten.

I trafikplanen har också betonats att vid en bedömning av Vänersjöfartens möjligheter måste man uppmärksamma de statliga ingripanden som görs på olika områden inom ramen för trafikpolitiken. Åtgärder som ur nationell synpunkt synes vara väl motiverade kan på den regionala nivån ge negativa effekter, sägs det. Det är utformningen av det statliga transportstödet som man då åsyftar. Vad man menar är att transportstödet medverkar till att gods går Vänerhamnarna förbi, att godset i stället fraktas per bil eller järnväg till andra hamnar, då transportstödet gör att detta blir billigare. Olika intressenter runt Vänern har därför krävt att transportstödet skall ändras så att det också kommer att omfatta transporter på Vänern och Trollhätte kanal.

Vid behandlingen i trafikutskottet har jag sett frågan så att det är viktigt att försöka eliminera konkurrensförsämringar för Vänersjöfarten, inte minst mot bakgrund av de stora investeringar som gjorts i denna och som ju haft regionalpolitisk syftning. Men det är också helt klart att ett inlemmande av sjöfarten i transportstödet i och för sig inte skulle lösa dessa problem då stödområdena, som herr Östrand sade, inte helt går ned till Vänern – annat än på några ställen. För att man skall kunna lösa detta problem behövs en omkonstruktion av transportstödet, och det har tyckts mig vara en rätt svårframkomlig väg.

Däremot har Vänersjöfarten – som betonats här – andra kostnader som är besvärande. Det är s. k. passeringskostnader – seglations- och kanalavgifter samt passagekostnader i Göteborgs hamn – som är mycket kännbara för Vänersjöfarten. I motionen 582 påpekas att dessa kan utgöra 40–50 % av kostnaden för transporten. Det förefaller att vara en mycket hög procentsiffra, men eftersom uppgifterna har lämnats av Trollhätte Kanalverk får man förutsätta att de är sakligt grundade. I vilket fall som helst har jag vid mina samtal med länsstyrelsen i Värmland fått uppfattningen att de utgör en betydande del av transportkostnaden. Jag hänvisar också till vad herr Sellgren nyss nämnde om att dessa kostnader för en given last på sträckan Vinga–Vänern–Vinga kom upp till 18 500 kr. Av de avgifterna var 10 000 kr. kanalavgifter för fartyg och gods och 750 kr. fartygsavgifter för Vänern.

Det förefaller alltså finnas mycket att granska här, och enligt min uppfattning borde man titta litet närmare på detta för att den vägen åstadkomma en minskning av transportkostnaderna för Vänersjöfarten och därmed uppnå ett bättre konkurrensförhållande gentemot t. ex. västkusthamnarna. Den tanken har jag funnit stöd för vid utskottets behandling av motionerna rörande Vänersjöfarten. Utskottet har dock ansett att denna fråga har ett nära samband med trafikpolitiska utredningens uppdrag att se över sjöfartens roll i trafikpolitiken. Utskottet föreslår alltså att motionerna överlämnas till utredningen. Detta har jag som motionär kunnat acceptera, och jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

I reservationen 3 föreslås, förutom att Vänermotionerna skall hänskjutas till trafikpolitiska utredningen, en eventuell utvidgning av transport-

stödet att omfatta även sjöfarten. Jag har, som jag förut påpekat, inte kunnat finna att detta i och för sig skulle lösa problemen för Vänersjöfarten, och vi har inte heller från vårt partis sida föreslagit att transportstödet skulle utvidgas att gälla även sjöfarten. Mot den bakgrunden kan jag inte gå med på ett sådant yrkande, och mitt bifall till utskottets hemställan innebär ett avslag på reservationen 3.

Herr SELLGREN (fp) kort genmäle:

Fru talman! Det är angeläget att klara ut den ändring av sina ståndpunkter som herr Magnusson i Kristinehamn har gjort när han går med på utskottsmajoritetens skrivning. Huvudmotionen 582, där herr Magnusson och herr Persson i Karlstad, som snart skall tala, är med, behandlar just de konkurrensförskjutande verkningar som landtransportstödet har medfört för land- och sjötransporterna i Vänern. När herr Magnusson nu nöjer sig med att trafikpolitiska utredningen skall se över de konkurrensförskjutande effekter som passeringskostnaderna medför är det ett kraftigt avsteg från motionens syfte. Till det hör att denna fråga skulle ha utretts inom den trafikpolitiska utredningen oavsett den här motionens tillkomst.

Sedan vill jag passa på tillfället att svara herr Östrand, som påstår att det är systemtransporter som har varit den största orsaken till överströmningen från sjötransport till landtransport. Systemtransporter har förvisso en del i detta, men det är inte nog för att argumentera mot en undersökning av de konkurrensförskjutande verkningar som landtransportstödet kan ha haft gentemot sjöfarten.

Sedan återkommer herr Östrand till att kisel framställs i en metallurgisk process. Var och när har det kriteriet tidigare anförts för att avgränsa en produkt från att få transportstöd, utöver i propositionen i år? Han säger också att transportstöd skulle begäras för andra ringa bearbetade varor. Kisel är ingen ringa bearbetad råvara. Den har hög förädlingsgrad.

Herr MAGNUSSON i Kristinehamn (vpk) kort genmäle:

Fru talman! Jag har inte själv utformat motionen 582, men jag har skrivit under den därför att den tar upp Vänersjöfartens problem, däribland också relationerna till västkusthamnarna.

Om man går den vägen att via ett transportstöd till sjöfarten försöka lösa Vänersjöfartens problem, så torde det vara helt klart att detta blir mycket svårt. Som jag nämnde tidigare går stödområdena för det första i regel inte ända ned till Vänern, och för det andra – det framhöll herr Östrand för en stund sedan – är avstånden oftast för korta för att man skall kunna komma i åtnjutande av transportstöd. Och det skulle alltså innebära att vi måste göra en omkonstruktion av hela transportstödet.

När det nu finns andra kostnader som är mycket besvärande för Vänersjöfarten – och de har i motionen tagits upp som ett stort problem – och som det torde föreligga större möjligheter att på enklare sätt komma till rätta med, så har jag sett det som den bästa utvägen att först och

främst ta upp dessa problem till behandling för att se om man inte därigenom kan lösa Vänersjöfartens väsentligaste problem, som är att få denna i ett bättre konkurrensläge.

Herr PERSSON i Karlstad (s):

Fru talman! I motionen 582 har vi motionärer återkommit och krävt en revidering av nuvarande bestämmelser, vilka vi från konkurrenssynpunkt anser vara snedvridna och inte ge full rättvisa åt sjöfarten på Vänern.

Sjöfarten befinner sig f. n. i en synnerligen viktig utvecklingsfas. Nya fartygstyper i kombination med nya hanteringsmetoder har möjliggjort och kommer att möjliggöra reduceringar i omlastningskostnader och hamnliggetider. Sjöfarten på Vänern är utan tvivel den transportgren som har den största utvecklingspotentialen, om vi ger den stöd att vidareutvecklas. Mycket starka skäl talar för att det borde ligga i samhällets intresse att låta denna näring utvecklas och att vi i högre grad bör styra utvecklingen mot ökad sjötransport på Vänern och på Trollhätte kanal. De tre främsta skälen härtill är energi, miljö och ekonomi.

Från energisynpunkt är sjötransporterna utomordentligt konkurrenskraftiga, och vi är ju alla överens om att försöka spara energi. Nyttolasten blir betydligt billigare per ton räknat vid frakt med fartyg, jämfört med såväl tåg som lastbil. I det senare fallet är skillnaden betydande. Ett fartyg med en last på 2 500 ton förbrukar tio ton mindre olja än lastbilar som fraktar samma godsmängd på sträckan norra Vänern–Göteborg. Detta är, ärade kammarledamöter, ett exempel på hur vi kan spara olja. Det lönar sig att jämföra olika transportgrenar och deras oljeförbrukning.

Det är odiskutabelt att fartyg förbränner mindre drivmedel, och detta är utomordentligt värdefullt från miljösynpunkt eftersom det direkt påverkar avgasutsläppen och därmed svavelhalten och luftföroreningarna som är så besvärande i Dalsland och Värmland – ja, i hela Västsverige. Vänerens försurning och nedsatta pH-värde härrör till stor del från den ökade lastbilstrafiken.

Dessutom innebär fartygstrafiken på sikt att vi kan nedbringa olycksfallen på våra vägar. Varje fartyg som medför en nyttolast på 3 000 ton motsvarar 120–150 långtradarekipage. Ett överförande av godstransporter från landsvägsfordon till fartyg måste därför anses direkt nedbringa antalet trafikolyckor.

När beslutet om utbyggnad av Trollhätte kanal och införskaffande av en speciell Vänerisbrytare fattades av statsmakterna förutsattes det att åtgärden skulle få stor närings- och regionalpolitisk betydelse och ge en bättre regional balans i förhållande till den starkt expansiva västkusten. Beslutet innebar startskottet för en intensiv investeringsvåg runt Vänern där staten, kommunerna, industrierna och rederierna hittills har investerat i storleksordningen 300 milj. kr. Ungefär samtidigt som detta för Vänersjöfarten så viktiga beslut fattades började verkningarna av det år 1971 införda regionalpolitiska transportstödet att bli kännbara. Gods

som tidigare gått via Vänerhamnarna började nu tillsammans med nyttillkomna industriers produkter, som borde varit naturligt Vänergods, söka sig andra vägar.

När transportstödet nu verkat under drygt fyra år, är det uppenbart att Vänersjöfarten drabbats av den effekt som enligt departementschefens formulering i propositionen år 1970 borde undvikas. Han uttalade nämligen där att eventuella lösningar i princip inte på något väsentligt sätt skulle få rubba konkurrensförhållandena mellan de olika trafikgrenarna och transportföretagen inom dessa.

För att inse vilken besvärlig situation Vänersjöfarten i dag befinner sig i måste man göra en kort tillbakablick.

Den linjesjöfart som ombesörjde de mellansvenska industriernas transporter vid export och import via Vänerhamnar utvecklades under 1950- och 1960-talen, då fartygstypen var den s. k. paragrafbåten, som lastade ca 1 000 ton. Ett relativt omfattande linjesjöfartsnät byggdes upp, med regelbundna lägenheter till ett flertal hamnar på kontinenten och i England. Varje fartygslast bestod av partier från flera olika avlastare, och lasten intogs normalt i en eller två hamnar.

I slutet av 1960-talet och början av 1970-talet insåg de större industrierna med egna hamnar vid Vänern att man kunde göra betydande fraktbesparingar genom att införa s. k. systemtrafik, vilket innebar att fartygen lastade full last från en enda avlastare i en hamn till en annan hamn, och en successiv övergång till större, specialbyggda fartyg inleddes. Detta medförde att vissa baskvantiteter för den tidigare linjetrafiken rycktes bort, samtidigt som det regionala transportstödet trädde i kraft med adderad effekt. På grund av fraktbidraget fann industrier inom stöd-områdena det attraktivt att låta godset – som redan rullade – fortsätta rulla till västkusthamn eller i vissa fall hela vägen fram till den slutliga mottagaren på kontinenten.

I detta sammanhang bör man uppmärksamma den styrning som förekommer främst från lastbilsföretagens sida för att få godset bort från Vänerhamnarna. Man vill av företagsekonomiska skäl uppnå längsta möjliga transportsträcka för gods som redan rullar. Ur nationalekonomisk synpunkt måste emellertid detta tänkesätt starkt ifrågasättas.

För att linjetrafik med sjötransporter skall kunna upprätthållas med rimlig service och till rimliga kostnader behövs ett godsunderlag som ger en hög utnyttjandegrad av de insatta fartygens transportkapacitet. Ett vikande godsunderlag måste kompenseras genom höjda frakter för de resterande kvantiteterna. Detta resulterar i att ytterligare gods söker sig nya vägar, osv. Fraktbidragets inverkan samt lastbilsföretagens taxepolitik omöjliggör i accelererande takt linjetrafiken från Vänern, vilket ur nationalekonomisk synpunkt måste bedömas som högst olyckligt. Det borde därför ligga i samhällets intresse att verka för en vidareutveckling av trafiken på Vänerhamnarna.

Kanalfördjupningen i kombination med en förbättrad fartygsteknologi har gjort det möjligt att uppnå en lastförmåga av ca 3 200 ton skogs-

produkter per resa för det nya Väner-tonnage som nu successivt tas i bruk. Ett enda sådant fartyg kommer vid rationell drift att få en årlig transportkapacitet av mer än 200 000 ton och kan ersätta ca 10 000 långtradarlastar på landsvägen. Vi skulle därigenom slippa dessa stinkande långtradarare, de riskmoment i trafiken som de medför och de tragedier som den enskilde inblandade medborgaren drabbas av vid trafikolyckor. Våra Vänerhamnar är, som jag tidigare sagt, väl rustade att ta emot en betydligt större godsvolym än den som i dag omsätts i Vänertrafiken.

I propositionen 84, år 1970, framhöll departementschefen som ett av skälen till att sjöfarten undantogs från transportstödet att avståndsfaktorn till sjöss inte har samma betydelse som till lands, vilket är helt riktigt för ett fartyg under gång på öppna havet. Men för ett fartyg i Vänertrafik gäller, på grund av den kostnadskoncentration som föreligger på sträckan Vinga-Vänern-Vinga, helt andra förutsättningar.

Om man kombinerar passeringskostnaderna med bunkerkostnader och fartygskostnader för den verkliga tid som åtgår för samma passage, Vinga-Vänern-Vinga, som är två gånger 16 timmar, erhålls en verklig undervägskostnad på denna sträcka på ca 5 öre/tonkm mot ca 1,5-2 öre/tonkm då samma fartyg befinner sig till sjöss. Under hänvisning till detta måste det anses väl motiverat att stöd och stimulans i ökad utsträckning ges för gods då det transporteras per fartyg via Trollhätte kanal. Hamnstyrelsen i Karlstad och dess s-grupp har nyligen uppväktat mig och begärt ytterligare initiativ i denna fråga. Vid fjolårets riksdagsbehandling framhöll utskottet att riksdagen med uppmärksamhet skulle följa frågans fortsatta utveckling. I år har utskottsmajoriteten gått oss motionärer till mötes på så sätt att motionen översändes till trafikpolitiska utredningen och att frågan om kanalavgifter och därmed sammanhängande frågor blir föremål för övervägande. Vänerkommittén har vid åtskilliga tillfällen framhållit att nuvarande bestämmelser missgynnar Vänertrafiken och krävt att transportstödet utvidgas till att omfatta även transporter på Vänern och Trollhätte kanal.

I reservationen 3 har centern och folkpartiet en något klarare skrivning och i egenskap av huvudmotionär har jag för avsikt att rösta med reservationen. Jag anser nämligen att nuvarande bestämmelser för transportstödet rubbar konkurrensförhållandet mellan land- och sjötransporter, särskilt vad beträffar Vänersjöfarten. Jag anser att en objektiv och allsidig undersökning bör komma till stånd som belyser i vad mån fraktstödet kan ha medfört en sådan snedvridning av konkurrensförhållandena att detta kan ha varit en bidragande eller avgörande orsak till överflyttning från sjötransport till landsvägstransport. Den allmänna motiveringen och yrkandet i motionen samt skrivningen i reservationen 3 överensstämmer i hög grad. Om denna undersökning visar att ingen snedvridning av konkurrensförhållandena mellan transportgrenarna föreligger är jag, fru talman, den förste att ta tillbaka vårt yrkande. Men innan dess vidhåller jag mitt och Vänerkommitténs krav.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Fru talman! Jag har inte för avsikt att komma med ett inlägg i denna debatt som kan ge anledning till något direkt genmäle. Anledningen till att jag begärt ordet är bara att jag med några ord vill kommentera motionen 562, väckt av herr förste vice talmannen Bengtson och mig.

I nämnda motion har vi hemställt om att riksdagen hos regeringen anhåller om sådana direktiv till teletaxeutredningen att dess arbete skall syfta till en för hela landet enhetlig telefontaxa.

Motionen har av utskottet avstyrkts med den motiveringen att en förlöpande översyn sker inom televerket rörande vissa närtaxefrågor. Utskottet erinrar också om att ett fortsatt utredningsarbete pågår inom teletaxeutredningen. Jag noterar att utskottet understryker vikten av att detta arbete snarast fullföljs samt att man förväntar sig som resultat härav, och i enlighet med riksdagens tidigare gjorda uttalande, förslag till långtgående utjämning av telefontaxorna. I avvaktan på resultat av utredningsarbetet och med hänsyn till det anförda avstyrker därmed utskottet vårt motionskrav.

Fru talman! Jag noterar att utskottet förväntar sig förslag till långtgående utjämningar av telefontaxorna och att utredningsarbetet snarast fullföljs.

Det är min och min medmotionärs bestämda önskan att utredningsarbetet bedrivs med allra största skyndsamhet och att inga onödiga förhållningar sker för att skjuta frågans avgörande till en obestämd framtid.

Vidare förväntar vi oss att utredningen jämväl skall undersöka möjligheterna att införa en för hela landet enhetlig telefontaxa, en s. k. enhetstaxa, som får ses som ett förverkligande av ett jämlikhetskrav. Lika väl som posten använder sig av enhetsporto oavsett det geografiska avståndet borde enhetlig taxa kunna gälla i fråga om telefonkommunikation.

Med det sagda, fru talman, har jag velat ge min mening till känna. Jag kommer fortsättningsvis att följa denna fråga ända tills enhetstaxa införs inom televerket.

Fru talman! Jag har inget yrkande.

Herr HUGOSSON (s):

Fru talman! Jag tillhör majoriteten i trafikutskottet, som anser att den s. k. Vänermotionen skall överlämnas till trafikpolitiska utredningen för en analys av de faktorer som påverkar kostnadsutvecklingen när det gäller Vänertrafiken.

Att jag begärde ordet sammanhänger med att man här i dag har talat om passeringskostnaderna i Göteborg och att man i pressdebatten har gjort gällande att det framför allt är hamnavgifterna i Göteborg som skulle vara den stora boven i dramat. Jag vill därför till kammarens ledamöter och till kammarens protokoll lämna några faktiska uppgifter.

1974 passerade 5 302 fartyg Göteborgs hamn på väg till resp. från Vänertern. Dessa 5 302 fartyg betalade tillsammans 390 000 kr. i hamnavgifter i Göteborg. Det innebär 73:50 kr. per fartyg. Förvisso har Göteborgs

Onsdagen den
16 april 1975

*Transportstöd för
Norrland m. m.*

hamn en hel del kostnader i samband med den här trafiken. Kostnaderna uppgår till 611 000 kr. räknat med utgångspunkt i den hamntaxa som gäller fr. o. m. den 1 januari 1976. Det innebär att passeringen i Göteborgs hamn för hamnen innebär en förlust på 321 000 kr., eller per fartyg räknat 60:54 kr.

Det finns förvisso andra passeringskostnader än hamnavgifterna i Göteborgs hamn, men jag ville lämna den här uppgiften eftersom det, som sagt, i pressen har gjorts gällande att det är Göteborgs hamn som är boven i dramat. I realiteten är det alltså på det sättet att Göteborgs hamn i genomsnitt tar in 73:50 kr. per fartyg i hamnavgifter och därmed förlorar 60:54 kr. per fartyg som passerar hamnen.

Herr SELLGREN (fp):

Fru talman! Vad som närmast föranledde herr Hugosson att förklara kostnaderna kring Göteborgs hamn var väl de uppgifter som lämnats om passeringskostnaderna Vinga-Vänern-Vinga för vissa fartyg. Det herr Hugosson nu har uttalat sig om gäller alltså ingenting annat än pressuppgifter om att det skulle vara så dyrt att passera Göteborgs hamn. Vad som har framförts av mig och herr Magnusson i Kristinehamn gäller de totala passeringskostnaderna för hela sträckan, där – som herr Magnusson särskilt påpekade – kanalavgifterna utgör huvudkostnaden.

Jag vill bara ha sagt detta i synnerhet som jag tog upp kostnaderna som ett exempel för att visa att Vänermotionen till stor del berör trafikpolitiska utredningens arbete.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herrar Lothigius och Clarkson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Clarkson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 6 punkten 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herrar Lothigius och Clarkson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Clarkson begärde

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 266
Nej - 48
Avstår - 1

Nr 58

Onsdagen den
16 april 1975

*Transportstöd för
Norrland m. m.*

Punkten 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herrar Lothigijs och Clarkson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Clarkson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 6 punkten 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herrar Lothigijs och Clarkson.

Vid omröstning genom upprensning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Clarkson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 267
Nej - 48
Avstår - 2

Punkten 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Persson i Heden m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Persson i Heden begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 6 punkten 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Persson i Heden m. fl.

Vid omröstning genom upprensning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Persson i Heden begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 158
Nej - 157
Avstår - 1

Onsdagen den
16 april 1975

*Transportstöd för
Gotland*

Punkterna 6 och 7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Mellqvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Östrand begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 6 punkten 8 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Mellqvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvckan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159

Nej - 157

Avstår - 1

Punkterna 9-11

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 17 Transportstöd för Gotland

Föredrogs trafikutskottets betänkande nr 7 med anledning av propositionen 1975:1 såvitt avser anslaget till Transportstöd för Gotland jämte motion.

I propositionen 1975:1 bilaga 8 (kommunikationsdepartementet) hade regeringen under punkten E 16 (s. 179-180) föreslagit riksdagen att till Transportstöd för Gotland för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 17 100 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1975:1453 av herr Gustafsson i Stenkyrka m. fl. (c. m., fp), vari hemställts att riksdagen beslutade att hos regeringen begära att det speciella rabattpris som f. n. gällde i Linjeflygs trafik mellan Gotland och fastlandet kom även icke-gotlänningar till del året runt.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. till Transportstöd för Gotland för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 17 100 000 kr.,
2. med bifall till motionen 1975:1453 som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört rörande rabattpris året runt för samtliga resenärer i Linjeflygs trafik mellan Gotland och fastlandet.

Reservation hade avgivits av herrar Mellqvist (s), Lindahl i Lidingö (s), Hjorth (s), Hugosson (s), Rosqvist (s), Östrand (s) och Magnusson i Kristinehamn (vpk) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1453.

Herr ROSQVIST (s):

Fru talman! Stödet till transporter till och från Gotland behandlade vi här i kammaren för bara några månader sedan. Det var i samband med propositionen 140 förra året med förslag om utvidgat stöd för transporter till Gotland. Den propositionen innehöll, kan man säga, en pakettlösning för transporter av både gods och människor: transporter på färjor och transporter med flyg till och från Gotland.

Det förslag som riksdagen då antog innebar ett väsentligt utvidgat stöd för dessa transporter. I vad gäller färjegodset infördes framför allt ett stöd för de transporter som går *till* Gotland. Det är ett stöd som kommer att främja näringslivet och som även kommer att hjälpa till att hålla rimliga priser på konsumtionsvaror som nyttjas av befolkningen på Gotland.

Det stöd till persontrafiken på färjorna som då infördes gjordes jämförligt med kostnaden för andra klass på järnvägen. Det betydde lägre priser på färjorna, och på olika linjer innebar det en sänkning med mellan 25 och 40 %. På färjorna betalar gotlänningarna fortsättningsvis bara halva priset av vad en fastlänning får betala. Dessutom kanske vi kan ta till protokollet att färjorna blivit större, snabbare och mer komfortabla.

Flygpriserna låstes till ett bestämt pris. Priserna för resor med flyg till och från Gotland var redan tidigare lägre än priserna för motsvarande sträckor mellan andra orter i Sverige. För gotlänningarna medförde detta att de i fortsättningen kan flyga tur och retur Visby–Stockholm eller Visby–Kalmar för 220 kr. Ingen bokningsavgift tas ut. För fastlänningar är priset 150 kr. för enkel resa på motsvarande sträcka. Men dessutom kan fastlänningar under tre månader av året flyga för samma pris som gotlänningarna.

Det stöd som här alltså gavs i ett paket till Gotlands transportförsörjning innebär en höjning av transportstödet från 6,3 till 21 milj. kr.

Vi hade när vi då behandlade den här frågan ett borgerligt krav på att tiden för det nedsatta priset för fastlänningar som föredrar att flyga till och från Gotland skulle utökas. Riksdagen avskog emellertid det kravet, och beslutet blev en rabatt som gäller under de tre sommarmånaderna, vilket motiverades med att man ville främja turismen. En av motiveringarna i det borgerliga kravet på en ökning av stödet att gälla

Onsdagen den
16 april 1975

*Transportstöd för
Gotland*

under sex månader var väl också att det skulle främja turismen och förlänga turistsäsongen.

När vi nu skall gå till beslut i denna fråga finns det ett borgerligt krav på full rabatt på flyget året runt och för alla. Jag förstår att det kan resas sådana krav från Gotland. Det ställs krav av många olika slag från många olika håll här i landet – det kan gälla kommunikationer, det kan gälla vägbyggen, det kan gälla industrietableringar m. m. Men på socialdemokratiskt håll har vi ändå ansett att det stöd som riksdagen beslöt anvisa i december och som trädde i kraft vid årsskiftet var resultatet av ett genomtänkt förslag, som innebär att transportstödet blev tre gånger större än det varit tidigare. När det gällde personstödet satsade vi framför allt på färjetrafiken, och det stödet uppgår till 8 milj. kr.

I utskottsbetänkandet över den proposition som vi behandlade i december förra året framhölls att det borde vara möjligt att under den pågående fyraåriga försöksperioden ompröva och ändra stödet, om speciella omständigheter skulle påkalla det. Det finns alltså en skrivning om en prövning under fyraårsperioden.

Vi har inte ansett att det efter den korta tid som stödet tillämpats redan nu finns anledning att ändra det beslut som fattades förra året, och därför har vi reserverat oss på denna punkt. Vi anser att stödet hade en sådan utformning och var så kraftigt att vi kan avvakta utvecklingen ett tag framöver. Det är väl inte heller absolut säkert att man bäst främjar näringslivet och människorna på Gotland genom att satsa ytterligare medel för just flygtrafiken – och genom att satsa på så sätt att vi som bor på fastlandet skall få åka billigare till och från Gotland. Det stöd som tidigare har införts för persontrafiken har vi lagt på färjetrafiken, och vi vet att de flesta turisterna till och från Gotland anlitar färjorna. Det är en speciell kategori som åker med flyget.

Vi har varit med om beslutet att ha rabatterade priser för alla under tre månader, men ett beslut att dessa rabatterade priser skall gälla ett helt år innebär väsentligt ökade kostnader. När man från borgerligt håll förra året krävde att de rabatterade priserna skulle gälla under sex månader i stället för under tre månader uppgavs att det skulle innebära en merkostnad på 1 milj. kr. Man har inte sagt vad merkostnaden blir när man nu går från det tidigare kravet på sex månader till tolv månader.

Jag vill upprepa att socialdemokraterna i utskottet ställer sig mycket positiva till att försöka lösa problemen för människorna på Gotland genom åtgärder som främjar näringslivet och turismen där. Vi anser emellertid att den satsning som har gjorts och det förslag som kommunikationsministern framförde i propositionen i höstas har gått mycket långt. Det kanske är svårt att finna något motsvarande stöd för andra delar av vårt land. Det finns också turism som går till Norrland, och det finns turistorter som är attraktiva i andra avlägset liggande delar av vårt land.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr andre vice talmannen, som under detta anförande övertog ledningen av kammarens förhandlingar, tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr SELLGREN (fp):

Herr talman! Dagens krav på snabba förbindelser mellan landets olika delar ställer Gotland i en särskilt ogynnsam situation, därför att valmöjligheterna är få på grund av att en landförbindelse saknas. Mot den bakgrunden har det s. k. Gotlandsstödet utformats. Liksom frakttödet för transporter till och från Norrland har för Gotlands del utformats ett transportstöd för gods som är väl utvecklat i dag.

Avsaknaden av landförbindelser gör att persontrafiken till stor del måste ske med flygtransport. För att underlätta resemöjligheterna gäller också speciellt rabatterade priser i Linjeflygs trafik mellan Gotland och fastlandet. Dessa lägre priser gäller året runt för fast boende på Gotland men endast tre sommarmånader för övriga resenärer.

I år har trafikutskottet haft att ta ställning till motionen 1453, i vilken hemställs att "det speciella rabattpris som f. n. gäller i Linjeflygs trafik mellan Gotland och fastlandet kommer även icke gotlänningar till del året runt". När vi i trafikutskottet såg närmare på frågan, visade det sig att den förväntade kostnadsökningen inte blev särskilt stor, om det rabatterade priset gällde året runt även för icke-gotlänningar. Kostnaden kan sålunda inrymmas i det förslagsanslag som har anvisats för ändamålet.

Det måste innebära en klar förbättring av kommunikationerna att den nuvarande barriären för övriga resenärer tas bort. Det lägre flygpriset blir utan tvivel av stor betydelse både för turistnäringen på Gotland och för det övriga näringslivet på ön.

Herr talman! Med denna korta motivering yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr SCHIÖTT (m):

Herr talman! Först vill jag med tillfredsställelse konstatera den avsevärda förbättring av transportstödet för Gotland som har ägt rum under de senaste åren. Jag vill emellertid skynda mig att tillfoga att detta avsevärda transportstöd för Gotland förefaller mig helt naturligt med hänsyn till Gotlands unika trafiksituation. Jag kan även tillfoga att resultatet är en följd av hårt borgerligt arbete i dessa ärenden en följd av år här i riksdagen.

I år är jag en av undertecknarna av trepartimotionen 1453, i vilken hemställs att "riksdagen beslutar att hos regeringen begära att det speciella rabattpris som f. n. gäller i Linjeflygs trafik mellan Gotland och fastlandet kommer även icke gotlänningar till del året runt" – inte som nu bara under juni–augusti. I motionen framhålls att det på detta sätt ökade transportstödet för Gotland skulle vara av den största betydelse från regionala, sociala och näringspolitiska synpunkter.

Med anledning av vad herr Rosqvist anförde vill jag framhålla att det är angeläget att den förstärkning av transportstödet som vi föreslår kommer till stånd nu. Att skjuta på den och pröva den längre fram förefaller inte behövt. Det är också ganska naturligt att vi motionärer återkommer i denna sak, som vi har stridit för tidigare. Förra gången försöktes en kompromiss, dvs. att denna förmån skulle gälla sex månader. Men det ursprungliga kravet var hela året, och detta krav för vi nu fram.

Flyget till och från Gotland avviker i mycket från annat flyg. Ett helt annat klientel än på andra flyglinjer utnyttjar detta flyg. Det är ett verkligt folkflyg.

Herr talman! Jag anser mig inte behöva närmare utveckla våra tankar i motionen utan noterar med tacksamhet att trafikutskottets majoritet har hemställt om bifall till densamma. Jag yrkar följaktligen bifall till utskottets hemställan.

Herr ROSQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Schött säger att han anser det vara angeläget att den utökning av transportstödet till Gotland som han vill lägga på flyget genomförs redan nu. Ja, herr Schött, det kan finnas delade meningar om var man skall lägga en eventuell utökning av stödet. Men jag vill säga herr Schött att den paketlösning i fråga om Gotlands transport- och trafikproblem – jag betonar ännu en gång att det var en paketlösning – som vi fattade beslut om i december 1974 innebär en väsentlig ökning. Vi följde principen att det skall vara lika billigt att resa med färjorna som det är att resa på järnväg. Färjorna går snabbt, och det går bra att komma till och från Gotland på det sättet. För dem som bor på Gotland gäller dessutom kraftigt reducerade priser på flyget.

Jag vill också säga att vid de kontakter som togs när de borgerliga framförde det förslag som de kallade vägprincipen för priset på resor till och från Gotland beräknades att ett genomförande av det förslaget skulle kosta ca 12 milj. kr. Men vi avvaktade utvärderingen av då utgående stöd och kom fram till att man i stället borde gå efter järnvägsprincipen, som innebär en kostnad på 17 milj. kr., dvs. ett med 5 milj. kr. ökat stöd i förhållande till det borgerliga förslaget. Likväl är herr Schött och andra icke nöjda. Nöjd blir man aldrig, herr Schött, men har man gjort utvärderingar så måste man någonstans lägga fast sina principer. Det var vad som skedde i propositionen 1974:140, men det finns möjligheter att ytterligare utöka stödet på de olika trafikgrenarna, när vi under hand utvärderar erfarenheterna. Och glöm inte, herr Schött, att stödet ökades med 300 % i december månad.

Herr SCHÖTT (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag är fullt medveten om att transportstödet ökat högst avsevärt. Jag vet också hur det stödet har tillkommit och hur länge det dröjde innan det kom till. Det verkar som om herr Rosqvist vore ängslig för att gotlänningarna fick för mycket transportstöd. Jag har den bestämda

uppfattningen att ännu dröjer det länge och fordras avsevärt mer innan det blir fullt tillfredsställande. Ånyo vill jag understryka att Gotland genom sitt läge befinner sig i en alldeles unik situation. Dessutom har ön utomordentliga besvärligheter med sitt näringsliv, osv.

Än en gång ber jag att få tillstyrka utskottets hemställan.

Herr ROSQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att det borde vara pinsamt för herr Schött att bli påmind om att förutsättningen för stödet till Gotlandstrafiken var den proposition som togs någon gång 1969 och som innebar att det krävs tillstånd för färjetrafik till Gotland. Det var det första steg som togs för att verkligen lösa problemen. Då fick man ett konkret instrument att arbeta med. Den gången protesterade herr Schött. Då reserverade sig moderata samlingspartiets företrädare. Man var inte med på detta. *Man ville ha fri etablering i vad gällde trafiken på Gotland.*

Hur tror herr Schött att det hade varit med stödet i dag, om vi hade lämnat fritt fram, som det var tidigare, för vissa rederier att komma in på sommaren när trafiken var intensiv och skumma av grädden, dvs. ta hand om inkomsterna från juni till augusti? Med det socialdemokratiska förslag som kom 1969 gavs det möjligheter för det företag som bedriver den här trafiken att jämna ut intäkter och kostnader över hela året. Därmed skapades det också möjligheter att ge en något så när jämn trafikservice året runt. Herr Schöts parti var emot det förslaget.

Herr SCHÖTT (m) kort genmäle:

Herr talman! Med största lugn avvaktar jag en objektiv historieskrivning om vad som uträttats från borgerlig sida och från socialdemokratisk sida när det gäller transportstödet till Gotland. Men låt oss hålla oss till den sak det i dag gäller. Här är frågan om vi vill ge gotlänningarna det ökade transportstöd som motionärerna och utskottet föreslår eller ej.

Herr GUSTAFSSON i Stenkyrka (c):

Herr talman! Gotlandstrafiken har under de senare åren debatterats ganska livligt här i kammaren. Ser man tillbaka kan man väl konstatera att hela frågan har varit något av en lång lidandeshistoria. I dag tycker jag att vi från gotländsk sida har anledning att se mera optimistiskt på framtiden. Vi tror oss kunna skönja, såväl i utskottet i dess helhet som här i kammaren, en mera positiv inställning till de gotländska livsfrågorna, inte minst när det gäller kommunikationer. Här har berörts frågan om färjetrafiken. Jag vill säga några ord om den.

Riksdagen beslöt i fjol om ett godstransportstöd i båda riktningarna, som skall utgå med 75 % av den s. k. längdmetertaxan. Vi vet emellertid att detta inte räcker för att skapa de s. k. vägpriserna för Gotlandstransporternas del. Det skulle inte ens vara tillräckligt om staten betalade 100 % av färjetaxan och trailern följaktligen står fritt på färjedäcket. Det

som saknas är en överenskommelse med bilgodsföretagen om att dessa skall tillämpa godstaxan för fjärrtrafik.

Utskottet uttalade i fjol att det nya systemet om möjligt skulle träda i kraft redan den 1 februari innevarande år. Jag vill gärna till kammarens protokoll få antecknat att förhandlingar har tagits upp – det är statens pris- och kartellnämnd som har uppdraget att förhandla med bilgodsföretagen – men något resultat har man ännu inte uppnått.

Den utjämning som riksdagen alltså beslöt skulle komma till stånd den 1 februari i år har ännu inte blivit verklighet för Gotlands del. Vi hoppas och förväntar oss snara resultat av de förhandlingar som nu pågår.

I fråga om flygpriserna är starka motiveringar anförda för att man bör sträcka sig så långt som nu föreslås när det gäller Gotland. Gotlands trafiksituation är som här har sagts helt unik. Skall fastlänningar besöka Gotland eller gotlänningar besöka fastlandet, går det inte att sätta sig i bilen och köra sträckan på 20 mil, som avståndet är till exempelvis Stockholm, eller i motsatt riktning till Visby. Det går inte heller att sätta sig på tåget.

Detta har naturligtvis, som herr Schött framhöll, medfört att det klientel som reser med Gotlandsflyget har en helt annan sammansättning än de grupper som utnyttjar flyget i andra delar av landet. På Gotlandsflyget reser människor som annars skulle ha åkt i sin egen bil eller tagit tåget. Det finns helt enkelt ingen valmöjlighet.

Färjetrafiken är det enda alternativet, men resan med färjorna tar dock sex-sju timmar. Enda möjligheten att göra ett endagsbesök på fastlandet är att ta flyget.

Utvecklingen av biljettpriserna, speciellt för fastlänningar vid resa med flyg till Gotland, har varit mycket ogynnsam. Det nya prissystem som infördes i början av 1973 har medfört att priset för den som vill resa med flyg från Stockholm till Visby har höjts från 238 till 390 kr., en prishöjning med inte mindre än 64 %. Detta har medfört att frekvensen på Linjeflygs linjer till Gotland har nedgått mycket starkt. Vi börjar känna oro för den utveckling som nu kan skönjas.

Vi tror att om kammaren i dag beslutar en rabattering även i den andra riktningen – alltså för den som vill flyga från fastlandet till Gotland – skulle det betyda mycket för möjligheten att utveckla Gotlands näringsliv och främst kanske turismen, men det skulle givetvis också från sociala och regionalpolitiska synpunkter i övrigt vara av stor betydelse.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Mellqvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Mellqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 7 punkten 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Mellqvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultat, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 157
Nej - 157
Avstår - 2

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner på att ärendet skulle dels återförvisas till utskottet, dels avgöras omedelbart, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr andre vice talmannen nedlade i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr andre vice talmannens anmodan herr Hjorth (s) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla ja.

Kammaren hade alltså i enlighet med ja-propositionens innehåll bifallit utskottets hemställan.

§ 18 Föredrogs

Jordbruksutskottets betänkande

Nr 5 med anledning av motioner angående jordbrukspolitiken

Utskottets hemställan bifölls.

§ 19 Jordbrukets rationalisering

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 6 med anledning av motioner angående jordbrukets rationalisering.

Fru FREDRIKSON (c):

Herr talman! I motionen 1534 har vi motionärer tagit upp frågan om atmosfärens fortlöpande försurning, dess inverkan på mark, vatten och det biologiska systemet. Visst har åtgärder vidtagits för att begränsa luftföroreningarna, men det skulle vara fel att anse att inte försurningen

Nr 58

Onsdagen den
16 april 1975

*Jordbrukets
rationalisering*

trots detta fortsätter i oroväckande grad. Den skadar fisk, gröda, bär, svampmarker m. m. och skapar bekymmer såväl för den stora allmänheten som för ägare och brukare av mark och vatten.

Det var inte utan en viss förvåning som jag förra veckan i kammaren lyssnade till en talare, som yttrade:

Naturligtvis måste man erkänna att det fortfarande finns sjöar att restaurera i vårt land – även om man under de senaste fem åren lyckats restaurera ett femtiotal. Emellertid förekommer ingen ny nedsmutsning av sjöar. Utsläppen minskar snabbt – det visar all statistik.

Det kan nämnas att en undersökning som gjorts av Fiskevårdsförbundet inom Älvsborgs läns norra del visar att ca 15 000 ha sjöareal på grund av försurning mist sin betydelse som fiskevatten.

Enligt information i TV:s regionalprogram Västnytt för kort tid sedan hade fiskeristyrelsen hos tio länsstyrelser begärt uppgifter om mätning av försurningen i sjöarna och uppdragit åt dem att göra en prioriteringslista över de tio mest extremt skadade sjöarna i varje län. Det lämnades också kostnadsuppgifter. Att kalka upp de tio i Älvsborg skulle kosta ca 10 milj. kr. årligen. En sammanräkning ger vid handen att åtgärder för att rädda detta antal sjöar i varje län från norska kusten och ned i Halland i ett tio mil brett bälte kan komma att kosta 30–40 milj. kr. årligen.

Det är helt klart att försurningen inte bara berör vattnet, men försurningen är lättast att konstatera i vatten, och det har också klart fastställts att en sådan förekommer där. Enligt min mening är det svårt att tro att den skadliga nederbörden koncentrerar sig till sjöarna. Samma slags nederbörd som faller över dem faller enligt vad jag tror också över marken.

Olika åtgärder behöver vidtas för att minska surhetsgraden i såväl mark som vatten, och vi motionärer har visat en väg i vad gäller marken. Det är inte sagt att den leder till den slutliga lösningen, men det är dock en väg för att komma till rätta med problemen åtminstone på kort sikt. Jag vill också understryka att kalkning och gödsling inte helt är samma sak.

I de landsdelar som är hårt utsatta görs också ansträngningar för att komma till rätta med försurningen genom kalkning i stor skala. Enligt dagsaktuella uppgifter sprider lantbrukarna i Skaraborg, Älvsborg och Bohus län 60 000 ton kalk på åkrarna per år till en kalkkostnad av ca 8 milj. kr.; därtill kommer fraktkostnaderna. Enligt samma uppgifter upplevs efterfrågan på kalk som enorm. Den har ökat mycket väsentligt de senaste tre åren, och tillgången motsvarar nu inte efterfrågan.

Det är givetvis en huvuduppgift att komma till rätta med utsläppen och därmed minska luftens inslag av föroreningar, men så länge vi inte effektivt har klarat detta inom landet och internationellt är det min mening att vi med de medel som står till buds måste motverka de skador som förorsakas. Det som händer exempelvis i Västsverige enligt de senaste rapporterna kan betecknas som en miljökatastrof. Att motverka

denna är en för oss alla gemensam uppgift, och vi måste tillsammans ta ansvaret för både kostnader och åtgärder.

Herr talman! Jag har nu inget yrkande utan hänvisar bara till det särskilda yttrande som finns fogat till jordbruksutskottets betänkande nr 6.

Herr HÅKANSSON i Rönneberga (c):

Herr talman! I jordbruksutskottets betänkande nr 6 behandlas motionen 1543 med förslag att riksdagen nu skall uttala sig för åtgärder för att stimulera till ökad egen lagerhållning av drivmedel i gårdscisterner på jordbruken.

Oljekrisen vintern 1973–1974 kom på ett påtagligt sätt att belysa vårt lands beroende av en säkrad oljetillgång. För att begränsa denna visade sårbarhet som kan uppstå genom olika störningar i oljetillförseln är möjligheten till ökad lagring i olika sammanhang av stor betydelse.

Jordbrukets strukturförändring till nästan total mekanisering har t. ex. inneburit att antalet traktorer 1973 var ca 182 500 och antalet självgående skördetröskor ca 27 800. Alla dessa är helt beroende av drivmedel, huvudsakligen dieselolja. Detta har medfört att jordbrukare i regel har egna oljetankar för att ha behövliga drivmedel nära till hands. Men genomsnittligt sett, för jordbruket i dess helhet, är denna lagring inte tillräcklig för att täcka ett års förbrukning. I enstaka fall har man emellertid utvidgat den egna oljereserven med ytterligare tankanläggningar för att säkra driften vid eventuella avbrott i leveranserna, dvs. man har en direkt beredskapslagring. En sådan reservlagring vid de enskilda gårdarna är en i hög grad vällovlig och önskvärd beredskapsåtgärd. Genom sin decentralisering till kanske 100 000 olika ställen är den relativt väl skyddad i avspärrnings- eller ofredstider och leveranserna kan vara utförda under normala förhållanden.

Om ett läge skulle uppstå med krav på ombyggnad till gengasdrift, bör denna omställning kunna utföras på en längre tid. Och även efter ombyggnad till gengasdrift förbrukas en del dieselbränsle för tändfunktionen i motorcyklindarna.

Utskottet framhåller i sin skrivning, vilket också är helt riktigt, att en motion av liknande slag behandlades vid föregående års riksdag. Förra årets motion remissbehandlades, varvid olika synpunkter framkom.

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar, som svarar för beredskapsplaneringen, var i huvudsak positiv till motionens tankegångar men framhöll att den allmänna beredskapslagringen av drivmedel skall tillgodose jordbrukets behov med samma försörjningsuthållighet som gäller för andra samhällsviktiga områden. Men överstyrelsen framhöll dessutom att det var av stort värde om ytterligare beredskapslagring, exempelvis i gårdscisterner vid jordbruken, tillkom på enskilda initiativ. Statens jordbruksnämnd och Lantbrukarnas riksförbund ställer sig främst av kostnadsskäl tveksamma till en ökad lagring av drivmedel i gårdscisterner. Men var kan man få någon lagring utan att det kostar någonting?

Onsdagen den
16 april 1975

*Jordbrukets
rationalisering*

Ingen av remissinstanserna var emellertid beredd att tillstyrka fri dispositionsrätt för jordbrukarna till det egna drivmedelslagret.

Frågan om frivillig beredskapslagring av traktorbränsle inom jordbruket har vid olika tillfällen tidigare behandlats av riksdagen. Statsmakterna beslöt 1939/40 att ekonomiskt stöd skulle utgå. Under 1950-talet behandlades och beslutades olika åtgärder för att stimulera till ökad lagerhållning i gårdscisterner. Lagret var avsett att tillgodose behovet för egna motorredskap och kunde endast om rikets intresse så oundgängligen krävde tas i anspråk för annat ändamål. Det som gick under 1950-talet borde också, tycker man, kunna tillämpas under 1970-talet. Beror motståndet mot detta på rädsla för en favorisering av jordbruket, så borde samma villkor kunna gälla all lagerhållning i enskild regi som är avsedd för samhällsnyttig verksamhet.

Disponering för eget bruk, med undantag för situationer då rikets intresse särskilt kräver annat, blir en kompensation för lagringskostnaderna. Vidare bör lagringskostnaderna beräknas som driftkostnader med avdragsrätt, och tillgången till eget lager kan kanske också vid olika tillfällen innebära en besparing.

Herr talman! Utskottet föreslår att motionen ej skall föranleda någon särskild åtgärd från riksdagens sida och hänvisar bl. a. till den av handelsministern tillsatta kommitté som skall utreda vissa beredskapsfrågor inom energiområdet. Men jag tycker nog att jordbruksutskottet hade kunnat vara litet mer positivt till vad som i motionen föreslagits med hänsyn till den betydelse en ökning av oljelagerhållningen har i nuläget. Då borde det vara angeläget att även stimulera till enskild sådan ökning.

Jag har inget yrkande.

I detta anförande instämde herr Fågelsbo (c).

Herr WACHTMEISTER i Johannishus (m):

Herr talman! Från moderat håll har vi väckt en motion om dels ökad byggnadsverksamhet för mjölkproduktion, dels uppbyggnad av kombinerade lantbruksföretag i syfte att rationellt utnyttja markresurserna i vårt lands skiftande jordbruksområden.

Eftersom utskottet har konstaterat att våra yrkanden faller inom ramen för det utvidgade uppdraget till 1972 års jordbruksutredning, är vi fullt nöjda med den order att se litet närmare på sakerna som detta innebär, och jag har därför inget annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Men jag vill begagna tillfället att säga några ord om försurningen. Tillsammans med utskottets centerpartiledamöter har jag avgivit ett särskilt yttrande i den frågan.

Det skrivs och talas snart sagt dagligen om denna företeelse, men det förefaller ändå som om man inte överallt riktigt har förstått hur allvarlig frågan är. Vi måste ha klart för oss att ett nedfall som beräknas till 1 miljon ton koncentrerad svavelsyra per år över hela landet – eller ungefär 20 kg koncentrerad svavelsyra per hektar och år – inte i längden kan bli utan följder. Som väl är kommer denna svavelsyremängd inte

på en gång utan i små doser – inte större än att de buffertämnen som finns i fastmarken förmår neutralisera dem. Just där, på fastmarkerna, är kanske därför katastrofen inte överhängande. Men det är den, som jag anförde när kammaren i torsdags debatterade sjörestaureringar, i allra högsta grad när det gäller våra insjöar. På sina håll är katastrofen där inte bara överhängande utan ett faktum. I Mörrumsån har pH-värdet på två år sjunkit med 0,6 enheter. Jag har för ögonblicket glömt bort vilket utgångsvärdet var, men låt oss anta att det låg omkring 7. Det är ganska normalt. Om jag sedan talar om att laxen slutar att leka när pH-värdet kommer ned till 5,5, att laxöringen slutar vid pH 5,0, att abborren slutar vid pH 4 och att vid pH 3,5 vattnet smakar surt och alltså blir helt oanvändbart till allt hushållsändamål, så hoppas jag att kammarens ledamöter förstår lägets allvar. Nu är visserligen pH-skalan logaritmisk, dvs. nästa 0,6 enheters sjunkande i pH-skalan tar inte två år utan längre tid. Men tendensen är klar och ytterligt allvarlig.

Vi behöver, som jag också framförde häromdagen, internationella överenskommelser mot de atmosfäriskt burna föroreningarna, men naturligtvis måste vi själva göra allt vad vi kan för att ta hand om vårt eget lands svavelutsläpp. Det måste väl vara oekonomiskt att först släppa ut en massa smörja och efteråt försöka bota skadorna genom kalkning, fiskinplantering och vad det nu kan vara. Billigast måste ändå vara att ta hand om de skadliga ämnena vid själva föroreningskällan. Att inte göra så utan bara gå på i samma stil som hittills innebär i klartext att låta jord- och skogsbruk drabbas av alla nackdelarna.

Statligt stöd till kalkningskostnaderna är därför minst sagt ett blygsamt önskemål, men eftersom ju, vilket framgår av utskottets betänkande, man från åtskilliga håll har sina blickar riktade på de här förhållandena skall jag inskränka mig till att uttala den förhoppningen att vad blickarna registrerar måtte leda till verkliga krafttag och inte bara de helt otillräckliga åtgärder vi hittills sett.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 20 Föredrogs

Civilutskottets betänkanden

Nr 9 med anledning av propositionen 1975:1 såvitt gäller anslag till Centralnämnden för fastighetsdata

Nr 10 med anledning av motion om ersättning för vissa lantmäterikostnader

Nr 11 med anledning av motion om lättnader i tillståndstvånget för gatumusicerande

Nr 12 med anledning av motion om principerna för den statliga administrativa indelningen

Nr 13 med anledning av motion om skogsbrandsbekämpning från luften

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 21 Vissa anslag inom industridepartementets verksamhetsområde

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 15 med anledning av propositionen 1975:1 i vad avser vissa anslag inom industridepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Punkterna 1–29

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 30

Omlokalisering av statens provningsanstalt

Regeringen hade i propositionen 1975:1 bilaga 15 (industridepartementet) under punkten E 7 (s. 153–155) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att beställa utrustning till statens provningsanstalt i Borås inom en kostnadsram av 50 400 000 kr.,
2. till Statens provningsanstalt: Utrustning för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 27 520 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975:292 av herr Korpås (c),

1975:1653 av herrar Nordgren (m) och af Ugglas (m), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen begärde att flyttningen av statens provningsanstalt från Stockholm till Borås icke verkställdes, samt

1975:1686 av herr Wijkman (m), vari hemställdes att riksdagen skulle

1. begära att regeringen tillsatte en arbetsgrupp med bred parlamentarisk representation och med uppgift att skyndsamt pröva formerna för statens provningsanstalts fortsatta verksamhet,
2. ge regeringen till känna att det tidigare fattade beslutet om omlokalisering av statens provningsanstalt till Borås – i avvaktan på resultatet av den under punkten 1 nämnda arbetsgruppens verksamhet – inte skulle verkställas.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. beträffande omlokaliseringen av statens provningsanstalt till Borås avslå

a) motionen 1975:1653,

b) motionen 1975:1686,

2. avslå motionen 1975:292,

3. med bifall till regeringens förslag

a) bemyndiga regeringen att beställa utrustning till statens provningsanstalt i Borås inom en kostnadsram av 50 400 000 kr.,

b) till Statens provningsanstalt: Utrustning för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 27 520 000 kr.

*Omlokaliseringen
av statens prov-
ningsanstalt*

Reservation hade avgivits av herrar Regnéll (m) och Siegbahn (m) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen skulle

1. med bifall till motionen 1975:1686 och med anledning av motionen 1975:1653 som sin mening ge regeringen till känna vad reservanternas anförda beträffande omlokaliseringen av statens provningsanstalt,

2. avslå motionen 1975:292,

3. a) avslå regeringens förslag om bemyndigande att beställa utrustning till statens provningsanstalt i Borås inom en kostnadsram av 50 400 000 kr.,

b) med bifall till regeringens förslag till Statens provningsanstalt: Utrustning för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 27 520 000 kr.

Herr WIJKMAN (m):

Herr talman! Låt mig i detta ärende börja med att citera några synpunkter ur senaste numret av Teknisk Tidskrift, där ledaren har rubriken "Vad utlokaliserna aldrig tänkte på":

"Att flytta Statens Provningsanstalt från Stockholm till Borås är en monumental dumhet. Också för några andra statliga organ är utlokaliseringen illa underbyggd. Kännetecknet för dessa är att de inte bara har myndighetsuppgifter utan också tar betalda uppdrag från beställare på en lokal marknad.

De som tar uppdrag arbetar på en marknad med konkurrens, intäkter måste finansiera kostnaderna, man måste hävda sig på marknaden med tjänster som kunderna frågar efter. Ju större del av verksamhetens volym som är uppdrag dess viktigare blir kundrelationerna. Att flytta bort t ex Statens Provningsanstalt, Statens Väg- och Trafikinstitut (VTI) och Statens Geotekniska Institut – vars avgiftsbelagda verksamhet är 75, 60 resp 60 % av den totala – från dess kunder, som för flertalet uppdrag finns i Storstockholm, är befängt. I regionen har dessa statliga organ byggt upp ett kundnät och där utnyttjar de sina närhetsfördelar.

Utlokaliserna" – dvs. riksdagsmajoriteten 1971 och senare 1972 – "har inte förstått uppdragsverksamhetens natur. Det avslöjas inte bara av platsvalet – Provningsanstalten till Borås – utan också av bristen på förberedelser för utflyttningen. Att flytta ett statligt organ med rena myndighetsuppgifter är en säker affär; där tappas inga kunder, 'marknaden' är given. Man kan ägna sig åt att lösa lokal- och personalproblem. Men detta räcker inte för de utlokaliserade organ som till stor del lever på uppdrag de fått i konkurrens med andra. Man måste här analysera vad flyttningen ger för förutsättningar, hur marknaden ändras och vilka krafttag som måste tas för att verksamheten skall tåla omplaneringen. I ett företag satsar man i god tid extra på en enhet som omlokaliseras. Statsmakterna visar inget motsvarande intresse för de organ som kommer iväg från Stockholm. Man bygger upp stora och dyra basresurser och satsar på personalåtgärder men inget på marknadsföring. Det vittnar

Onsdagen den
16 april 1975

*Omlokaliseringen
av statens prov-
ningsanstalt*

om dåligt affärsomdöme och bristande intresse av att vilja ta vara på kompetensen inom fungerande grupper.”

Så långt ledaren i Teknisk Tidskrift. Andemeningen i denna ledare är alltså att man inte flyttar en uppdragsverksamhets kunder så lätt från ett ställe i landet till ett annat, i synnerhet inte när 80–90 % finns i Storstockholmsområdet och man flyttar till Borås. Det är alltså i första hand om denna problematik som min motion 1686 handlar.

Vad blir konsekvenserna för provningsanstalten, för dess personal och för statsverket, om nu omlokaliseringen fullföljs enligt de ursprungliga planerna? Hur garanterar vi för det första att provningsanstalten får tillräckligt med kunder till sin nya uppdragsverksamhet? En majoritet av kunderna finns, som vi hörde, i Stockholmsområdet. De kunderna flyttar man inte på. Hur skall personalen för det andra kunna känna trygghet i dagsläget? Den har visserligen fått garantier att verksamheten skall fortsätta som hittills, men vad gör man om uppdragen inte strömmar in som beräknats? Skall staten då fortsätta att fylla på med mer och mer pengar i driftbidrag? Och, för det tredje, kostnaderna för hela utflyttningen har nu successivt rakat i höjden på ett remarkabelt sätt sedan riksdagsbeslutet. Från ett beräknat belopp för utrustning och nya lokaler på 77 miljoner i början av 1973 har ramen i dag vidgats till 168 miljoner. Det är en ökning med i runt tal 120 % på mindre än två år, alltså en dryg fördubbling från 1973 till april 1975. Man frågar sig ängsligt var det hela skall sluta – och inte bara för denna utflyttning. Vad vet vi om övriga omlokaliseringar? Om det även där har skett fördyringar i samma storleksordning, så måste ju hela denna flyttningskarusell sluta med rena ruinen för statsverket.

Att personalen vid provningsanstalten är orolig framgår bl. a. av skrivelser från de anställda till näringsutskottet. Däri konstateras att den nuvarande planeringen inte är tillfredsställande. Man anger från personalen flera alternativ. Antingen måste statsmakterna redan nu väsentligt vidga kostnadsramen för Boråsverksamheten, eller också får man inom nuvarande ramar tänka sig att stanna kvar i Stockholmsområdet. Man väljer mellan dessa två alternativ. Vad kostnaderna angår så har provningsanstalten i dagens läge ett driftbidrag på ca 8 milj. kr. om året. Med de fördyringar för utrustning och lokaler – alltså de nya lokalerna i Borås – som redan skett i och med den vidgade anslagsramen, som utskottet delvis har bekräftat med anslagsbeviljandet i förevarande betänkande, kommer behovet av driftbidrag att öka till över 30 miljoner årligen. Var detta något som riksdagsmajoriteten tänkte sig 1971 och 1972? Nej, ingalunda! Kostnadsutvecklingen måste komma som en chock för alla dem som en gång beslutade sig för att flytta ut statens provningsanstalt.

Herr talman! Jag har förståelse för att det kan vara svårt att erkänna tidigare misstag, och jag kräver nu inte heller att man hundraprocentigt och entydigt river upp det tidigare fattade beslutet. Vad jag kräver i motionen, och vad reservationen går ut på, är att en arbetsgrupp med

bred parlamentarisk förankring tillsätts för att snabbt se över hela denna fråga. T. v. skall naturligtvis då ingen utflyttning ske. Vi måste dock i riksdagen ta hänsyn till utvecklingen och reagera när kostnaderna ränner i väg som de gjort här. Vi måste också ta hänsyn till den berörda personalens oro inför framtiden – man befarar att verksamheten kommer att drastiskt minska i omfattning och friställningar därmed skall bli nödvändiga.

För att reda ut hela frågan bör vi i dag tills vidare sätta stopp och besinna oss. Någon kanske invänder att detta sades i kammaren redan 1971 och 1972 – vad är det för mening med att upprepa det 1975? Ja, en anledning till det är de enormt stora kostnadsökningarna. På ett par år har bara investeringsbehovet mer än fördubblats. Dessa kostnadsökningar för naturligtvis, som jag sagt, med sig starkt ökade driftkostnader. En annan anledning är den mycket besvärliga situation som personalen hamnar i, om man inte redan i dag beslutar sig för en kraftigt vidgad kostnadsram. Det är, herr talman, i så fall fråga om så stora pengar att det rimligtvis måste göras en närmare utredning och undersökning innan riksdagen kan fatta ett sådant beslut. Men tyvärr fortsätter utskottet med sin tidigare miljardrullning.

Jag vill med dessa ord yrka bifall till reservationen.

Herr ANDERSSON i Storfors (s):

Herr talman! Regeringen har i propositionen under punkten Statens provningsanstalt: Utrustning föreslagit riksdagen dels att bemyndiga regeringen att beställa utrustning till statens provningsanstalt i Borås inom en kostnadsram av 50 400 00 kr., dels att till Statens provningsanstalt: Utrustning anvisa ett reservationsanslag av 27 520 000 kr.

Med anledning av propositionen har det väckts tre motioner, nämligen motionerna 292, 1653 och 1686. Till utskottets betänkande har, som nämnts av herr Wijkman, två ledamöter fogat en reservation under punkten 30.

I motionen 1686 begärs, som herr Wijkman sade, att regeringen tillsätter en arbetsgrupp som skyndsamt skall pröva formerna för SP:s fortsatta verksamhet och att omlokaliseringen av SP till Borås inte skall verkställas i avvaktan på resultatet av arbetsgruppens verksamhet.

I motionen 1653 yrkas att riksdagen skall upphäva sitt beslut om flyttning av SP från Stockholm till Borås. Utskottsmajoriteten finner ingen anledning att riva upp beslutet från 1971 om lokalisering av SP till Borås, utan avstyrker motionen 1653. Jag vill i detta sammanhang hänvisa till utskottets skrivning i betänkandet på s. 26, tredje stycket, där utskottsmajoriteten redovisar sina synpunkter på motionen.

När det gäller motionen 1686 finner utskottet inte skäl föreligga för en omprövning av formerna för SP:s fortsatta verksamhet eller för ett uppskov med flyttningen till Borås, som motionärerna här yrkar.

I motionen 292 kritiserar senareläggandet av uppförandet av ett ekofritt rum vid SP:s akustiska laboratorium i Borås. I sak är utskottet och mo-

Onsdagen den
16 april 1975

*Omlokaliseringen
av statens prov-
ningsanstalt*

tionären överens om att behov föreligger av ett ekofritt rum i Borås. Vad som skiljer oss åt är att motionären önskar få ett sådant till stånd samtidigt med andra lokaliteters byggande, medan däremot utskottet inte vill ta ställning till tidpunkten för uppförandet av detta rum.

Jag har härmed berört de förslag som tas upp i reservationen, varför jag med detta, herr talman, yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Jag skulle också kunna citera ledaren i Teknisk Tidskrift, som herr Wijkman läste något ur. Där finns onekligen både formuleringar och fakta som är förkrossande argument mot beslutet att flytta statens provningsanstalt till Borås. Men jag skall avstå från det och nöja mig med att instämma i den uppläsning som herr Wijkman gjorde.

Jag tror inte att någon egentligen vågar påstå att utlokaliseringen av statliga verk var annat än ett ganska illa genomtänkt beslut av riksdagen. När man då säger att utflyttningen av statens provningsanstalt var en särdeles illa genomtänkt del av det här beslutet så är det klart att detta är ett långtgående påstående. Jag tror ändå att det har fog för sig. Den enda utredning som gjordes och som man hade att utgå ifrån när man skulle fatta beslutet var ett förslag att flytta provningsanstalten från Stockholm ett tiotal mil söder om huvudstaden till Studsvik. Mot det stod, såvitt jag vet, alla remissinstanser som sade att det kan vi inte göra; Studsvik ligger för långt från Stockholm där provningsanstalten har sin kundkrets. Av det drog riksdagen för några år sedan slutsatsen att verksamheten borde flyttas till Borås, där man dessutom skulle komma att konkurrera med sin egen anstalt i Göteborg. Ingen kan väl gärna, herr talman, påstå att det var ett särskilt genomtänkt beslut.

Men, som herr Wijkman visade, är beslutet även i övrigt ganska betänkligt och det har framkommit under hand. Kostnaderna för den här flyttningen har stigit i höjden i förhållande till de kalkyler som vi här i riksdagen hade att utgå från när vi fattade beslutet, dvs. precis det har inträffat som jag och andra varnade för, nämligen att kostnaderna för utlokaliseringen totalt sett skulle stiga och att de här kalkylerna var på tok för slarvigt gjorda. Nu visar det sig att enbart flyttnings- och nybyggnadskostnaderna kommer att uppgå till nära 200 milj. kr., dvs. det handlar om en regionalpolitisk insats som kommer att kosta ungefär 1 miljon per anställd. Och det är inte säkert att vi har sett slutet av denna kostnadstrend ännu. Vad som t. v. kan sägas är att de 200 miljonerna ligger flera gånger över det belopp som man ursprungligen tänkte sig att det hela skulle kosta. Bara förräntningen och avskrivningen av detta kommer att innebära årliga kostnader på 25 milj. kr., vilket skall jämföras med de 7 å 8 milj. kr. som statens provningsanstalt får i anslag från staten. Det är en ganska remarkabel effekt av ett riksdagsbeslut, att en verksamhet blir ungefär tre gånger dyrare än den behövde vara.

Dessutom tycker jag att det som personalen i sin skrivelse, som herr Wijkman var inne på, har visat på vad gäller oklarheten om hur den

här verksamheten i fortsättningen skall drivas är ganska slående. Det är alldeles uppenbart att man, om man inte får mera pengar än vad nuvarande taxesättning kan väntas ge, måste banta verksamheten vilket strider mot de intentioner som riksdagen hade. Eller också får man mera pengar. Det kräver i så fall att man ändrar taxorna på något sätt eller att man frångår principen om kostnadstäckning. Ja, då måste man ändra riktlinjerna i alla fall, för det var tänkt att detta skulle vara en självbärande verksamhet, i varje fall i huvudsak.

Nu begär alltså personalen att man skall se över det hela inför utflyttningen. Man säger inte nej till utflyttningen utan man säger: Låt oss se över verksamheten och se om de här intentionerna verkligen går att fullfölja. Jag tycker det finns anledning för statsmakterna att ta vara på den omsorgen om en statlig verksamhet som de anställda vid statens provningsanstalt visar. Det är klart att ett sådant uppskov ur deras synpunkt inte enbart är till fördel, kanske snarare väsentligt till nackdel, eftersom man får vänta ytterligare på besked om vad som egentligen skall hända. Det blir ytterligare en tid av osäkerhet för de anställda. Men man har uppenbarligen ansett att det priset är värt att betala för att få frågan utredd om verksamheten över huvud taget kommer att kunna fungera i Borås, dit den enligt beslutet skall flyttas. Även ur Borås synpunkt borde det vara av intresse att veta om en verksamhet som man utlovats verkligen har chans att överleva i staden. Därför vill jag, herr talman, yrka bifall till reservationen av herr Regnéll m. fl.

Fru HÖRNLUND (s):

Herr talman! Utskottets talesman har ju bemött herr Wijkman när det gäller provningsanstaltens utflyttning och moderaternas reservationskrav. Jag vill dock lägga några synpunkter på den här frågan, eftersom den i så hög grad berör Borås och människorna där.

Genom årens lopp har det förvånat mig att moderaterna, i vart fall från visst håll, med verklig frenesi gått in för att beröva just Boråsregionen med alla dess arbetsmarknads- och regionalpolitiska problem ett av de nya tillskott som vi kan få för att åstadkomma åtminstone någon differentiering av vår ensidiga arbetsmarknad. Medeltilldelningen säger väl också någonting om vilken god injektion denna utflyttning blir för en utsatt region.

Jag vill här också ta tillfället i akt och påminna om att vid beslutet 1971 fanns det ingen reservation i fråga om utflyttningen av provningsanstalten och inte heller något förslag om annan lokaliseringsort. En av motionärerna, nämligen herr Nordgren, satt själv vid inrikesutskottets bord när frågan behandlades. Han har alltså varit med om att fatta beslut om provningsanstaltens utflyttning till Borås och är lika ansvarig som andra i dessa sammanhang. Förmodligen kommer herr Nordgren att försöka krypa undan genom att säga att moderaterna var kritiskt inställda till hela utflyttningen och att man begärde en parlamentarisk utredning för uppföljning av utflyttningen. Detta räddar enligt min uppfattning

Onsdagen den
16 april 1975

*Omlokaliseringen
av statens prov-
ningsanstalt*

dock inte herr Nordgren från beslutsansvaret när det gäller de enskilda utflyttningsobjekten. Kan det möjligen ha varit så att herr Nordgren var litet distraherad vid behandlingen av den här frågan, eftersom han i första hand intresserade sig för att få myntverket till Söderhamn? Det visar att moderaterna är lika goda kålsupare när det gäller den egna regionen som några andra, och jag tycker att de inlägg som gjorts här av både herr Ullsten och herr Wijkman visar att det finns en stark lokalpatriotism även i Stockholm.

Jag vill också framhålla att inte heller folkpartiet hade någon reservation 1971 i fråga om provningsanstaltens utflyttning, och därför förvånar det mig att herr Ullsten nu i efterhand häcklar beslutet. Det gör att jag måste fråga om detta är ett lokalpatriotiskt inlägg. Eller är det så att även folkpartiet börjat backa när det gäller utflyttning av statliga verk och myndigheter?

När det gäller kostnadssidan vill jag understryka att provningsanstalten kommer att få moderna och ändamålsenliga lokaler, väl sammanhållna, alltså helt andra lokaler än de som provningsanstalten har f. n. i Stockholm. Man kanske också i detta sammanhang borde fråga sig vad det skulle kosta att göra en nybyggnation i Stockholm för att få fram sådana förnämliga lokaler som vi kommer att kunna ordna i Borås. Lokalerna ligger intill blivande motorvägen till Göteborg och på tre mils avstånd från den nya storflygplatsen.

Låt mig också påpeka att det faktiskt finns arbetsuppdrag i andra delar av landet än i Stockholm, om man skulle ha intresse av att försöka göra några undersökningar av detta. Västsvenska regionen, Småland, Halland och Skåne är inget dåligt underlag för provningsverksamheten. När det gäller framtidsutsikterna för verksamheten har man från de anställdas sida uttalat stor skepsis – det är sant. Men å andra sidan, vilka andra verksamheter har flyttats ut utan samma veklagen? Jag har själv suttit i utskottet vid behandlingen av både etapp 1 och etapp 2, och jag försäkrar att det var en oändlig ström av företrädare för verksledningarna och de anställda som kom och klagade och talade om hur orimligt svårt det var att flytta ut de här verksamheterna. Låt oss se om inte om några år situationen är betydligt bättre än vad motionärer och reservanter föreställt sig.

Jag vill också påpeka att markfrågan för provningsanstaltens del är löst, byggnationen har påbörjats och de första medflyttande har anlänt. Det skulle säkerligen chocka även de moderata och folkpartistiska förtroendemännen i Borås liksom många andra om man nu skulle stoppa utflyttningen. Det är därför knappast ett realistiskt förslag som motionärerna har framfört och som återfinns i reservationen. Skall de som redan förberett sig för att flytta med börja ändra sina flyttningsplaner och skall de som redan flyttat återvända till Stockholm?

Till sist vill jag slå fast att det pratas så mycket om regionalpolitik från alla håll, men när det gäller flyttningen av statliga verk tycks man ha glömt att huvudmotivet var att skapa en bättre regional balans och

att uppnå en bättre differentiering orter emellan. I varje fall tycks inte herr Wijkman ha förstått något av detta.

Ingen har försökt undanskymma att det kan medföra ökade kostnader, att det blir sämre kommunikationer myndigheter emellan, osv. men man vinner alla fördelar, och vill man nå ett syfte får man ta konsekvenserna. Då tycker jag också att man skall stå för de beslut som har fattats. Jag vill än en gång säga att det skulle vara av stort intresse att få veta varför moderata motionärer år efter år just utvalt Borås och provningsanstalten som objekt för sina missnöjesyttringar när det gäller den statliga utlokaliseringen. Står alla moderater i kammaren bakom reservanterna? Och hur är det i det avseendet bland folkpartisterna?

Herr WIJGMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår inte hur fru Hörnlund kan tolka det här som något slags utslag av Boråsflentlighet. Man skall vara bra inskränkt om man på det sättet tolkar ett förslag, där åtminstone jag mycket konsekvent fullföljt den uppfattning jag haft under alla år vi diskuterat provningsanstalten. Jag vill bara påminna fru Hörnlund om att moderata samlingspartiet gick emot etapp 2 som sådan, och där var det alltså inte bara fråga om Borås utan en rad orter. Vi ifrågasatte nämligen om denna miljardrullning som man nu sätter i gång över huvud taget var en vettig regionalpolitisk satsning.

Fru Hörnlund säger att det inte fanns någon reservation 1971. Nej, men det fanns redan då ledamöter som röstade emot förslaget. 1972 var ärendet uppe till förnyad behandling, och då hade man fått mera fakta i fallet provningsanstalten. Rune Johansson sade själv i ett anförande vid statens provningsanstalt i slutet av 1974: "För vissa utav de institutioner som ingick i besluten fanns ganska så grundliga utredningar och därför har dessa varit lättare att i efterhand hantera. Statens provningsanstalt företer i det avseendet en något annorlunda bild, eftersom man inte hade gjort någon sådan genomgripande utredning innan beslutet fattades." "Att det komplicerat bilden", fortsatte statsrådet i sitt tal till personalen, "är alldeles uppenbart."

Det var när vi fick fakta på bordet som vi såg hur orimligt det här beslutet var.

Varför tar jag nu upp frågan igen år 1975? Jo, därför att den senast beviljade anslagsramen när det gäller det här projektet visar på en kostnadsökning från 77 milj. kr. år 1973 för utrustning och lokaler till 168 milj. kr. Nog måste man väl, fru Hörnlund, reagera när kostnaderna går upp med över 100 % på mindre än två år. Åtminstone tycker jag att vanligt sunt ekonomiskt tänkande säger en att det här inte står rätt till.

Hur reagerar fru Hörnlund? Märk väl att finansministern under alla de år vi diskuterat utflyttningen har bagatelliserat kostnadsfrågan och hävdad att det skulle vara mycket rimliga kostnader. Här har vi nu ett exempel på att kostnaderna för en enda myndighet ökat med nära hundra

Onsdagen den
16 april 1975

*Omlokaliseringen
av statens prov-
ningsanstalt*

miljoner bara när det gäller utrustning och lokaler. Skall vi föra en sådan lättsinnets politik i fråga om pengar, är jag verkligen betänksam inför den fortsatta utvecklingen.

Till sist säger fru Hörnlund att hon många gånger har hört denna veklagan från personalen. Det är intressant att erfara hur man ser på personalen. Det faktum att vi har fått tvångsflytta folk från Norrland uppvägs inte av att vi nu tvångsflyttar folk från Stockholm. Att man över huvud taget kan se så cyniskt och krasst på den berörda personalen, tycker jag är anmärkningsvärt.

Vad jag här kräver är inte i första hand ett upprivande av beslutet utan en snabbutredning för att pröva den fortsatta verksamheten. Att på så här lösa boliner gå in i framtiden med många miljoner kronor i kostnadsökningar är orimligt.

Herr ULLSTEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår att det lockar fru Hörnlund såsom representant för Borås att utmåla dem som är tvexsamma till provningsanstaltens flyttning såsom ogina mot den landsändan. För att komma åt Borås skulle vi alltså stödja tanken på en prövning av provningsanstaltens fortsatta verksamhet.

Man kan lika gärna vända på steken och säga att det är ganska bra också från Borås synpunkt att det klargörs om en utlovad verksamhet, som man har sagt kommer att ge så och så många hundra arbetsplatser, verkligen har en chans att överleva i Borås. Det finns många anledningar att sätta ett frågetecken för den förhoppningen. Den provningsanstalt som skall flyttas har sina kunder här i Stockholmstrakten. De överges i stor utsträckning – eller skall man ge service i Borås, vilket innebär att kostnaderna blir orimligt höga? Dessutom har man konkurrens från en annan statlig provningsanstalt, som ligger på ett par timmars bilreseavstånd från lokaliseringen i Borås. Vore jag företrädare för Borås stad, skulle jag, innan jag vore så förskräckligt glad över att få provningsanstalten till Borås, vilja ha mer av fakta om att detta är ett reellt löfte, som verkligen kommer att kunna ge jobb.

Precis som herr Wijkman vill jag reagera mot fru Hörnlunds sätt att beskriva personalens reaktioner såsom veklagan. Det handlar ändå om ganska svåra omställningsproblem för väldigt många människor. De som av olika skäl inte kan flytta med till Borås och har svårt att få jobb i Stockholm hänger ganska löst. Det förefaller som om SPN, som har till uppgift att bereda nya jobb åt de människor som av olika skäl måste stanna kvar, kommer att lyckas till ungefär 50 %. Resten får klara sig på egen hand. Förmodligen blir de uppsagda eller tvingas att säga upp sig och får alltså kanske inte ens möjlighet att uppbära arbetslöshetsunderstöd. Väldigt många av dem som flyttar med har anhöriga som har anställning i Stockholm. Dessa anhöriga har inte alls några garantier för att de får jobb där de hamnar.

Personalen drabbas av rader av sociala och ekonomiska problem. Att

överlägset kalla detta för vecklagan är en mycket betänklig inställning från fru Hörnlund.

Fru HÖRNLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle vilja råda herr Ullsten att fråga de folkpartistiska förtroendemännen i Borås och väljarna hur de ser på denna fråga. Bedömer de den verkligen lika enkelt, när det för dem gäller att mista 200 kvalificerade arbetsplatser? Även herr Wijkman kan besvara den frågan.

Hur skall t. ex. kommunen gottgöras för allt arbete som den trots allt har lagt ned under dessa år för att lösa problemen på ett tillfredsställande sätt? Kommunen har tagit fram lämplig mark och ställt den till förfogande. I utlokaliseringssorterna utförs faktiskt ett intensivt arbete för att tillgodose kraven från de personer som flyttar med.

Man har reagerat mot att jag använde ordet vecklagan. Jag har sannerligen hört alla nyanser i den här frågan, både när det gäller etapp 1 och etapp 2. Vad som framförts har varierat ganska mycket mellan saklig och rent känslomässig argumentation. Men vad jag ville framhålla var att skulle vi ha lyssnat på de företrädare för verken och personalorganisationerna som uppvaktade inrikesutskottet under den här tiden, så hade det inte blivit någon utflyttning alls. För mig spelar faktiskt regionalpolitiken en väldigt stor roll, och jag vill också medverka till att vi fullföljer de regionalpolitiska målen. Det gör vi bl. a. genom de två etapper som är beslutade.

Herr ULLSTEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag trodde faktiskt att fru Hörnlund verkligen lyssnade på personalen när den gjorde uppvaktningar för inrikesutskottet. Jag trodde att det möjligen var en socialdemokratisk tanke att man i alla lägen – även när det kittlade litet grand i de bypolitiska nerverna – skulle lyssna på personalen, dvs. de människor som är berörda av de beslut som man går att fatta. Men uppenbarligen tycker fru Hörnlund att det skall man inte göra, för hade man gjort det, så kanske utflyttningen ihte hade kommit till stånd. Ja, jag tror att det skulle ha blivit slutsatsen, fru Hörnlund, om man hade lyssnat. Det hade varit en bra slutsats, både för personalen och för landet som helhet.

Herr WIJKMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Fru Hörnlund säger att om man hade lyssnat på personalen – det var tråkigt att hon inte gjorde det, därför att den hade många vettiga synpunkter inte bara på sin egen situation utan på de här projekten i allmänhet – då hade det inte blivit någon utflyttning. Det hade varit väldigt bra, tycker jag, både i det här fallet och när det gäller flertalet andra myndigheter.

Nu är besluten fattade. Jag har inte motionerat om att riva upp alla de beslut som har fattats, men jag har reagerat när kostnaderna växer så lavinartat som de har gjort i det här fallet. Fru Hörnlund har inte

Onsdagen den
16 april 1975

*Omlokaliseringen
av statens prov-
ningsanstalt*

berört kostnadsökningen på drygt 100 milj. kr. på något mer än ett år. Den enda kommentaren är att regionalpolitiken är så viktig för henne att hon skall driva igenom vartenda beslut, kosta vad det kosta må. Det är väl i alla fall en orimlig politik. Man har lust att fråga: Var ligger så att säga toleransnivån i kostnadshänsende för att även fru Hörnlund skall börja reagera? Det räcker tydligen inte med över 100 miljoners fördyring under ett drygt år. Vi måste gå högre upp. Är det miljardbelopp det är fråga om? Jag kan tala om för fru Hörnlund att lägger vi ihop myndighet efter myndighet, då får vi miljarder.

Men här gäller det provningsanstalten och i första hand problemen för den berörda personalen att överblicka vad som skall hända. Det är alldeles uppenbart att med de ramar som har angivits kommer man inte att klara sina uppgifter. Man kommer att få inskränka på verksamheten. Det kan inte ligga i personalens intresse, inte i statsmakternas och inte heller i Borås kommuns intresse. En snabbutredning för att belysa de här problemen, eftersom utredningsmaterialet över huvud taget har varit så dåligt, vore absolut på sin plats.

Fru HÖRNLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Vad som är Boråsintresse eller icke Boråsintresse torde jag kanske kunna bedöma något bättre än både herr Wijkman och herr Ullsten.

Herr Ullsten talade om att det kittlade i de bypolitiska nerverna. Jag måste konstatera att det kittlar tydligen också i herr Ullstens bypolitiska nerver, därför att han lyssnar tydligen bara på dem som han önskar lyssna på i det här sammanhanget. Det finns faktiskt fler som har bedömt frågan om provningsanstaltens framtid än t. ex. de som har gjort det i Teknisk Tidskrift och i en del andra sammanhang som ni har hänvisat till här.

Sedan säger herr Wijkman: Vi vill inte riva upp beslutet. Men det finns faktiskt en moderatmotion där man vill riva upp beslutet. Jag vet inte om ni har enat er riktigt på den punkten, men motionen finns fortfarande kvar.

Det har också sagts att jag inte bekymrar mig om hundramiljoner-sökningar osv. Jag har sagt redan i mitt första anförande: Låt oss vänta och se vad det blir av det här. Flyttningen kanske inte blir så misslyckad som ni i dag har velat framställa den.

Herr NYHAGE (m):

Herr talman! Riksdagen beslutade 1971 närmast enhälligt om utlokaliseringen av statens provningsanstalt till Borås. Vi är nu inne på 1975. Beslutet fattades alltså för ca fyra år sedan. Jag har full förståelse för att det 1971 kunde finnas anledning att mot utlokaliseringen framföra erinringar av det slag som herr Wijkman nu har uttalat. Jag ifrågasätter alltså inte det berättigade i den oro som personalen har gett uttryck för. Men de fyra åren har ju ändå inte gått spårlöst förbi. Vare sig i stat eller kommun har man suttit med armarna i kors som om ingenting

hade hänt. Ett betydande arbete har nedlagts från såväl kommunens som statens sida. En omfattande projektering har ägt rum. Stora markinköp har gjorts. Uppförandet av brandlaboratoriet är närmast färdigt. Starka funktionella samband råder mellan brandlaboratoriet och provningsanstaltens övriga verksamheter, enligt de uppgifter som jag inhämtat.

Entreprenadfrågorna för nästa etapp är klara. Igångsättningen är i princip klar. En del av personalen har, vilket förut påpekats, redan etablerat sig i Borås. Projektering och byggnation har hittills betingat en kostnad på ca 30 milj. kr. – återigen enligt uppgift som jag inhämtat.

Jag påstår inte att hela beloppet på 30 milj. kr. går förlorat, om man nu stoppar utlokaliseringen, men alldeles klart är att en mycket stor del därav kan anses vara bortkastat.

Därtill kommer att provningsanstalten under alla omständigheter måste ha nya lokaler. Det innebär, om anstalten nu skall stanna kvar i Stockholm, nya markinköp, ny projektering, ny byggnation, vilket självfallet kommer att föra med sig nya stora utgifter, samtidigt som man inte utnyttjar redan gjorda insatser.

Herr talman! Enligt min mening är det *nu* alldeles för sent att stoppa utlokaliseringen. Starka sakskäl talar för att den slutföres i enlighet med vad utskottsmajoriteten har anfört.

I detta anförande instämde herrar Magnusson i Borås (m) och Andersson i Ljung (m).

Herr WIJKMAN (m):

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Nyhage att om han hade hört på debatten eller åtminstone läst näringsutskottets betänkande, hade han kunnat konstatera att personalen just angripit planeringssituationen. I ett av de alternativ man anger säger man att får man den nuvarande kostnadsramen, kan man stanna kvar i Stockholm även i nya lokaler, för det finns nya sådana anvisade. De var beslutade i början på 1970-talet, innan det här utflyttningsbeslutet fattades. Det betyder att provningsanstalten skulle överta lokaler som tidigare utnyttjats av flyget. Det blir då inte alls fråga om någon särskilt dyrbar nybyggnad utan endast en modernisering av redan befintliga ändamålsenliga lokaler strax utanför Roslagstull.

Beträffande brandlaboratoriet har regeringen redan 1969 fattat ett av riksdagen godkänt beslut att laboratoriet skulle särskilt behandlas. Då hade man planer på att flytta det till Studsvik. Sedan kom det till Borås. Det starka funktionella samband med provningsanstalten i övrigt som herr Nyhage talar om finns inte alls. Brandlaboratoriet har 10–12 anställda, och det är färdigt. Det är också det som har dragit den här stora kostnaden på 30 milj. kr.

Det är inga som helst problem att, om man så vill, i framtiden ha provningsanstaltens huvudsakliga verksamheter kvar i Stockholm och låta brandlaboratoriet vara i Borås. Det är snarare så att man redan tidigare

Onsdagen den
16 april 1975

*Omlokaliseringen
av statens prov-
ningsanstalt*

har ansett att man kunde skilja verksamheterna åt.

Herr talman! Fru Hörnlund säger att det kanske inte blir så misslyckat. Vi får väl vänta och se. Eftersom chansen är ganska liten, vad jag förstår av utskottsbetänkandet, att få majoritet för mitt krav på en snabbutredning är jag medveten om att planeringen kommer att rulla på och att provningsanstalten också, med de brister som föreligger, kommer att flyttas ut. Jag är självfallet, precis som fru Hörnlund, besjälad av önskemålet att det då trots allt skall gå hyfsat, men en sak skall vi ha klart för oss: Det kommer att bli dyrt, mycket dyrt.

Fru HÖRNLUND (s):

Herr talman! Jag vill bara konstatera att det är mycket generöst av herr Wijkman att han verkligen vill ge oss brandlaboratoriet och alltså 10 anställda i stället för de 200.

Herr NYHAGE (m):

Herr talman! Jag vill bara konstatera att enligt de uppgifter som jag har inhämtat råder starka funktionella samband mellan brandlaboratoriet och provningsanstaltens övriga uppgifter. Jag ifrågasatte i det sammanhanget just placeringen vid Studsvik och fick beskedet att man även då hade tankar på att flytta ut provningsanstalten dit. Sedan kom utlokaliseringen till Borås av provningsanstalten i sin helhet in i bilden.

Det går, till sist, inte att förneka att utrustningskostnaderna kommer att finnas antingen man förlägger hela verksamheten till Borås eller till Stockholm.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Regnéll och Siegbahn, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wijkman begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 15 punkten 30 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herrar Regnéll och Siegbahn.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wijkman begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 267
Nej - 42
Avstår - 6

Punkterna 31-40

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Herr SJÖNELL (c):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande nr 15 föreslås under punkten 41 att riksdagen till Teckning av aktier i Statsföretag AB för budgetåret 1975/76 anvisar ett investeringsanslag av 175 000 000 kr. Bakom detta förslag står ett enigt utskott.

Under år 1974 beslutade riksdagen, även då under stor enighet, att godkänna vissa riktlinjer för statens medverkan vid finansieringen av ett nytt stålverk i Luleå, Stålverk 80. En betydande del av finansieringen av stålverket skall ske genom att Statsföretag AB tecknar aktier i Norrbottens järnverk AB. Staten skall bidra till Statsföretags aktieteckning genom att teckna aktier i Statsföretag AB för 700 milj. kr. Detta har förutsatts utspritt under några år och därför har regeringen för nästa budgetår föreslagit det nämnda investeringsanslaget för aktieteckning. I budgetpropositionen säger industriministern:

”I fråga om Stålverk 80 har jag inhämtat att projektplaneringen pågår i enlighet med uppgjord tidsplan.” Regeringens förslag godkändes utan erinran av utskottet då det behandlades vid månadsskiftet mars-april. Utskottsbetänkandet är daterat den 3 april.

Därefter har fakta publicerats om Stålverk 80 som ej var kända för utskottet vid dess behandling av frågan om aktieteckningen. Uppgifter om betydande fördyringar av projektet i jämförelse med tidigare beräkningar har presenterats. Även industriministern har bekräftat fördyringar. Företrädare för styrelsen har sagt att man måste göra en översyn av projektet, och industriministern har inte uteslutit att det kan uppstå förseningar. Det är också känt att NJA:s styrelse sammanträder i dag. Det torde kunna förutsättas att där behandlas frågor om tidsplaneringen för Stålverk 80.

Mot denna bakgrund är det motiverat att näringsutskottet efter föredragningar och inhämtande av information får tillfälle att ta del av de nya fakta som har framkommit sedan utskottet behandlade frågan.

Jag yrkar därför återremiss av punkten 41, Teckning av aktier i Statsföretag AB, i näringsutskottets betänkande nr 15.

Herr REGNÉLL (m):

Herr talman! När nu så många nya fakta har kommit fram – delvis av ganska alarmerande art – beträffande situationen för Stålverk 80 och dessa fakta har kommit fram, som herr Sjönell påpekade, efter utskottsbehandlingen skulle det väl kännas djupt otillfredsställande för kamraren att inte ha tillfälle att bedöma dessa fakta. Jag föreställer mig att det också skulle kännas otillfredsställande för alla dem som har intresse i denna verksamhet, för dem som leder den, för dem som arbetar i det nuvarande företaget, för dem som beräknar att arbeta i det företag som skall komma till stånd, för den kommun där verksamheten skall

Onsdagen den
16 april 1975

*Teckning av aktier i
Statsföretag AB*

bedrivs, osv. För alla dessa parter borde det väl kännas otillfredsställande att riksdagen inte skulle ha tillfälle att debattera med kunskap om dessa nya fakta.

Vilka dessa fakta är behöver jag inte upprepa här. Vi kommer att läsa mycket om dem i tidningarna, förmodligen i morgon, för som bäst pågår det en presskonferens, till vilken journalister har kallats efter det sammanträde som NJA:s styrelse haft i Stockholm i dag. Men det är inte bara på en presskonferens som detta skall diskuteras och inte bara i tidningarna vi skall läsa om det, utan vi skall själva här i kammaren ha tillfälle att föra den debatten.

Vi känner till hur kostnadskalkylerna har spruckit, vi känner till att miljöförhållandena tycks vara åtskilligt svårare att bemästra än vad många tidigare räknade med. Vi vet att konjunkturerna i järn- och stålbranschen pekar nedåt, att lågkonjunkturen nu tycks bli längre och svårare än vad man tidigare förutsett. Vi vet också att suget mot kusten innebär en ytterligare utarmning av inlandet. Vi vet att det rent av uppstått svårigheter när det gäller att få fram arbetskraft för att ställa i ordning Stålverk 80.

Detta var ting som vi varnade för från vårt håll, både motionsledes och i kammardebatten, men det fanns tillräckligt många optimister som slog bort dessa synpunkter och rentav kom med personliga utfall mot dem inom Statsföretag och NJA som också ville vara mera uppmärksamma och belysa dessa risker.

Jag återkommer till att det måste kännas otillfredsställande för oss här i kammaren, om vi inte får tillfälle att på grundval av dessa nya fakta diskutera – till projektets främjande – var vi står i dag och vad som skall göras. Den diskussionen bör rimligen vara förberedd av vederbörande utskott, dvs. av näringsutskottet. Jag ber därför, herr talman, att få instämma i herr Sjönells yrkande om återremiss.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Sedan näringsutskottet behandlade frågan om ett investeringsanslag av 175 milj. kr., till Statsföretag AB för teckning av aktier i NJA, avseende Stålverk 80, har nya fakta publicerats om Stålverk 80, som ej var kända för utskottet vid dess behandling av frågan om aktieteckningen. Det gäller betydande fördyringar av detta viktiga företag, som de anställda har anledning att hysa så stora förhoppningar om. Dessa fördyringar har även industriministern bekräftat.

Mot denna bakgrund är det motiverat att näringsutskottet efter förredragningar och inhämtande av information får tillfälle att överväga de nya fakta som har framkommit sedan utskottet behandlade frågan. Därför ber jag, herr talman, att få yrka på återremiss av punkten 41, Teckning av aktier i Statsföretag AB, i näringsutskottets betänkande nr 15

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Jag har anledning att säga ett par ting i den här frågan. Först och främst måste jag förundra mig över det nya sätt att arbeta i utskottet som situationen tycks visa på. Det är inte så lång tid sedan vi behandlade detta ärende i näringsutskottet. Det var ett enhälligt utskott. Ingen yttrade ett enda ord om detta, förslaget bifölls utan någon som helst diskussion.

Sedan går man upp här i kammaren efter någon tid och säger att det har framkommit så många nya fakta. Vilka fakta som har framkommit och som inte var kända då har jag väldigt svårt att se. Vad som har framkommit är en diskussion i pressen. Det har varit debatter här i kammaren, föranledda av interpellationer i frågan. Men ingen hade någonting att säga kring detta när det behandlades i utskottet. Jag är verkligen förvånad över mina utskottskamrater.

Jag är också förvånad över den kompakta enighet som finns här. Man säger visserligen från ett visst håll att det här gör vi bara för att främja detta företag. Jag måste säga att det är ett konstigt sätt att främja ett företag. Styrelsen i NJA har i dag sammanträtt och diskuterat allt detta och har kommit till slutsatsen att det inte finns några anmärkningar att rikta mot projekteringen. Man rekommenderar att projekteringen går vidare efter den uppgjorda planen.

Att vissa kostnadsfördyringar tillkommer måste väl vareda normalt utrustad människa kunna se. Varför skulle ett sådant här jätteprojekt inte drabbas av den inflation och den fördyring som går över hela västvärlden? Priserna på vissa av de utrustningar som skall sättas in i detta stålverk har t. ex. utomlands stigit med 60 %. Ingen vettig människa som kalkylerade detta kunde räkna med sådana prisstegringar, utan det räknades med normala prisstegringar när kalkylerna gjordes. Då måste jag säga att det är en underlig situation när man försöker göra det inträffade till någonting fruktansvärt märkvärdigt.

Att man nu vill ha återremiss till utskottet kan ju inte bero på annat än att man vill ha en annan utgång av ärendet, att man vill försöka göra någonting åt det. Om detta hade yrkats bara från moderata samlingspartiet, så hade det kanske inte förvånat mig så mycket. Men att centern är med och att centerpartister från Norrbotten är med om detta försök att vältra stenar i vägen för Stålverk 80, det förvånar mig i allra högsta grad. Jag hade inte trott det om dem.

Sedan sägs det också på flera ställen att det är av omtanke som man framställer sitt yrkande – det blir så förfärliga följder av detta. Man har upptäckt att suget till Luleå gör att folk flyttar dit. Det är en väldigt omtanke man plötsligt hyser om inlandsbefolkningen i Norrbotten, när man befärad att de måste flytta till Luleå, medan man inte har haft någon omtanke om de människor som under alla år har flyttat till Stockholm, Göteborg, Malmö och andra orter över hela landet. Nu är det plötsligt något alarmerande. Ja, mina herrar, jag kan inte finna annat än att detta är ett mycket stort skrymteri.

Hela denna fråga är upphäussad i pressen. Det har pågått en press-

Nr 58

Onsdagen den
16 april 1975

*Teckning av aktier i
Statsföretag AB*

Onsdagen den
16 april 1975

*Teckning av aktier i
Statsföretag AB*

konferens, som nu antagligen är avslutad, där styrelsen redovisat alla fakta som finns i ärendet. Styrelsen kan inte finna att det föreligger anledning att ändra inriktningen av projektet. Det gör att jag finner diskussionen här mycket förvånande.

Herr talman! Jag yrkar att frågan avgörs här i dag.

Herr REGNÉLL (m):

Herr talman! Utskottets ordförande började med att uttala sin förvåning över, som han sade, detta nya sätt att arbeta i utskottet.

Vi som är ledamöter i utskottet utan att samtidigt i likhet med dess ordförande vara medlemmar av NJA:s styrelse kan möjligen uttala vår förvåning över att herr Svanberg, när detta ärende förbereddes i utskottet, inte på något sätt lät oss ta del av den kunskap som han rimligen redan vid den tidpunkten måste ha haft beträffande svårigheterna att fullfölja planerna på det sätt man tidigare tänkt sig. Nog tycker jag att förvåningen bör finnas mer på utskottsledamöternas än på utskottsordförandens sida.

Så beskärnade sig också utskottets ordförande över att man sagt sig ha tagit upp dagens diskussion för att främja företaget. Han förklarade att det inte var märkvärdigt att vi drar upp ärendet från moderat håll. Jag förstår inte bakgrunden till herr Svanbergs resonemang. Det var jag som använde formuleringen att det är angeläget att riksdagens ledamöter ges tillfälle att få information, bedöma den informationen och uttala sig på grundval av den, just för att främja företaget. Man har räkat in i svårigheter i Luleå. Det är helt tydligt. Vi har ett ansvar att dessa svårigheter bemästras. Då måste vi också få ta del av fakta och bedöma dem.

Det jag i övrigt redovisade, att vi från moderathåll redan tidigare hade pekat på risken för kommande svårigheter, har faktiskt aktualiserats. Herr Svanberg kan inte förneka att de problemen är mer påtagliga än tidigare. I kammaren fördes för några dagar sedan en debatt om Stålverk 80. Herr Burenstam Linder hade frågat industriministern om hur det låg till. Debatten pågick länge och väl, och nog visade den att det finns grundade skäl att säga att det inte är så lätt att genomföra detta projekt som många i förstone trodde.

Det finns möjligheter att förklara de svårigheterna. Herr Svanberg har påpekat i ett sammanhang att kostnadsökningarna varit större än vad också stora pessimister ansåg sig kunna räkna med för något år sedan. Men att herr Svanberg får tillfälle att säga det och att vi andra får tillfälle att höra herr Svanberg säga det har väl ett värde i sig. Den debatten skall emellertid inte tas upp oförberedd i kammaren, utan bör komma till stånd efter att ha förberetts av vederbörande utskott, det där herr Svanberg sitter som ordförande.

Herr SJÖNELL (e):

Herr talman! Även jag är något förvånad över herr Svanbergs inlägg, kanske framför allt över det gälla röstläge i vilket inlägget gjordes och dessutom över de våldsamma och halsbrytande slutsatser herr Svanberg

drog av vår enkla och självklara framställning – slutsatser som är fullständigt halsbrytande därför att de inte på något sätt kan utläsas ur ett krav att få ytterligare informationer beträffande fakta som kommit fram efter utskottsbehandlingen.

Jag kan betyga riksdagens ledamöter att jag som ledamot av näringsutskottet vid utskottsbehandlingen exempelvis inte hade någon aning om det som industriministern offentligt har meddelat, nämligen att det inte är uteslutet att förseningar kan uppstå. Förseningar av ett sådant här gigantiskt projekt måste man ha närmare upplysningar om. Att av detta enkla och mycket självklara krav dra slutsatsen att centerpartistiska Norrbottensriksdagsmän skulle vilja stoppa projektet är en halsbrytande slutsats som får stå uteslutande för herr Svanbergs räkning. Den har inte ett dugg sanningshalt eller realitet bakom sig.

Det är endast och uteslutande vad som står i det papper jag läste upp, som skall beaktas, nämligen att vi som utskottsledamöter vill ha *alla* nya fakta belysta i utskottet för att kunna ge en mer fyllig bild av hela ärendet när kammaren skall behandla det. Det är alltsammans, herr talman.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Jag blir ännu mer förvånad den här gången över utskottets vice ordförande, som säger att det är väldigt synd att han inte fått ta del av min undervisning i den här frågan och de upplysningar som jag sitter inne med. Men, snälla herr Regnell, i så fall går det att fråga. Jag står gärna till förfogande för undervisning i det fallet. När detta behandlades i utskottet fanns det inte någon som hade något att invända mot att pengarna anslogs. Jag fann inte någon anledning att ifrågasätta anslaget och gör det inte heller i dag. Men de som i dag yrkar på återremiss måste ju också då ha varit tvivlande. Då skulle de ha tagit upp detta och jag skulle ha lämnat alla de upplysningar jag hade att lämna.

Detta förvånar mig när det gäller utskottets vice ordförande.

Att jag sedan sade att jag var mindre förvånad om moderata samlingspartiet hade tagit upp detta än om centern gör det har en mycket enkel förklaring. När det här behandlades i riksdagen fanns det två reservationer – inte i principfrågan utan rörande olika punkter om vilka som skulle vara aktieägare osv. – just från moderata samlingspartiet. Centerpartiet har inte haft någon avvikande mening, men nu finner centern att man bör fundera över detta. Det gör det hela ännu mer underligt.

Herr Sjönelles något underliga anförande i början av debatten finner jag inte anledning att kommentera. Vissa yttranden finns det inte anledning att svara på.

Herr industriministern JOHANSSON:

Herr talman! Jag begärde ordet därför att det i redovisningen av de tre borgerliga partiernas motiv för en återremiss har hänvisats till några uttalanden som jag gjort i en interpellationsdebatt här i kammaren. Låt mig därför få framhålla följande.

Onsdagen den
16 april 1975

*Teckning av aktier i
Statsföretag AB*

De som har läst protokollet från den debatten här väl funnit att frågan om kostnadsfördyringen först togs upp av herr Burenstam Linder i en tidigare remissdebatt, där han sade att kostnaderna skulle kunna komma att uppgå till 7 miljarder i stället för av regeringen i propositionen angivna 4.6 miljarder. Jag framhöll då att man inom NJA hade gjort en beräkning av hur stora kostnaderna skulle bli, om det prisgenomslag på järn, stål och maskiner som inträffade under 1974 slog igenom fullt ut på priserna vid en upphandling. Vid de beräkningarna hade man kommit fram till ca 900 miljoner. Samtidigt angav jag emellertid mycket klart att man inte kan lägga en sådan beräkning som underlag för en mera slutgiltig bedömning av hur priserna kommer att slå igenom, utan vi får avvakta den upphandling som pågår. Och då får vi, om allt går efter beräkningarna, under hösten in ett faktamaterial som ger oss möjligheter att göra mera slutgiltiga kostnadsberäkningar. Jag tycker det är rimligt att man vid NJA arbetar med ett sådant material, eftersom vi så småningom kan behöva anmäla för riksdagen att kostnadsfördyringar som är större än beräknat kan komma att uppstå.

Det är det ena. Det andra är att det via pressen blev bekant att NJA med regeringens goda minne hade kontakter med Krupps industrigrupp. Där hade man först tänkt att bygga ett valsverk i Tyskland, men sedan sade man sig att eftersom Krupp enligt egna beräkningar skulle komma att köpa stålämnen från vårt nya stålverk, så kunde man tänka sig att förlägga valsverket till Luleå i stället. Detta var också någonting som en arbetsgrupp mellan NJA och Krupp började utreda förra sommaren. Det arbetet är inte färdigt ännu, men vi hoppas att det skall bli klart vid årsskiftet.

Samtidigt har man inom NJA sagt sig, att om man skulle bestämma sig för att också bygga ett valsverk i Luleå, så kunde man kanske göra en uppdelning av projektet Stålverk 80 i två enheter med 2 miljoner ton i vardera och en viss tidsförskjutning mellan första stålugnen och den andra produktionsenheten, om man kunde vinna några fördelar genom att i tidssvackan mellan de båda enheterna lägga in byggandet av ett valsverk.

Jag tycker det är rimligt att man gör en sådan undersökning, men den påverkar inte tidsschemat för den planering som nu måste ske på grund av det beslut som vi fattade i fjol. Den planeringen måste nu fortgå kontinuerligt, den är påbörjad och nu inne i ett mycket aktivt skede. Den kapacitet som är nödvändig för att arbeta med dessa uppgifter anställdes också. Om ingenting särskilt inträffar hoppas man att i maj månad i år kunna påbörja en del av de byggande förberedelsearbetena för Stålverk 80.

I den tidigare debatten hade jag också anledning att ta upp miljöproblemen. I naturvårdsverkets promemoria anges klart att NJA:s ledning i sina beräkningar har hållit sig helt inom ramen för de bestämmelser som är utarbetade av naturvårdsverket och som sedan har fastslagits när det gäller den mängd av avfallsstoff som kan komma att släppas ut. Man har emellertid från naturvårdsverkets sida förklarat, att på grund

av mängden av sådant stoff och med hänsyn till att produktionen kommer att bli så stor, fyra miljoner ton, måste man kanske justera bestämmelserna. NJA ställer sig självfallet till förfogande för sådana diskussioner, och vi får sedan se vilka konsekvenser det så småningom leder till.

Detta är de tre problem man avser när man talar om att nya fakta tillkommit som påverkar beslutet om Stålverk 80 liksom beslutet om den tidsperiod inom vilken det skall genomföras. Men, kammarledamöter, när ni i fjol tog ställning till förslaget om Stålverk 80, försökte ni då inte göra en bedömning av marknadens förutsättningar att ta emot den produktion av stålämnen som stålverket skulle komma att stå för kanske 1979 och in på 1980-talet och av lönsamheten för en sådan produktion? Det var väl de två faktorerna beslutet grundades på. Därtill kom naturligtvis andra motiv som sysselsättningsmotivet och lokaliseringsmotivet: vi ville alla gärna ha en lokalisering till detta område för att åstadkomma sysselsättning där.

Jag frågar mig – och det har naturligtvis också NJA:s styrelse haft anledning att göra i dag: Har det under denna tid inträffat någonting i dessa avgörande frågor som förändrar förutsättningarna för stålverket? Jag sade i debatten här i kammaren att så inte var fallet. De redovisningar som gjorts av bedömningarna av den internationella stålkonjunkturen visar att vi under 1980-talet kommer att ha ett underskott av stålämnen uppgående till 100–150 miljoner ton. Dessa prognoser ligger till grund för den norska statens beslut – vilket fattades ett halvt år efter det att vi fattat beslut om NJA:s Stålverk 80 – att i Norge bygga ut ett stålämnesverk, inte med lika stor kapacitet som Stålverk 80 men med en kapacitet av 2–3 miljoner ton. De ligger också till grund för det svenska Grängesbergsbolagets anmälan – drygt ett halvt år efter det att riksdagen fattat sitt beslut – om sin avsikt att bygga ut ett stålämnesverk i Oxelösund för produktion av stålämnen. Grängesbergsbolaget har alltså gjort samma bedömning som vi gjorde och på vilket riksdagens beslut grundades.

Herr talman! De fakta som låg till grund för riksdagens beslut har inte ändrats. Beslutet måste fullföljas. Man kan inte hänvisa till att marknadens förutsättningar eller några andra förutsättningar nu blivit helt andra än de var tidigare. Den ende som sagt något i den vägen är herr Regnéll. Han säger att järnkonjunkturen pekar nedåt just nu. Det stämmer, herr Regnéll. Det gör skogskonjunkturen också. Men är det därför någon av våra skogsindustrier som dragit tillbaka sina koncessionsansökningar för att få bygga ut sina industrier? Fråga herr Hedlund! Fråga dem som sitter i ASSI:s styrelse! Fråga någon i den övriga skogsindustrin, om man för att konjunkturen just nu pekar nedåt ändrar sina investeringsplaner! Nej, man utnyttjar konjunkturläget till att genomföra dem för att stå rustad när konjunkturen återigen går upp och man kan börja sälja. Beslutet om Stålverk 80 bygger inte på den tillfälliga konjunktur som råder i dag. Det bygger på undersökningar av marknadsunderlag och av vad som kan inträffa under 1980-talet. De var tillräckligt välgrundade för att riksdagen enhälligt skulle fatta sitt beslut. Och riksdagen

Onsdagen den
16 april 1975

*Teckning av aktier i
Statsföretag AB*

hade ändå tillfälle att ta del av hela det underlag – även det hemliga, i utskotten – som vi hade till förfogande. På detta grundade, antar jag, näringsutskottet sin tillstyrkan av förslaget om Stålverk 80. Jag förmodar att detta material också varit grunden för att ett enhälligt näringsutskott nu tillstyrkt det anslag som begärts och som man i princip beslutat om.

Jag skall inte uttala någon förvåning, men kammarens ledamöter bör besinna sitt ansvar. Beslutet är fattat, planeringen pågår. Vad som inträffar nu är självfallet att man bryter den planeringsverksamhet som pågår. Vad innebär återremissen? Innebär den att vi, via de kanaler vi kan ha till förfogande, dvs. Statsföretag och NJA, skall se till att man stoppar all den planering som pågår för Stålverk 80? Skall vi meddela koncessionsnämnden, som i dagarna skall fatta sitt beslut, att det inte är säkert att projektet skall fortsätta. Ni måste förstå oss på den punkten att ni försenar tillkomsten av ett av de viktigaste projekt med vilka vi har arbetat.

Herr REGNÉLL (m):

Herr talman! Redan redovisningen i det anförande som industriministern har hållit här är väl ett tillräckligt bevis för att det är värdefullt att få ta del av synpunkter och fakta, fakta som kan vara positiva och fakta som kan vara negativa.

Det är med en viss förvåning – det måste jag ändå säga – som jag tycker mig utläsa ur industriministerns sätt att nalkas frågan att han ser en fara för projektets fullföljande i att utskottet skulle kunna få redovisa de nya fakta som kommit fram.

Jag vidhåller att det kommit fram nya fakta sedan utskottet hade att behandla ärendet. Då sades ingenting över huvud taget i frågan därför att vi fotfolk ingenting visste och herr Svanberg ingenting sade. Till de nya frågorna – jag är kanske skyldig att redovisa dem – hör väl bl. a. tanken på en samarbetspartner. De som var med om diskussionen för ett år sedan minns att det förslaget restes från industrihåll och aktualiserades också från vårt håll i moderata samlingspartiet. Herr Svanberg avvisade med förakt den tanken i debatten. Nu återkommer den tydligen. Uppgiften lär ha läckt ut från tyskt håll, annars är det inte säkert att vi hade vetat någonting ännu. Det är väsentligt bättre om man får besked från ett ansvarigt statsråd, som kanske har andra uppgifter att lämna.

Skillnaden är att man för ett år sedan med förakt avvisade tanken på svenskt samarbete och nu leker med tanken på samarbete med tyskar. Jag vill inte alls ha sagt att det sistnämnda är något klandervärt eller något som man inte skall reflektera på. Men jag tycker att kammaren skall ha tillfälle att dels få fakta beträffande denna tankelek, som jag tillät mig att än så länge kalla den, dels lägga synpunkter på den.

En annan idé som framfördes från vårt håll var att man skulle hålla det nya projektet Stålverk 80 skilt från det gamla företaget som ett särskilt företag för att man på så sätt skulle få en klarare redovisning av kostnader och intäkter och förhållanden över huvud taget i den nya verksamheten.

Detta avvisades också med förakt. Man sade att det bara skulle bli ett sätt att blanda bort korten – jag tror nästan uttrycket användes – och att man hade tillräcklig administration inom det gamla företaget för att klara av också administrationen av den mycket stora utbyggnad som Stålverk 80-projektet skulle innebära. Nu har det visat sig att en del av de ansvariga har haft känslan att de inte kunnat arbeta effektivt och inte fått sådant utträttat som de själva önskat utträttat. Det måste ha varit något i administrationen som brustit. Det är ett andra exempel på att något nytt tillkommit. Jag menar personligen att också miljöaspekterna inneburit en nyhet sedan förra året, men det vill jag inte överdimensionera – miljöproblemen kan man kanske komma till rätta med.

Det ena lagt till det andra gör emellertid att vi måste vara många här i kammaren som finner det rimligt att vi får tillfälle till en förberedd debatt om detta. Något uppskov med projektets genomförande skulle det väl ändå inte, herr statsråd, innebära om ärendet gick tillbaka till näringsutskottet och efter någon vecka togs upp på nytt här i kammaren?

Herr SJÖNELL (c):

Herr talman! Det finns väl ändå anledning att tala i den här seriösa frågan med litet mindre bokstäver, att visa litet mera sans och måtta och sinne för proportioner. Den rad av fakta och nya informationer som industriministern gav oss här i sitt mycket intressanta inlägg bekräftar bara ytterligare nödvändigheten av att utskottet får ta sig en titt på de nya fakta som tillkommit. Den fylliga bakgrund som ett riksdagsutskott har rätt att begära förelåg inte vid utskottsbehandlingen, och därför har frågan t. o. m. konstitutionella dimensioner, även om vi inte skall överdramatisera någonting.

Jag kan för min del inte se att någon som helst ändring har skett i de grundläggande fakta som motiverar investeringen. Det finns alltså från vårt håll inte någon anledning att tala om att de grunder och motiveringar för denna investering som fanns tidigare nu har undanryckts. Vi har sagt bara detta enkla, att eftersom så mycket nytt har tillkommit omkring de grundläggande fakta som motiverar denna stora investering, måste ett riksdagsutskott ha rätt till ytterligare information och få vetskap om de olika vinklingar och aspekter som t. ex. kan komma fram vid hearings med olika personer i detta sammanhang.

När jag sade att man borde ha litet mera sinne för proportioner tänkte jag framför allt på industriministerns för mig förvånande uttalande att någon veckas förskjutning genom en återremiss av ärendet till utskottet skulle kullkasta denna utomordentligt seriöst och detaljrikt planerade investering. Detta stora projekt skulle alltså ramla som ett korthus för en veckas uppskov! Om det vore på det viset skulle man verkligen ha anledning att fråga vad det är för slags planering och vad det är för slags folk som sköter planeringen. Det är uppenbart att oviljan att återremittera ärendet inte har ett spår med den saken att göra. En veckas uppskov borde man i lugn och ro och med sans och måtta kunna komma

överens om, för det är inga dramatiska ting det är fråga om – inte från vårt håll. Vi vill endast ha ytterligare informationer. Vi har fått en del av industriministern i dag, men vi förväntar oss att få ändå mer nödvändig information om och när ärendet återremitteras till utskottet.

Herr industriministern JOHANSSON:

Herr talman! Det är möjligt att jag misstar mig på riksdagskollegerna och utskottet. Jag trodde nämligen att riksdagsledamöterna följde de debatter som vi för i kammaren, även interpellationsdebatter. Jag ansträngde mig vid interpellationsdebatten för några dagar sedan att lämna en så fyllig redovisning som möjligt kring NJA och Stålverk 80 – det finns att läsa i protokollet. Jag hade då också tillfälle att säga att frågan om en eventuell samarbetspartner, Krupp, inte berörde Stålverk 80. Den berörde fortsättningen, nämligen frågan om man skall bygga ett valsverk. På samma sätt har vi haft diskussioner med SKF i Sverige. Dessa gäller inte Stålverk 80, utan de gäller köp av stålämnen som man eventuellt skulle bearbeta vidare uppe i Luleå. Här har vi alltså ett samarbete i efterhand med två parter, en tysk och en svensk. Vi får se vilka resultat man kommer till. Men det har i och för sig inte någonting att göra med själva Stålverk 80.

Vad beträffar administrationen byggs den upp för att man skall klara de uppgifter som kommer att finnas. I den nämnda interpellationsdebatten hade jag tillfälle att meddela att administrationen skall ha fyra stora, relativt fristående sektioner, varav en är Stålverk 80 och en det nuvarande NJA. Sektionerna skall ha chefer som är hämtade från den svenska industrin och vilka, som jag bedömer det, var för sig är kapabla att leda ett järn- och stålverk. Dessa chefer har anställts och trätt i tjänst. De har alltså påbörjat arbetet, även med Stålverk 80. Det är därför jag anser att ett uppskov medför en ovisshet under den tid som uppskovet gäller.

Det kan naturligtvis vara så att utskottets borgerliga ledamöter i efterhand kommit underfund med att man borde ha tagit upp en del av dessa frågor, inte minst denna om administrationen. Detta kan ju inte ha varit någon nyhet. Man borde ha kunnat fråga om administrationen är tillräcklig eller hur administrationen kommer att byggas upp. Men den frågan har inte ställts, och då måste de övriga ledamöterna av utskottet ha fått intrycket att även de borgerliga ledamöterna delade uppfattningen att man här var i färd med att skapa en organisation som blir tillräcklig för att fullfölja riksdagens beslut.

Herr REGNÉLL (m):

Herr talman! När industriministern säger att samarbetet med Krupp och ett eventuellt samarbete med ett svenskt företag inte direkt innebär ett samarbete för Stålverk 80:s del är det kanske skäl att säga att det svåraste för ett producerande företag inte brukar vara att framställa sin produkt utan att sälja den. På den punkten hade vi vissa tvivel redan

tidigare, och nu ser vi att man på detta sätt söker säkra sig för att få avsättning av en del av sina produkter till ett valsverk. Vi säger: Lycka till! Vi hoppas att det skall gå bra, men vi kan inte undgå att notera att man tidigare gjort rätt många felbedömningar inom NJA; man har sålt t. ex. plåt till fasta priser och tydligen gjort stora förluster.

Även vad beträffar administrationen har jag en liten erinran att göra mot vad industriministern sade. Vi framförde redan i fjol från vårt håll vår åsikt att man var underförsörjd på den administrativa sidan och att administrationen skulle behöva läggas upp annorlunda. Vi fick då beskedet: Ta ni det lugnt; det här sörjer vi för! Efter det beskedet är det kanske inte så underligt att vi inom näringsutskottet i år inte tog upp frågan. De avsägelser som förekommit inom styrelsen var icke kända när näringsutskottet behandlade detta ärende.

Så återkom industriministern till de risker det skulle innebära för projektet som sådant om nu ärendet gick tillbaka till näringsutskottet för att därifrån återkomma till riksdagens kammare. Jag förstår inte det. Jag säger som herr Sjönell: Någon veckas dröjsmål med ett beslut i kammaren kan väl inte på något sätt påverka framfarten av det tunga maskineri som måste till för att driva planeringen av Stålverk 80 framåt.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN yttrade:

Propositioner framställs först beträffande det under överläggningen framställda yrkandet om återförvisning av ärendet till utskottet för ytterligare beredning. Jag erinrar om att det i 4 kap. 9 § RO stadgas: "Ärende, i vilket utskott har avgivit betänkande, skall från kammaren återförvisas till utskottet för ytterligare beredning, om minst en tredjedel av de röstande ansluter sig till yrkande om det."

Propositioner gavs först på bifall till det av herr Sjönell under överläggningen framställda yrkandet om återförvisning av punkten 41 till utskottet för ytterligare beredning samt vidare på avslag på återremissyrkandet, och förklarades minst en tredjedel av de röstande ha besvarat den först framställda propositionen med ja.

Kammaren hade alltså bifallit återremissyrkandet.

Punkten 42

Utskottets hemställan bifölls.

§ 22 Föredrags

Näringsutskottets betänkanden

Nr 12 med anledning av propositionen 1975:1 i vad gäller anslag inom arbetsmarknadsdepartementets verksamhetsområde avseende företagareföreningarna och av dem administrerad garanti- och långgivning

jämte motioner

Nr 13 med anledning av propositionen 1975:1 i vad avser anslag till företags- och branschfrämjande åtgärder samt vissa fonder jämte motioner

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

På förslag av herr andre vice talmannen beslöt kammaren uppskjuta behandlingen av det på föredragningslistan återstående ärendet till kl. 19.30.

§ 23 Anmäldes och bordlades

Motioner

Nr 2056 av herr *Andersson* i Nybro *m. fl.*

Nr 2057 av herr *Kindbom m. fl.*

Nr 2058 av herr *Måbrink m. fl.*

Nr 2059 av herr *Oskarson m. fl.*

Nr 2060 av herr *Oskarson m. fl.*

Nr 2061 av herr *Oskarson m. fl.*

Nr 2062 av herr *Strindberg m. fl.*

med anledning av propositionen 1975:37 med förslag om nytt förmåns-system för värnpliktiga *m. fl.* och ändringar i familjebidragsförordningen (1946:99) *m. m.*

Nr 2063 av herr *Eriksson* i Ulfsbyn *m. fl.*

Nr 2064 av herr *Gillström m. fl.*

Nr 2065 av herr *Johansson* i Hållsta

Nr 2066 av herr *Olof Johansson* i Stockholm *m. fl.*

Nr 2067 av fru *Jonäng m. fl.*

Nr 2068 av herrar *Lindahl* i Hamburgsund och *Annerås*

Nr 2069 av herr *Magnusson* i Kristinehamn *m. fl.*

Nr 2070 av herr *Magnusson* i Tanum *m. fl.*

Nr 2071 av herr *Mattsson* i Skee *m. fl.*

Nr 2072 av herr *Nordstrandh m. fl.*

Nr 2073 av herr *Norrby m. fl.*

Nr 2074 av herr *Sellgren m. fl.*

Nr 2075 av herr *Sundman m. fl.*

Nr 2076 av herr *Takman m. fl.*

Nr 2077 av herr *Ångström*

med anledning av propositionen 1975:46 om planering och samordning av samhällets insatser för rekreation och turism

Nr 2078 av herr *Oskarson m. fl.*

Nr 2079 av herr *Turesson*

Nr 2080 av herr *Werner* i Tyresö *m. fl.*

Nr 2081 av herr *Wijkman*

Nr 2082 av herrar *Åsling* och *Boo*

med anledning av propositionen 1975:57 om ett nytt system för automatisk databehandling inom folkbokförings- och beskattningsområdet

Nr 2083 av herr *Gustavsson* i Alvesta *m. fl.*

med anledning av propositionen 1975:66 om vissa stimulansåtgärder för arbetsmiljöförbättringar

Nr 2084 av herr *Börjesson* i Falköping *m. fl.*

med anledning av propositionen 1975:67 om lag om ändring i lagen (1945:119) om stängselskyldighet för järnväg m. m.

Nr 2085 av herr *Krönmark m. fl.*

Nr 2086 av herr *Takman m. fl.*

med anledning av propositionen 1975:70 med förslag till lag om sambruksföreningar, m. m.

Nr 2087 av fru *Jacobsson* och herr *Winberg*

Nr 2088 av herr *Lidgard m. fl.*

Nr 2089 av herr *Nyquist*

med anledning av propositionen 1975:78 om lagstiftning angående ansvar för funktionärer i offentlig verksamhet, m. m.

Nr 2090 av herr *Hörberg*

Nr 2091 av herr *Oskarson m. fl.*

med anledning av propositionen 1975:81 om ny organisation för luftfartsverket, m. m.

Nr 2092 av fru *Jonäng* och fru *Andersson* i Hjärtum

Nr 2093 av fru *af Ugglas m. fl.*

med anledning av propositionen 1975:84 om kommunal biståndsverksamhet

Nr 2094 av herr *Granstedt m. fl.*

Nr 2095 av fru *Nilsson* i Kristianstad *m. fl.*

Nr 2096 av herr *Takman m. fl.*

Nr 2097 av herrar *Wachtmeister* i Johannishus och *Andersson* i Ljung med anledning av propositionen 1975:85 med förslag om tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1974/75

Nr 2098 av herr *Åkerlind*

med anledning av propositionen 1975:86 om viss avdragsrätt vid inkomsttaxeringen för kostnader för arbetskläder

Nr 2099 av herrar *Carlsson* i Vikmanshyttan och *Jonasson*

Nr 2100 av herr *Hallenius m. fl.*

Nr 58

Onsdagen den
16 april 1975

*Meddelande om
frågor*

Nr 2101 av herrar *Hörberg* och *Carlström*

Nr 2102 av herr *Komstedt*

Nr 2103 av herr *Nygren*

Nr 2104 av herr *Schött m. fl.*

med anledning av propositionen 1975:87 om riktlinjer för ändrad skatteadministration och taxering i första instans, m. m.

Nr 2105 av herr förste vice talmannen *Bengtson m. fl.*

Nr 2106 av herr *Bohman m. fl.*

Nr 2107 av herr *Fälldin m. fl.*

Nr 2108 av herr *Fälldin m. fl.*

Nr 2109 av herr *Hermansson m. fl.*

Nr 2110 av herrar *Jonsson* i Mora och *Westberg* i Ljusdal

Nr 2111 av herrar *Josefson* och *Hallenius*

Nr 2112 av herr *Lothigius m. fl.*

Nr 2113 av herr *Löfgren*

Nr 2114 av herrar *Löfgren* och *Ahlmark*

Nr 2115 av fru *Nilsson* i Kristianstad och herr *Henmark*

Nr 2116 av herr *Polstam m. fl.*

Nr 2117 av herr *Ringaby m. fl.*

Nr 2118 av fru *Troedsson m. fl.*

Nr 2119 av herr *Westberg* i Ljusdal

Nr 2120 av herr *Westberg* i Ljusdal

Nr 2121 av herr *Åkerlind m. fl.*

Nr 2122 av herr *Åsling m. fl.*

med anledning av propositionen 1975:92 om sänkning av den statliga inkomstskatten, m. m.

Nr 2123 av herr *Carlsson* i Vikmanshyttan

Nr 2124 av herr *Fågelsbo m. fl.*

med anledning av propositionen 1975:97 angående rörlig pensionsålder m. m.

Nr 2125 av herr *Wachtmeister* i Staffanstorp

med anledning av propositionen 1975:98 om skatteplikt för vissa studiebidrag, m. m.

§ 24 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställts

den 16 april

Nr 165 av herr *Petersson* i Röstånga (fp) till herr kommunikationsministern om åtgärder för att bevara svenskt flygcharterföretag:

Vill statsrådet redogöra för de förhandlingar som pågått för att bevara ett svenskt flygcharterföretag?

Nr 166 av herr *Wirtén* (fp) till herr industriministern om utredning rörande förutsättningarna för Stålverk 80:

Det är viktigt att den snabba utflyttningen av arbetskraft från Norrland och i synnerhet Norrbotten hejdas. Det förutsätter bl. a. etablering av industrier i stor skala. I det perspektivet är Stålverk 80 en viktig satsning. Samtidigt rör det sig om ett projekt som kommer att ta i anspråk en stor del av resurserna för industriinvesteringar under kommande år och för vilket också skattemedel kommer att utnyttjas. Det är därför oroande att det under senare tid dykt upp en rad uppgifter som ytterligare ökar osäkerheten kring Stålverk 80. Inom styrelserna för Statsföretag och NJA finns tydligen en växande tveksamhet, och redan i dag står det klart att den ursprungliga kostnadsramen trots garderingar för prisstegringar kommer att överskridas med minst 900 milj. kr. Konsekvenserna för miljön i Luleå har vidare fått naturvårdsverket att säga nej till en placering av det nya stålverket där. Till detta kommer den tidigare oron för negativa effekter på utvecklingen i Norrbottens inland.

Jag vill därför fråga industriminister Johansson:

Är industriministern beredd att låta en grupp fristående experter för riksdagens räkning granska förutsättningarna och kalkylerna för Stålverk 80 och därigenom ge riksdagen bättre möjligheter att bedöma de risker som är förenade med projektet?

Nr 167 av herr *Karlsson* i Malung (s) till herr kommunikationsministern om vidgad bankservice vid postkontoren:

I dag råder det en viss begränsning i postverkets bankservice. Kontanta bankgiroutbetalningar och inlösen av checkar får t. ex. inte ske.

Anser statsrådet att det från servicesynpunkt skulle vara motiverat att även inlösen av bankgiroutbetalningskort och checkar skulle kunna ske vid postkontoren för att skapa jämställdhet med bankerna?

§ 25 Kammaren åtskildes kl. 18.07.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert